

BIJDRAGE IN DE LASTEN VAN HET HUWELIJK

**HOE RUIM IS DEZE BIJDRAGEVERPLICHTING EN IS HET
MOGELIJK OM DIT CONVENTIONEEL UIT TE BREIDEN?**

Aantal woorden: 37.0020

Evelyn Van den bergh

Studentennummer: 01204131

Promotor: Prof. dr. Jan Bael

Commissaris: Anne-Sophie Baudry

Masterproef voorgelegd voor het behalen van de graad master in de richting ‘Master of laws in de Rechten’

Academiejaar: 2016 – 2017

VOORWOORD

24 september 2012. Na een hele zomer getwijfeld te hebben over mijn studiekeuze begon ik die dag onzeker maar vol goede moed aan een nieuw hoofdstuk in mijn leven. Ik was vanaf dan een student Rechten aan de Universiteit Gent en daar heb ik nog geen seconde spijt van gehad. Nu, vijf jaar later, dien ik trots deze masterproef in en ben ik bijna afgestudeerd. Daarna begint weer een nieuw hoofdstuk, waar ik nu al naar uitkijk. Hierbij kan een ‘dank u wel’ voor een aantal personen natuurlijk niet ontbreken.

Eerst en vooral prof. Jan Bael, die mij de kans heeft gegeven om mij te kunnen verdiepen in dit boeiende onderwerp en die mij door zijn aangename manier van vertellen over dit onderwerp en familiaal vermogensrecht in het algemeen heeft geprikkeld om verder te gaan in het vakgebied van het notariaat. Daarnaast ook Ann-Sophie Baudry, de commissaris van deze masterproef, voor de uitstekende begeleiding, de snelle reacties en de gepaste antwoorden op alle vragen.

Mijn ouders omdat ze vijf jaar geleden tegen me zeiden: “probeer rechten toch gewoon, anders ga je er later spijt van hebben.” Bedankt dat jullie me tijdens deze studies onvoorwaardelijk hebben gesteund. Het doet mij deugd om te zien dat jullie trots op me zijn.

Ook natuurlijk mijn vrienden en medestudenten, die van de studententijd ‘de tijd van mijn leven’ hebben gemaakt. Zij steunden mij wanneer ik het moeilijk had en gaven antwoorden op de talloze vragen die ik stelde. Zowel binnen als buiten de muren van deze universiteit hebben zij deze vijf jaren onvergetelijk gemaakt.

Als laatste, maar zeker niet de minste, mijn vriend Brecht die de afgelopen twee jaar altijd voor mij klaar stond als het even moeilijk ging en als geen ander wist hoe hij de momenten van stress aangenamer kon maken.

Evelyn Van den bergh

Mei 2017

INHOUDSOPGAVE

Voorwoord	i
Inhoudsopgave	ii
1. Inleiding	1
2. Wat is het huwelijk?	3
2.1. Definitie van het huwelijk	3
2.2. Primair huwelijksstelsel	4
2.3. Secundair huwelijksvermogensstelsel	4
3. Vindplaats verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk	6
3.1. De artikelen 221 BW en 214 CC	6
3.1.1. Historiek art. 221 BW	6
3.2. Gerelateerde wetsartikelen	7
4. De verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk	9
4.1. Lasten van het huwelijk	9
4.1.1. Onroerende goederen	10
4.1.2. Werken uitgevoerd aan de gezinswoning door een van de echtgenoten	20
4.1.3. Restcategorieën	24
4.2. Bijdrage naar zijn ‘vermogen’	27
4.3. Uitvoering	30
4.4. Kwalificatie als onrechtstreekse schenking	33
4.5. Voorlopig besluit	39
5. Correctiemechanisme in het stelsel van scheiding van goederen	42
5.1. Het voordeel	45
5.2. Het nadeel	46
5.3. Bijkomend correctiemechanisme: vermoedens van eigendom	48
6. Contractuele bedingen	50
6.1. Nut	52
6.2. Theoretische mogelijkheden	53
6.3. Mogelijkheden in de praktijk	54
6.3.1. Vermoeden van bijdrage van dag tot dag	54
6.3.2. Afwezigheid van rekeningen en verantwoording	56
6.3.3. Omschrijving van de lasten of kosten die onder de bijdrageverplichting vallen	61

6.3.4.	Oorsprong van de geïnvesteerde middelen	63
6.3.5.	Bij te dragen fractie van iedere echtgenoot in de lasten van het huwelijk	64
7.	Rol van de rechthebbenden	66
8.	Besluit	70
8.1.	Centrale onderzoeksvraag: wettelijke omvang bijdrageverplichting	70
8.2.	Eerste deelonderzoeksvraag: de bijdrageverplichting als correctiemechanisme	71
8.3.	Tweede deelonderzoeksvraag: conventionele uitbreiding	72
8.4.	Derde deelonderzoeksvraag: rol van de rechthebbenden	73
8.5.	Vierde deelonderzoeksvraag: rechtsvergelijking met Frankrijk	73
8.6.	Algemene conclusie	74
9.	Bibliografie	77
9.1.	Wetgeving	77
9.1.1.	België	77
9.1.2.	Frankrijk	77
9.2.	Rechtspraak	77
9.2.1.	België	77
9.2.2.	Frankrijk	79
9.3.	Rechtsleer	79
9.3.1.	België	79
9.3.2.	Frankrijk	82
9.4.	Andere	84

1. INLEIDING

1. Het huwelijk is voor vele koppels een teken van hun onvoorwaardelijke en eeuwigdurende liefde. Het is echter meer dan dat en brengt verschillende rechten en verplichtingen mee voor de echtgenoten. De belangrijkste hiervan vloeien voort uit het primair huwelijksstelsel. Zo moeten zij onder andere op grond van art. 221 BW naar hun vermogen bijdragen in de lasten van het huwelijk. Uit dat artikel kunnen zij echter niet afleiden wat lasten van het huwelijk zijn, hoe zij die bijdrage moeten leveren, of zij hiervan kunnen afwijken in een overeenkomst ... Deze vragen zullen dan ook centraal staan in het onderzoek van deze masterproef. Aangezien de wet geen antwoord geeft op deze vragen moet een beroep gedaan worden op de rechtsleer en vooral de rechtspraak. Het is voor een niet-jurist dus quasi-onmogelijk een weg te vinden in de overdaad aan informatie over de bijdrageverplichting. Zeker ingevolge het recente arrest van het Franse Hof van Cassatie van 18 december 2013¹, waarin de aankoop van een tweede verblijf gekwalificeerd wordt als de uitvoering van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk, rijst de vraag naar een duidelijk onderzoek en beschrijving van deze huwelijkse verplichting.

2. Deze masterproef zal onderverdeeld worden in één centrale onderzoeksvraag en vier deelonderzoeksvragen. De centrale vraag luidt als volgt: ‘Wat is de wettelijke omvang van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk? Wat valt hieronder en wat niet?’. Hierbij zal onderzocht worden wat de lasten van het huwelijk zijn en hoe de echtgenoten hierin kunnen of moeten bijdragen. Vervolgens zal, bij de eerste deelonderzoeksvraag, aandacht besteed worden aan de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk als correctiemechanisme. De bijdrageverplichting is immers een belangrijk correctiemechanisme dat de afwezigheid van solidariteit in het stelsel van scheiding van goederen kan milderden. Daarna zal, in de tweede deelonderzoeksvraag, een antwoord gegeven worden op de vraag wat echtgenoten kunnen doen in een huwelijkscontract. Hierbij zullen enkele algemene principes en voorbeelden uitgewerkt worden en zal meer aandacht besteed worden aan de vraag of de echtgenoten de bijdrageverplichting conventioneel kunnen uitbreiden en hoe zij dit dan concreet moeten doen. Dit is vooral van belang voor echtgenoten die gehuwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen, aangezien zij op die manier zelf de afwezigheid van solidariteit tussen hen kunnen opvangen. Ten slotte zal, bij de derde deelonderzoeksvraag, ook kort aandacht besteed worden aan de vraag wat de rol van de rechthebbenden van de echtgenoten is bij de uitvoering of afdwinging van de bijdrageverplichting. Bij het beantwoorden van deze vier vragen zal, als vierde deelonderzoeksvraag, telkens een vergelijking worden gemaakt met het Franse recht. Uit de vergelijking van de gelijkenissen en verschillen tussen het Belgische en het Franse recht kunnen dan nuttige conclusies getrokken worden.

¹ Cass (FR) 18 december 2013, *Rev.not.b.* 2014, 739, noot Y.-H. LELEU.

3. De onderzoeksmethode die voor dit onderzoek gebruikt zal worden, is een literatuur- en bronnenonderzoek van wetgeving, rechtspraak en rechtsleer uit zowel Frankrijk als België. Vervolgens zullen bij elke onderzoeksvraag de gelijkenissen en verschillen tussen deze twee rechtstelsels aan het licht komen aan de hand van een rechtsvergelijkend onderzoek.

4. De uitkomst van dit onderzoek heeft zowel een wetenschappelijke als een maatschappelijke relevantie. Op wetenschappelijk vlak zou een duidelijk overzicht van wat de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk inhoudt, voor professoren, rechters, rechtspractici (notarissen, advocaten, ...) en andere rechtsgeleerden zorgen voor een vermindering van hun werklast omdat ze niet meer moeten zoeken in de vele boeken, vonnissen en arresten, tijdschriften, ... Daarnaast zou het maatschappelijk relevant zijn omdat koppels die willen trouwen of reeds getrouwd zijn vaak niet weten wat hun rechten en verplichtingen juist zijn onder art. 221 BW. Het is door deze onwetendheid dat ze bij discussie naar de rechter stappen die zich dan moet uitspreken over de vraag of de situatie al dan niet onder de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk valt. Indien er duidelijkheid zou zijn over wat al dan niet de uitvoering vormt van de bijdrageverplichting, zou dit de rechtszekerheid ten goede komen. Hier is een wisselwerking met een vermindering van de werklast van de rechter, die door meer duidelijkheid minder dergelijke zaken voor zich zal krijgen.

5. Het is in dit onderzoek niet de bedoeling een overzicht te geven van het primair wettelijk huwelijksstelsel of secundair huwelijksvermogensstelsel. Wel zal kort verteld worden wat deze begrippen inhouden zodat de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk duidelijk gesitueerd kan worden. Daarnaast zal ook de sanctie van de sommendelegatie of ontvangstmachtiging² die het gevolg kan zijn van de miskenning van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk niet aan bod komen. Hierover bestaan reeds voldoende duidelijke bijdragen in de rechtsleer.

6. Het rechtspraakonderzoek zal beperkt zijn tot de vonnissen en arresten in Frankrijk en België uitgesproken tussen 1950 en 2016. Indien begin 2017 nog belangrijke vonnissen of arresten worden uitgesproken, zullen deze ook betrokken worden in het onderzoek. Zowel rechtspraak van de lagere rechtscolleges als van het hoogste rechtscollege, namelijk het Hof van Cassatie, zullen aan bod komen om een representatief resultaat te hebben.

² Art. 221, tweede lid BW.

2. WAT IS HET HUWELIJK?

2.1. Definitie van het huwelijk

7. Om te kunnen onderzoeken wat de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk inhoudt, moet eerst het begrip ‘huwelijk’ duidelijk zijn. Een alomvattende definitie van dit begrip is echter noch in het Belgische Burgerlijk Wetboek, noch in de Franse Code Civil te vinden. Er zijn daarentegen wel verschillende rechtsgeleerden die deze vorm van samenleven omschrijven. Zo definieert DE SMET het huwelijk als “*de wettelijke en duurzame vereniging van man en vrouw.*”³ DE CORTE en DE GROOTE omschrijven het instituut als “*een duurzame vereniging van twee personen die door een vormelijke overeenkomst toetreden tot de instelling van het huwelijk.*”⁴ Door ‘man en vrouw’ te veranderen door ‘twee personen’ tonen zij aan dat het huwelijk ook mogelijk is tussen personen van hetzelfde geslacht.⁵ DEKKERS en WYLLEMAN geven een meer volledige omschrijving van het begrip: “*Het huwelijk is een plechtig contract waarbij twee personen hun levens verenigen in een wettelijke instelling (...). De inhoud van het contract ontsnapt echter aan de vrije wil der partijen. Het ligt niet in hun macht om hun rechten en plichten als echtgenoten anders te regelen, dan de wet het voorschrijft.*”⁶

8. Ook in Frankrijk zijn er talrijke rechtsgeleerden die getracht hebben het begrip huwelijk te definiëren. In de voorbereidende werken van het Burgerlijk Wetboek omschrijft PORTALIS dit als volgt: “*C’est la société de l’homme et de la femme, qui s’unissent pour perpétuer leur espèce, pour s’aider, par des secours mutuels, à porter le poids de la vie, et pour partager leur commune destinée.*”⁷ BÉNABENT definieert het huwelijk als “*un acte juridique solennel, par lequel l’homme et la femme établissent une union sanctionnée par la loi civile et dont la rupture ne peut être obtenue que dans des conditions déterminées.*”⁸ VOIRIN en GOUBEAUX beschrijven dit instituut als “*l’union d’un homme et d’une femme résultant d’un accord de leurs volontés donné selon des formes solennelles et dont les conséquences sont impérativement fixées par la loi.*”⁹

9. Uit deze verschillende definities kunnen enkele algemene kenmerken worden afgeleid. Het huwelijk is een plechtig contract dat toegankelijk is voor personen van hetzelfde en van een verschillend geslacht en waarvan de gevolgen grotendeels, dwingend, zijn vastgelegd door de wet.

³ J.M. DE SMET, *Beginnelsen van Burgerlijk Recht. Beginselen van Gemeen Recht*, Brussel, Grandvan, 1977, 559.

⁴ R. DE CORTE en B. DE GROOTE, *Privaatrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 483, nr. 1184.

⁵ Art. 143 BW en art. 143 CC.

⁶ R. DEKKERS en A. WYLLEMAN, *Handboek Burgerlijk Recht. I: Personen- en familierecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 143, nr. 237.

⁷ P.A. FENET, *Recueil complet des travaux préparatoires du Code Civil*, t.IX, 140.

⁸ A. BÉNABENT, *Droit Civil. La Famille*, Parijs, Litec, 1984, 43, nr. 56.

⁹ P. VOIRIN et G. GOUBEAUX, *Manuel de Droit Civil. Personnes, Famille, Incapacité, Biens, Obligations, Sûretés*, Parijs, L.G.D.J., 1999, 81, nr. 151.

2.2. Primair huwelijksstelsel

10. Door het sluiten van het huwelijk ontstaan in hoofde van de echtgenoten wederzijdse rechten en verplichtingen. Deze dwingende regels van persoonsrechtelijke en vermogensrechtelijke aard, die gelden voor alle gehuwden, worden kortweg het primair huwelijksstelsel genoemd en zijn terug te vinden in de artikelen 212 tot 224 van het Burgerlijk Wetboek. De echtgenoten kunnen hier niet van afwijken in onderling akkoord omdat deze regels van openbare orde en van dwingend recht zijn. Ook het wettelijk stelsel van het huwelijksvermogensrecht en het huwelijkscontract mogen hier niet van afwijken (art. 212, tweede lid BW). In art. 221 BW is de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk terug te vinden, die het voorwerp vormt van deze masterproef.¹⁰

11. De bepalingen betreffende het primair huwelijksstelsel (*le régime primaire*) uit de Franse Code Civil stemmen inhoudelijk grotendeels overeen met de wettelijke regels in België. Dit is een logisch gevolg van het feit dat ons Burgerlijk Wetboek afstamt van de Code Napoléon (*infra* 6, nr. 18). Door verschillende wetswijzigingen in België en Frankrijk zijn er hier en daar enkele verschillen opgedoken, zowel inhoudelijk als in de volgorde van de artikelen. Zo bijvoorbeeld komt de inhoud van art. 221 BW grotendeels overeen met art. 214 CC, die de bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk bevat. Een meer omstandige beschrijving van de afwijkingen tussen beide wetboeken gaat het onderwerp van deze scriptie te buiten.

2.3. Secundair huwelijksvermogensstelsel

12. Naast het primair huwelijksstelsel moeten echtgenoten zich ook houden aan hun secundair huwelijksvermogensstelsel (*le régime secondaire/le régime matrimonial*). Echtgenoten kunnen enerzijds trouwen onder het wettelijk stelsel (*le régime légal/la communauté légale*), die een gemeenschap van aanwinsten inhoudt, of een conventioneel stelsel (*les régimes conventionnels*) overeenkomen. Het wettelijk stelsel is aanvullend recht voor het geval de echtgenoten geen keuze voor een huwelijksvermogensstelsel maken in een huwelijkscontract. In het wettelijk stelsel is het belangrijk dat echtgenoten weten dat alle aanwinsten in het gemeenschappelijk vermogen terechtkomen, zoals bijvoorbeeld huurinkomsten van een eigen woning, inkomsten uit arbeid ...

13. Daarnaast stelt de Belgische wetgever twee modellen van conventionele stelsels voor. Als eerste hebben echtgenoten de mogelijkheid om in het huwelijkscontract bedingen tot uitbreiding van de gemeenschappelijke baten of tot wijziging van de gelijke verdeling van het gemeenschappelijk vermogen op te nemen (art. 1451 tot 1465 BW). Zij kunnen ook kiezen voor een scheiding van goederen

¹⁰ R. DEKKERS en A. WYLLEMAN, *Handboek Burgerlijk Recht. I: Personen- en familierecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 169-182; W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 60-62, nrs. 79-81; R. CABRILLAC, *Droit des régimes matrimoniaux*, Parijs, Montchrestien, 2011, 31, nr. 26.

(art. 1466 tot 1469 BW). In tegenstelling tot het wettelijk stelsel is er bij de zuivere scheiding van goederen geen gemeenschappelijk vermogen tussen de echtgenoten. Dit heeft tot gevolg dat er tussen hen geen solidariteit bestaat zoals onder het wettelijk stelsel. Zij kunnen dit wel verhelpen door in hun huwelijkscontract bedingen op te nemen die een solidariteit tot stand brengen, zoals bijvoorbeeld door gebruik te maken van de bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk. Echtgenoten kunnen ook kiezen voor stelsels die niet door de wetgever voorzien zijn. Hierbij hebben zij een ruime keuzevrijheid zolang ze het primair huwelijksstelsel respecteren.¹¹

14. Het Franse burgerlijk wetboek bevat naast het wettelijk stelsel bepalingen die toelaten een '*communauté conventionnelle*' tot stand te brengen in een huwelijkscontract (art. 1497 tot 1526 CC). De echtgenoten kunnen afwijkingen bedingen met betrekking tot het actief en het passief van de gemeenschap, het beheer en de vereffening en verdeling ervan.¹² De regels van het wettelijk stelsel blijven van toepassing op die punten waarover de echtgenoten geen afwijkende overeenkomst hebben gesloten.¹³ De mogelijkheden die de Franse wetgever hier opneemt komen grotendeels overeen met wat de Belgische wetgever in de artikelen 1451 tot 1465 BW vooropstelt. Daarnaast heeft de Franse wetgever, zoals de Belgische wetgever, voorzien in een stelsel van scheiding van goederen (art. 1536 tot 1543 CC). In een laatste hoofdstuk is voorzien in een '*participation aux acquêts*' (art. 1569 tot 1581 CC). Dit houdt in dat tijdens het huwelijk een zuivere scheiding van goederen geldt maar dat na de ontbinding van het huwelijk elke echtgenoot een deel heeft in wat de andere echtgenoot heeft verworven.¹⁴

15. Een verdere uitweiding over de verschillende huwelijksvermogensstelsels is niet relevant met het oog op een onderzoek naar de bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk. Hiervoor wordt verwezen naar de werken vermeld in de voetnoten.

¹¹ W. PINTENS, C. DECLERCK en K. VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 149, nr. 375.

¹² P. MALAURIE et L. AYNÈS, *Les régimes matrimoniaux*, Parijs, Defrénois, 2010, 301-311.

¹³ Art. 1497, dernier alinéa CC.

¹⁴ P. MALAURIE et L. AYNÈS, *Les régimes matrimoniaux*, Parijs, Defrénois, 2010, 313-341.

3. VINDPLAATS VERPLICHTING TOT BIJDRAGE IN DE LASTEN VAN HET HUWELIJK

3.1. De artikelen 221 BW en 214 CC

16. Zoals hierboven reeds kort vermeld, is de bijdrageverplichting van de echtgenoten opgenomen in art. 221 BW voor België en in art. 214 CC voor Frankrijk.

Artikel 221 BW luidt als volgt: Iedere echtgenoot draagt in de lasten van het huwelijk bij naar zijn vermogen.

Wanneer een der echtgenoten deze verplichting niet nakomt, kan de andere, zonder dat een fout moet worden bewezen en onverminderd de rechten van derden, zich door de familierechtbank laten machtigen om, met uitsluiting van zijn echtgenoot, diens inkomsten of de inkomsten uit de goederen die hij krachtens hun huwelijksvermogensstelsel beheert, alsook alle andere hem door derden verschuldigde geldsommen te ontvangen onder de voorwaarden en binnen de perken die het vonnis bepaalt.

In geen geval wordt de overdracht van geldsommen toegestaan aan de echtgenoot die schuldig is bevonden aan een in de artikelen 375, 398 tot 400, 402, 403 of 405 van het Strafwetboek bedoeld feit dat is gepleegd tegen de persoon van de verweerder, of aan een poging tot het plegen van een in de artikelen 375, 393, 394 of 397 van hetzelfde Wetboek bedoeld feit tegen diezelfde persoon.

Het vonnis kan worden tegengeworpen aan alle tegenwoordige of toekomstige derden-schuldenaars, na kennisgeving door de griffier op verzoek van de eiser.

Wanneer het vonnis ophoudt gevolg te hebben, geeft de griffier daarvan bericht aan de derden-schuldenaars.

De griffier vermeldt in zijn kennisgeving wat de derde-schuldenaar moet betalen of moet ophouden te betalen.

17. Het Franse artikel 214 CC is minder omvangrijk en stelt het volgende: Si les conventions matrimoniales ne règlent pas la contribution des époux aux charges du mariage, ils y contribuent à proportion de leurs facultés respectives.

Si l'un des époux ne remplit pas ses obligations, il peut y être contraint par l'autre dans les formes prévues au code de procédure civile.

3.1.1. Historiek art. 221 BW

18. De bijdrageverplichting zoals deze vandaag gekend is, vindt zijn oorsprong in art. 214 Code Napoléon. In de oorspronkelijke tekst was het enkel de man die een bijdrageplicht had. Hij diende zijn echtgenote het nodige te verschaffen om te voldoen aan de behoeften van het leven, naar zijn vermogen en zijn staat. Hiertegenover stond dan ook het feit dat enkel de man het vermogen van de echtgenoten

beheerde. Het is pas sinds de twintigste eeuw dat er gelijkheid is gekomen tussen man en vrouw en dat de bijdrageverplichting omgevormd is tot een wederkerige verplichting.¹⁵

19. Vroeger, in art. 218 oud BW, sprak de wetgever over lasten van de huishouding. Volgens sommige rechtsgeleerden was deze term echter te eng. Ze gebruikten daarom het begrip lasten van het huwelijk, dat volgens hen ruimer is en alle kosten van het gezinsleven omvat. Ook de wetgever heeft de wet in die zin aangepast in art. 221 BW, waardoor de wettelijke term meer in overeenstemming was met de inhoud ervan. Toch blijkt uit rechtspraak en rechtsleer dat er tussen beide begrippen geen onderscheid bestaat.¹⁶

20. Een laatste aanpassing aan het artikel had betrekking op de invoering van de familierechtbank op 1 september 2014. Sindsdien is het niet de vrederechter maar de familierechtbank die bevoegd is voor vorderingen op grond van art. 221, tweede lid BW, nl. de ontvangstmachtiging of sommendelegatie.

3.2. Gerelateerde wetsartikelen

21. De verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk is niet enkel te vinden in art. 221 BW maar werd geconcretiseerd in enkele andere wetsbepalingen.

In art. 217 BW bepaalt de wetgever dat de echtgenoten hun inkomsten bij voorrang besteden aan hun bijdrage in de lasten van het huwelijk. In de Franse Code Civil is deze verplichting onrechtstreeks opgenomen onder artikel 223. De wetgever bepaalt namelijk dat de echtgenoten vrij zijn hun inkomsten en salarissen uit te geven nadat ze hun bijdrage in de lasten van het huwelijk hebben geleverd.

De wetgever heeft tevens in art. 203 BW een last van het huwelijk omschreven, nl. de opvoeding en het onderhoud van de kinderen. De echtgenoten dienen naar evenredigheid van hun middelen hierin bij te dragen, wat een bijdrage in de lasten van het huwelijk impliceert. Ook in Frankrijk is deze verplichting opgenomen onder artikel 203.

22. Daarnaast stelt artikel 220, §3 BW een oplossing voorop voor het geval dat een van de echtgenoten afwezig is, in de onmogelijkheid verkeert zijn wil te kennen te geven of onbekwaam is. In die situatie kan de andere echtgenoot zich door de familierechtbank laten machtigen om de door derden verschuldigde geldsommen te ontvangen ten behoeve van de huishouding. De mogelijkheid tot machtiging door de familierechtbank is in Frankrijk in een algemene vorm opgenomen in art. 219 CC.

¹⁵ H. CASMAN, “Bijdrage in de lasten van het huwelijk” in H. CASMAN en M. VAN LOOCK (eds.), *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 1996, I.10-1 – 20.

¹⁶ H. CASMAN, noot onder Cass. 24 april 1976, RW 1976-77, 997-1003.

23. In hun relatie tot de buitenwereld, en meer bepaald ten aanzien van schuldeisers, bepaald art. 222 BW dat iedere schuld die door een van de echtgenoten ten behoeve van de huishouding en de opvoeding van de kinderen werd aangegaan, de andere echtgenoot hoofdelijk verbindt tenzij deze uitgaven buitensporig zouden zijn. In Frankrijk heeft de wetgever deze regel opgenomen in art. 220 CC.

4. DE VERPLICHTING TOT BIJDRAGE IN DE LASTEN VAN HET HUWELIJK

24. Een van de verplichtingen uit het primair huwelijksstelsel is de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk. Hierbij kan de vraag gesteld worden wat nu juist de lasten van het huwelijk zijn en hoe echtgenoten hierin kunnen bijdragen. Op deze vragen zal hieronder eerst een antwoord worden gegeven om daarna een kijk te kunnen werpen op de andere onderzoeksvragen die het voorwerp vormen van deze masterproef.

25. Uit art. 221 BW, en art. 214 CC, dat stelt dat echtgenoten naar hun vermogen moeten bijdragen in de lasten van het huwelijk, kan geen definitie van ‘lasten van het huwelijk’ worden afgeleid noch kan hieruit worden afgeleid hoe de echtgenoten hun bijdrage dienen te leveren. Ook de andere gerelateerde wetsartikelen geven geen alomvattend beeld van wat deze bijdrageverplichting juist inhoudt. Om een antwoord te vinden op deze vragen zal dus zowel in België als in Frankrijk een beroep gedaan moeten worden op rechtsleer en vooral rechtspraak.

26. De verplichting van de echtgenoten om bij te dragen in de lasten van het huwelijk moet onderscheiden worden van de hulp- en bijstandsverplichting uit art. 212 BW. Het doel van deze verplichtingen is namelijk fundamenteel verschillend. De bijdrageverplichting beoogt een evenwicht tot stand te brengen tussen de levensstandaarden van de echtgenoten in functie van hun vermogen terwijl de hulpverplichting de echtgenoot tegemoetkomt, die zich in een staat van behoefte bevindt. In tegenstelling tot de hulpverplichting die enkel een onderhoudsverplichting inhoudt, zal uit wat hieronder volgt blijken dat de bijdrageverplichting een veel ruimer toepassingsgebied heeft.¹⁷

4.1. Lasten van het huwelijk

27. De lasten van het huwelijk strekken zich uit tot alle kosten van het gezin, met name alle dagdagelijkse of uitzonderlijke kosten voor het persoonlijk onderhoud van de echtgenoten, onderhoud en opvoeding van alle kinderen die deel uitmaken van het gezin, ongeacht of deze gezamenlijke kinderen zijn of niet.¹⁸ Voorbeelden hiervan zijn onder andere materiële behoeften van de echtgenoten en de kinderen, kosten van huisvesting, kleding, voeding, vervoer, geneeskundige verzorging, geestelijke en culturele behoeften ...¹⁹ Deze lasten omvatten niet enkel de louter levensnoodzakelijke kosten maar strekken zich tevens uit tot bijvoorbeeld kosten van vrijetijdsbesteding of vakantie.²⁰ Het is duidelijk dat

¹⁷ M. LAMARCHE en J.-J. LEMOULAND, *Mariage, 4° Effets in Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nr. 112.

¹⁸ R. BARBAIX en A.L. VERBEKE, *Kernbegrippen Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 11, nr. 22.

¹⁹ J. GERLO, *Hanboek voor familierecht 2. Huwelijksvermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2001, 68-69, nr. 119.

²⁰ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 16, nr. 27.

de lasten van het huwelijk ruimer zijn dan huishoudelijke schulden, maar moeilijker is te bepalen waar de grens ligt.²¹

28. Hieronder zal aan de hand van een bespreking van de rechtspraak een indeling gemaakt worden van de lasten van het huwelijk. Deze indeling is echter niet sluitend aangezien er ook onderverdelingen gemaakt kunnen worden op basis van andere factoren. Er is in dit proefschrift voor gekozen een onderverdeling te maken op basis van het goed of het feit waarin door de echtgenoten wordt geïnvesteerd. De eerste, grote en ook belangrijkste categorie, zijn de onroerende goederen. Hierbij zal vooral aandacht besteed worden aan de vraag of de financiering van de aankoop van de gezinswoning door een van de echtgenoten een onderdeel vormt van diens bijdrage in de lasten van het huwelijk. De tweede categorie houdt de werken uitgevoerd aan de gezinswoning in. Deze onderverdeling moet verder opgesplitst worden in twee subcategorieën, namelijk enerzijds de vraag of deze werken een onderdeel vormen van de bijdrageverplichting en anderzijds de vraag of de klussende echtgenoot vergoeding verschuldigd is aan het eigen vermogen voor werken uitgevoerd aan een eigen onroerend goed. Daarnaast wordt ervoor gekozen de andere lasten van het huwelijk onder te brengen in een restcategorie. Deze onderverdeling omvat de meest uitlopende lasten om aan te tonen dat deze notie een zeer ruime invulling krijgt.

4.1.1. Onroerende goederen

29. Bij de bespreking van de lasten die bestaan uit de verwerving, het onderhoud en de instandhouding van onroerende goederen is het van belang dat er een onderscheid wordt gemaakt tussen enerzijds de gezinswoning en anderzijds andere onroerende goederen. Daarnaast is het ook van belang oog te hebben voor het verschil in behandeling tussen een gezamenlijke verwerving, d.i. op naam van beide echtgenoten, of de verwerving door slechts een van beide echtgenoten. De rechtspraak met betrekking tot de gezinswoning is te uitgebreid om hiervan een volledig overzicht te kunnen geven. Hieronder volgt dus een bespreking van de belangrijkste en meest boeiende vonnissen en arresten over dit onderwerp.

30. Het vrederecht te Lokeren gaf reeds in 1959²² een ruime invulling aan het begrip lasten van het huwelijk, toen lasten van de huishouding genoemd. Daaronder diende men te verstaan de zorgen voor voeding, kleding en huisvesting van de leden van het gezin.²³ De rechter wees erop dat de bijdrageverplichting normaal de huishuur omvat, maar dat wanneer het gezin in een eigen huis woont,

²¹ M. LAMARCHE en J.-J. LEMOULAND, *Mariage, 4° Effets in Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nr. 116.

²² Vred. Lokeren 14 oktober 1959, *T.Vred.* 1960, 20.

²³ De rechtbank verwijst hierbij naar Ciselet, *Commentaire de la loi de 20 juillet 1932*, blz. 34, nr. 2.

zoals in deze zaak het geval was, de gewone onderhoudskosten van die woning onder het begrip lasten van het huwelijk begrepen zijn.

31. Ook het hof van beroep te Brussel²⁴ gaf in dat jaar aan dat onderhoudskosten en uitgaven voor geschiktmaking met betrekking tot een eigen woning van een van de echtgenoten, die gehuwd waren onder het stelsel van scheiding van goederen, en dat dienstdoet als gezinswoning, lasten van het huwelijk zijn aangezien dit bijhorigheden betreft van dit appartement. De grondbelasting en de gemeentelijke belasting op de riolering en bestrating op die woning zijn daarentegen geen lasten van het huwelijk.

32. De rechtspraak met betrekking tot de afbetaling van een hypothecaire lening, ter verwerving van de gezinswoning, als last van het huwelijk is zeer talrijk. Hieronder volgt een selectie waaruit de voornaamste standpunten en evolutie duidelijk zou moeten blijken.

De rechtbank van eerste aanleg te Brussel²⁵ stelde in het algemeen dat de uitgaven gedaan ter aflossing van een schuld die werd aangegaan om de gezinswoning te verwerven, beschouwd moeten worden als lasten van het huwelijk.

33. Het vredegerecht te Lokeren²⁶ sprak zich in 1968 nogmaals uit over het begrip lasten van de huishouding. Deze omvatten volgens de rechter niet enkel het voedsel, de kleding, de huishuur, maar ook de lasten die betrekking hebben op de echtelijke woning, namelijk de afbetalingen van een lening die is aangegaan om die woning te verkrijgen, de belastingen evenals de gewone onderhoudskosten. Het Hof van Cassatie heeft daarentegen geoordeeld dat de schuld wegens de aankoop van een gemeenschappelijk huis niet als een last van het huwelijk te beschouwen is wanneer de echtgenoten in feite gescheiden leven en geen kinderen ten laste hebben.²⁷

34. Een belangrijk discussiepunt zowel in de rechtspraak als in de rechtsleer was de vraag of er bij de afbetaling van een (hypothecaire) lening ter verwerving van de gezinswoning een onderscheid gemaakt moet worden tussen de aflossing van de kapitaal, de hoofdsom, enerzijds en de interesten anderzijds. Moeten deze beide gekwalificeerd worden als lasten van het huwelijk of niet?

In een noot²⁸ onder het vonnis van de rechtbank van eerste aanleg te Brussel, d.d. 18 juni 1964, stelt BAETEMAN dat de woonlasten van de gezinswoning vergelijkbaar zijn met huurlasten waardoor de afbetaling van de interesten van een hypothecaire lening beschouwd moeten worden als lasten van het

²⁴ Brussel 16 december 1959, *JT* 1960, 170.

²⁵ Rb. Brussel 18 juni 1964, *RCJB* 1971, 193, noot G. BAETEMAN.

²⁶ Vred. Lokeren 4 december 1968, *RW* 1969-70, 187.

²⁷ Cass. 28 maart 1969, *RW* 1969-70, 421.

²⁸ G. BAETEMAN, "Le statut juridique des immeubles acquis conjointement par deux époux séparés des biens" (noot onder Rb. Brussel 18 juni 1964), *RCJB* 1971, 202-215.

huwelijk. De kosten ter verwerving van de gezinswoning zelf, namelijk de aflossingen van het kapitaal van de lening, waren volgens die rechter daarentegen geen lasten van het huwelijk.

Diezelfde rechtbank heeft op 31 maart 1972²⁹ nogmaals geoordeeld dat enkel de terugbetaling van de interesten van een hypothecaire lening, om de gezinswoning in onverdeeldheid te verwerven, vergelijkbaar zijn met huurlasten en gekwalificeerd moeten worden als lasten van het huwelijk. Volgens de rechter zijn de afbetalingen van het ontleende kapitaal *a contrario* geen lasten van het huwelijk. In deze uitspraak heeft de rechtbank ook bevestigd dat onderhoudskosten ter verbetering van de gezinswoning beschouwd moeten worden als lasten van het huwelijk.

35. Het hof van beroep te Brussel³⁰ oordeelde daarentegen dat de uitgaven ter aflossing van een lening, die dient om de gezinswoning in onverdeeldheid te verwerven, zowel in hoofdsom als interesten beschouwd moeten worden als een last van het huwelijk. Het hof beschouwt deze kosten als gelijk aan de huurprijs van de gezinswoning, dat ook een last van het huwelijk uitmaakt.

36. Het Hof van Cassatie bevestigde in een belangrijk arrest van 22 april 1976³¹ dat de verplichting bij te dragen in de lasten van het huwelijk zich uitstrekt tot alle lasten van het gezin, met inbegrip van de kosten verbonden aan de gezamenlijke verwerving, onderhoud en instandhouding van de gezinswoning. In deze zaak ging het om de aankoop van een gezinswoning op naam van beide echtgenoten maar gefinancierd door slechts een van hen. De hypothecaire lening werd zowel in hoofdsom als in rente geheel terugbetaald met financiële middelen van de man. Toen na de echtscheiding de opbrengst van het appartement werd verdeeld onder beide echtgenoten, vordert de man het deel van zijn vrouw terug omdat hij beweert dat dit een onrechtstreekse schenking uitmaakte. Dit wordt hem door het Hof geweigerd want wanneer vaststaat dat de echtgenote haar verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk in verhouding tot haar mogelijkheden heeft uitgevoerd, zij het niet door een geldelijke bijdrage maar door materiële inspanningen, moet zij geacht worden haar deel van de kosten van de aankoop te hebben betaald zodat de bijdragen van beide echtgenoten in evenwicht zijn.³²

37. Door deze rechtspraak breekt het Hof met het vroegere standpunt³³ dat een onderscheid maakte tussen het deel van de afbetaling van een hypothecaire lening dat overeenkomt met het ontleende kapitaal, en als investering beschouwd werd, en het deel van de afbetalingen dat de interesten dekt en overeenstemt met de woonkosten. Enkel deze laatsten werden als een last van het huwelijk beschouwd

²⁹ Rb. Brussel 31 maart 1972, *Rev.not.b.* 1972, 259.

³⁰ Brussel 23 februari 1971, *Rev.not.b.* 1971, 541.

³¹ Cass. 22 april 1976, *RW* 1976-77, 993, noot H. CASMAN.

³² Y.-H. LELEU et L. RAUCENT, *Les régimes matrimoniaux. 4. Les régimes conventionnels, le droit transitoire*, Brussel, Larcier, 2002, 54-55, nr. 1086.

³³ Rb. Brussel 31 maart 1972, *Rev.not.b.* 1972, 259 en Vred. Lokeren 4 dec 1968, *RW* 1969-70, 178.

omdat ze gelijkgesteld kunnen worden met huurgelden. Vanaf nu zal de rechter echter op basis van de concrete omstandigheden van de zaak moeten beslissing of al dan niet alle kosten van huisvesting, ook die welke de eigenlijke verwerving betreffen, in de lasten van het huwelijk zijn begrepen, eventueel onder voorwaarde dat deze kosten gemaakt zijn met de inkomsten van de echtgenoten, met uitsluiting van hun kapitaal.³⁴

Hiertegenover staat het geval waarin het onroerend goed door een echtgenoot alleen verworven zou zijn. In dat geval zijn, volgens sommigen, slechts de interesten op het geleende kapitaal als lasten van het huwelijk te beschouwen.³⁵

38. Het is volgens de rechtsleer betwist of deze uitspraak van het Hof van Cassatie ook zou gelden voor de aankoop die niet (uitsluitend) gebeurt met inkomsten, die geschiedt op naam van een van de echtgenoten of van andere onroerende goederen dan een gezinswoning (zoals bijvoorbeeld een buitenverblijf³⁶).³⁷ Met betrekking tot een vakantiewoning of tweede verblijf lijkt deze vraag bevestigend te moeten beantwoord worden wanneer uit de wil van de echtgenoten blijkt dat zij de intentie hadden deze aankoop te beschouwen als een last van het huwelijk.³⁸

39. De vraag die men zich moet stellen is of de echtgenoot die behoorlijk heeft bijgedragen in de lasten van het huwelijk meteen rechten verkrijgt op het onroerend goed dat tijdens het huwelijk is verkregen om te dienen als gezinswoning. Om deze vraag te beantwoorden moet een onderscheid gemaakt worden tussen de verwerving op naam van beide echtgenoten of door slechts een van hen. De stelling van het Hof van Cassatie, dat de lasten van het huwelijk ook de lasten voor de verwerving en het onderhoud van het gemeenschappelijk huis bevatten, moet geïnterpreteerd worden in die zin dat het gemeenschappelijk huis het door de echtgenoten gezamenlijk verkregen huis is en niet het door hen bewoonde huis. Hier anders over oordelen zou tot gevolg hebben dat ook de verkrijging op naam van een van beide echtgenoten aan de andere echtgenoot rechten toekent op deze woning.

Op grond van de wet moeten de echtgenoten hun inkomsten bij voorrang besteden aan de lasten van het huwelijk (art. 217 BW). Wat hij of zij na zijn bijdrage te hebben geleverd overhoudt kan, in een stelsel van scheiding van goederen, vrij besteed worden aan bijvoorbeeld de aankoop van een huis, zelfs wanneer dit dienstdoet als gezinswoning. Het onderhoud van die woning, en lasten die met de huishuur gelijkgesteld kunnen worden, zullen wel beschouwd worden als een last van het huwelijk omdat deze

³⁴ H. CASMAN, noot onder Cass. 24 april 1976, RW 1976-77, 997-1003.

³⁵ W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 71-72, nr. 102.

³⁶ Cass (FR) 18 december 2013, *Rev.not.b.* 2014, 739, noot Y.-H. LELEU.

³⁷ R. BARBAIX en A.L. VERBEKE, *Kernbegrippen Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 11-12, nr. 22.

³⁸ Y.-H. LELEU et L. RAUCENT, *Les régimes matrimoniaux. 4. Les régimes conventionnels, le droit transitoire*, Brussel, Larcier, 2002, 54-55, nr. 1086.

kosten voortvloeien uit het gezinsleven. Hieruit volgt dat wanneer een van de echtgenoten de woning alleen aankoopt met inkomsten die besteed moesten worden aan de bijdrageverplichting, de andere echtgenoot, die bijgevolg een grotere bijdrage moet leveren, de niet-geleverde bijdrage kan terugvorderen. Wanneer de echtgenoten daarentegen het onroerend goed, dat zal dienen als gezinswoning, samen aankopen, hebben zij in onderling overleg de bestemming van het goed bepaald die zij beide moeten eerbiedigen. In dat geval is de kost van de aankoop wel een last van het huwelijk. Uit het feit dat de ene echtgenoot weet dat de andere te weinig geldelijke middelen heeft om de prijs te betalen, blijkt de wil van de echtgenoten om naar hun vermogen bij te dragen in de lasten van het huwelijk. Door deze interpretatie wordt betekenis gegeven aan de ‘gezamenlijke’ verkrijging waardoor beide echtgenoten gelijke rechten hebben op het goed en dit kan niet zomaar ongedaan gemaakt worden door een vordering tot terugbetaling of een herroeping van de beweerde schenking. Om tot deze conclusie te komen zal men echter steeds naar de specifieke omstandigheden van de zaak moeten kijken. Daarnaast moet ook rekening gehouden worden met het feit dat de van goederen gescheiden echtgenoten onherroepelijk mede-eigenaars zijn van de gezamenlijk verkregen gezinswoning wanneer niet bewezen is dat een van hen niet, of onvoldoende, heeft bijgedragen in de lasten van het huwelijk.³⁹

40. De rechtbank van eerste aanleg te Luik heeft, in een vonnis van 23 maart 1988⁴⁰, beslist dat de echtgenoot die de hoofdsom van de hypothecaire lening voor de aankoop van een onroerend goed dat exclusieve eigendom was van zijn echtgenote en dienstdeed als gezinswoning terugbetaalde, hiervoor een vergoeding moest krijgen omdat dit buiten zijn bijdrageverplichting viel. Alleen het bedrag van het kapitaal is voor de echtgenote een winst waarvoor zij vergoeding verschuldigd is. In een zaak voor het hof van beroep te Luik⁴¹ daarentegen had een van de echtgenoten, de vrouw, die getrouwd waren onder het stelsel van scheiding van goederen, een woning gekocht dat zij ter beschikking stelde als gezinswoning. De man betaalde zowel de hoofdsom als de interesten van de hypothecaire lening die op naam van de vrouw was aangegaan en hij vraagt voor het hof een vergoeding hiervoor van zijn ex-echtgenote. De rechter wijst erop dat het arrest van het Hof van Cassatie d.d. 22 april 1976 niet zomaar naar analogie mag toegepast worden op deze zaak. De rechter besluit dat de interesten van de lening, in geval van aankoop van een gezinswoning, gelijk te stellen zijn met huisvestingskosten en daarom behoren tot de lasten van het huwelijk. De aankoopprijs zelf van de woning, met name de hoofdsom, is daarentegen niet altijd een last van het huwelijk. Om hierover te oordelen zal de rechter altijd moeten kijken naar de concrete omstandigheden van de zaak en naar de intenties van de partijen. In casu kon de betaling door de man beschouwd worden als een vergoeding voor het feit dat de vrouw de woning ter

³⁹ H. CASMAN, noot onder Cass. 24 april 1976, *RW* 1976-77, 997-1003.

⁴⁰ Rb. Luik 23 maart 1988, *TBBR* 1988, 132.

⁴¹ Luik 22 februari 1993, *Rev.trim.dr.fam.* 1993, 487.

beschikking stelde van het gezin en zij daarnaast ook het onderhoud en de opvoeding van de kinderen voor haar rekening nam.

41. Datzelfde hof heeft op 7 maart 2000⁴² bevestigd dat de kosten voor de aankoop van een huis geen volledige en automatische lasten van het huwelijk uitmaken. Daarnaast stelt het hof dat het enkele feit dat de woning de bestemming krijgt van gezinswoning aan de exclusieve echtgenoot-eigenaar niet het recht geeft om van zijn echtgenoot uitvoering van zijn deel van de bijdrage te vorderen in de kost van aankoop van dit onroerend goed, terwijl deze echtgenoot niet zou genieten van enige overdracht van eigendom. In deze zaak had de, van goederen gescheiden, echtgenoot de aankoopprijs van de gezinswoning mee gefinancierd met gelden die hij verkreeg uit de verkoop van een eigen onroerend goed zonder dat hij mede-eigenaar werd van deze woning. De zoon van de vrouw uit een vorig huwelijk wierp op dat deze betaling door de man de uitvoering vormde van zijn verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk waardoor deze betaling geen herroepbare schenking kon zijn en dus geen vergoeding verschuldigd was. Het hof stelde echter dat deze leer enkel van toepassing is op de gemeenschappelijke of onverdeelde verwerving. Deze rechtspraak werd door het hof bevestigd in haar arrest van 16 januari 2002.⁴³

42. In een zaak die werd ingesteld naar aanleiding van de vereffening-verdeling na echtscheiding, heeft het hof van beroep te Antwerpen⁴⁴ geoordeeld dat het feit dat de man de schuldaflossing van de hypothecaire lening voor zijn rekening diende te nemen, tot gevolg heeft dat hij daardoor naar vermogen heeft bijgedragen in de lasten van het huwelijk.

43. Uit het arrest van het hof van beroep te Luik d.d. 16 december 2009⁴⁵ kan afgeleid worden dat het genot van een onverdeeld onroerend goed bij voorrang moet worden bestemd ter voldoening van de lasten van het huwelijk en meer bepaald de huisvesting van het gezin. In deze zaak werd de onverdeelde woning uitsluitend bewoond door de man en de gemeenschappelijke kinderen, die in de week op kot zaten. De vergoeding die de man aan zijn echtgenote moet betalen voor het genot dat hij van de woning heeft moet verminderd worden met bedrag dat overeenstemt met de bijdrage van de vrouw in de huisvesting van de gemeenschappelijke kinderen.

44. Echtgenoten beroepen zich voor de rechter vaak op de leer van de vermogensvermeerdering zonder oorzaak om de door hun betaalde investering ongedaan te maken. Het hof van beroep te Luik heeft in 2012⁴⁶ een vordering op grond van de verrijking zonder oorzaak afgewezen. In casu had de man de aankoopprijs van een onverdeeld onroerend goed voor meer dan tachtig procent met eigen gelden

⁴² Luik 7 maart 2000, *Rec.gén.enr.not.* 2000, 431, noot B. GOFFAUX.

⁴³ Luik 16 januari 2002, *TBBR* 2004, 324, noot N. TORFS.

⁴⁴ Antwerpen 16 december 1987, *T.Not.* 1988, 255.

⁴⁵ Luik 16 december 2009, *Rev.trim.dr.fam.* 2011, 968.

⁴⁶ Luik 2 oktober 2012, *Rev.not.b.* 2013, 430, noot L. STERCKX.

betaald. Na echtscheiding wierp de man op dat zijn verarming en de verrijking van zijn echtgenote zonder oorzaak zijn. Het hof stelt echter dat de oorzaak wel aanwezig is aangezien deze betaling zijn oorsprong vindt in de wil zelf van de man en de gemeenschappelijke wil van de echtgenoten om het onroerend goed in onverdeeldheid aan te kopen. De rechtbank van eerste aanleg te Nijvel⁴⁷ heeft dit daarentegen wel toegestaan. In deze zaak had de man, gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen, de aankoopprijs van een onverdeeld onroerend goed volledig met eigen middelen betaald. Bij de vereffening-verdeling van hun huwelijksvermogen wierp de man op dat deze overdracht van rijkdom naar de vrouw zonder oorzaak is en wilt hij een vergoeding voor zijn verarming. De rechtbank stond dit toe op grond van de leer van de vermogensvermeerdering zonder oorzaak. De rechtbank wijst erop dat kosten voor de aankoop van de gezinswoning niet automatisch beschouwd mogen worden als lasten van het huwelijk. In dit geval had de man reeds zijn bijdrage in het huwelijk geleverd en was dit huwelijk maar van korte duur.

45. Het Franse Hof van Cassatie heeft zich in een arrest van 1 april 2015⁴⁸ uitgesproken over de vraag of een verzekeringsuitkering van een brandverzekering toekomt aan de beide echtgenoten of enkel aan die echtgenoot die de aankoop van de gezinswoning heeft gefinancierd. Het Hof oordeelde enerzijds dat de financiering van de aankoop van de gezinswoning kaderde binnen zijn verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk en anderzijds dat de echtgenoten hierdoor onverdeelde eigenaars waren van dit onroerend goed. Hieruit kan de rechter ten gronde rechtmatig afleiden dat de verzekeringsuitkering voor de helft aan elke echtgenoot toekomt.

46. Wat hypothecaire aflossingen gedaan tijdens de echtscheidingsprocedure door een van de echtgenoten betreft, kan verwezen worden naar het arrest van het hof van beroep te Brussel van 15 april 2013.⁴⁹ In casu kochten de, onder het stelsel van scheiding van goederen gehuwde, echtgenoten drie onroerende goederen waarvan een dienstdeed als gezinswoning. Tijdens de echtscheidingsprocedure bleef de vrouw in dat huis wonen en betaalde zij verder de hypothecaire lening af. Volgens het hof zijn deze afbetalingen de uitvoering van haar bijdrageplicht in de lasten van het huwelijk waardoor zij niet de helft van deze bedragen kan terugvorderen van haar ex-echtgenoot. Hij kan daarentegen wel via onderhoudsgeld de terugbetalingen vorderen van de bedragen die hij tijdens de echtscheidingsprocedure heeft betaald voor de andere onverdeelde onroerende goederen.⁵⁰

⁴⁷ Rb. Nijvel 20 juni 2013, Rev.trim.dr.fam. 2013, 996, noot J. RENCHON.

⁴⁸ Cass. (FR) 1 april 2015, n°14-12.938; zie ook S. LAMBERT, “Financement du logement conjugal indivis, contribution aux charges du mariage et attribution de l’indemnité d’assurance du logement incendié” (noot onder Cass. (FR) 1 april 2015), RGA 2015, 239.

⁴⁹ Brussel 15 april 2013, Rev.trim.dr.fam. 2014, 853.

⁵⁰ W. PINTENS en C. DECLERCK (eds.), Patrimonium 2015, Brugge, Die Keure, 2015, 3-4, nr. 1.

47. Dat de kosten van huisvesting gekwalificeerd moeten worden als een last van het huwelijk vloeit volgens de rechtsleer voort uit de verplichting van de echtgenoten tot samenwonen.⁵¹ Deze samenwoningsverplichting is terug te vinden in art. 213 BW. Een echtgenoot kan dus niet verplicht worden zijn bijdrageverplichting uit te voeren wanneer de andere echtgenoot de samenwoningsverplichting niet naleeft.⁵²

48. Wat de aankoop van een ander onroerend goed dan de gezinswoning betreft, zoals een buitenverblijf, kan verwezen worden naar het arrest van het Franse Hof van Cassatie van 18 december 2013.⁵³ De echtgenoten hadden in deze zaak een vastgoedvennootschap opgericht die na verloop van tijd door de vrouw alleen en onbezoldigd beheerd werd aangezien de man notaris was geworden. In de loop van hun huwelijk kochten zij enerzijds verschillende onroerende goederen aan om te verhuren en anderzijds een onroerend goed dat dienstdeed als tweede verblijf. Het Hof oordeelde dat de aankoop van een tweede verblijf een last van het huwelijk kan vormen wanneer de echtgenoten een royale levensstandaard hebben, wat in casu het geval was. Met deze uitspraak bracht het Hof duidelijkheid en stelde zij dat bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk investeringsuitgaven (*les dépenses d'investissement*) omvat waaronder kosten van vrije tijd en recreatie (*les dépenses d'agrément et de loisirs*) zoals dus de verwerving van een tweede verblijf. Het Hof heeft deze rechtspraak ingevoerd met het oog op het vermijden van toekomstige geschillen die een eis tot terugbetaling inhouden. Deze uitspraak moet wel beperkt blijven tot de gevallen waarin de levensstandaard en de inkomsten van de echtgenoten het toelaten een tweede verblijf te verwerven.

De rechtsleer stelt echter dat hier voorbijgegaan wordt aan de vraag of er tussen de echtgenoten een akkoord bestaat om de levensstandaard op dat niveau vast te stellen.⁵⁴ De rechter ten gronde zal bij het beoordelen van zaken met betrekking tot tweede verblijven een striktere maatstaf moeten hanteren dan wanneer het gaat over de gezinswoning. Het gevolg van de aanvaarding van de verwerving van een tweede verblijf als onderdeel van de lasten van het huwelijk zal zijn dat het quasi onmogelijk wordt om voor de rechtbank aan te voeren dat de aankoop van de gezinswoning door een van de echtgenoten zijn of haar bijdrageverplichting overschrijdt. CASEY heeft dit in een annotatie bij het arrest als volgt omschreven: “*qui peut le plus peut forcément le moins.*” Toch zijn volgens hem met deze uitspraak nog niet alle vragen opgelost. Wat zal de uitspraak bijvoorbeeld zijn wanneer de man het deel van zijn echtgenote in de onroerende goederen niet had gefinancierd met zijn inkomsten maar met zijn eigen kapitaal? Een echtgenoot is, in Frankrijk, immers nooit verplicht geweest zijn bijdrage te leveren door

⁵¹ H. CASMAN, noot onder Cass. 24 april 1976, RW 1976-77, 997-1003.

⁵² P. SENAËVE, “Enkele beschouwingen over de verplichting tot bijdrage in de lasten van de huishouding en over de inkomstendelatie” (noot onder Cass. 19 september 1975), RW 1975-76, 1497-1504.

⁵³ Cass. (FR) 18 december 2013, *Rev.not.b.* 2014, 739, noot Y.-H. LELEU.

⁵⁴ G. CHAMPENOIS et N. COUZIGOU-SUHAS, “Contrat de mariage, charges du mariage et acquisitions indivises”, *Defrénois* 2015, 367.

het aanwenden van zijn kapitaal waardoor men moeilijk kan stellen dat dit in dat geval een normale uitoefening zou zijn van de bijdrageverplichting. Hier anders over oordelen zou ertoe leiden dat het stelsel van scheiding van goederen meer ‘*gemeenschappelijk*’ wordt dan het gemeenschapsstelsel zelf aangezien daar een verplichte vergoeding zou ontstaan tussen de verschillende vermogens. Wanneer echter het aangewende kapitaal ontstaan is door de loutere kapitalisatie van inkomsten zou deze rechtspraak wel van toepassing zijn. Een tweede punt waarover hij zich uitspreekt is de situatie waarin de eigendom ongelijk verdeeld is tussen de twee echtgenoten, zoals bijvoorbeeld een 70/30-verhouding. In dat geval kan, volgens hem, deze rechtspraak geen afbreuk doen aan deze door de echtgenoten gekozen verhouding. Men ziet namelijk niet in hoe art. 214 CC afbreuk kan doen aan het eigendomsrecht dat voortvloeit uit de titel van de echtgenoten.⁵⁵

49. Uit deze rechtspraak blijkt duidelijk dat echtgenoten, gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen, goed geïnformeerd moeten worden over de gevolgen van hun financiering van de aankoop van onroerende goederen. Deze informatieverplichting, die vooral rust op de notaris, geldt niet alleen wanneer de echtgenoten een goed in onverdeeldheid verwerven maar ook wanneer een van de echtgenoten alleen het goed verwerft. Ook in dat geval kan dit immers gekwalificeerd worden als een vorm van uitvoering van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk.⁵⁶

50. Volgens LELEU kunnen uit deze uitspraak, die een ruime interpretatie van het arrest van het Hof van Cassatie van 22 april 1976 inhoudt, twee verschillende zienswijzen worden afgeleid. De eerste houdt in dat men uit een geschrift of uit de specifieke omstandigheden van de zaak kan afleiden dat de echtgenoten de intentie hadden de verwerving van het onroerend goed te beschouwen als een modaliteit van uitvoering van hun bijdrageverplichting. De tweede stelling, die het Franse Hof van Cassatie aanhoudt, gaat uit van een objectieve wijze om de kosten van vrije tijd en recreatie, waaronder de aankoop van een tweede verblijf indien de levensstandaard van de echtgenoten dit rechtvaardigt, als onderdeel van de lasten van het huwelijk te beschouwen. Bij beide interpretaties oordeelt de rechter in feite of de bijdrage van de echtgenoot in het huishouden, en in casu haar onbezoldigd mandaat in de vastgoedvennootschap, in evenwicht is met de bijdrage van de echtgenoot die de onverdeelde aankoop heeft gefinancierd. Hij stelt verder dat niets de gelijke toepassing van deze rechtspraak in het Belgische recht in de weg staat. Besluiten doet hij met de stelling dat “*une contribution normale aux charges*

⁵⁵ J. CASEY, “L’objet de la contribution aux charges du mariage inclut la résidence secondaire” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *Gaz.Pal.* 2014, 30.

⁵⁶ G. CHAMPENOIS et N. COUZIGOU-SUHAS, “Contrat de mariage, charges du mariage et acquisitions indivises”, *Defrénois* 2015, 367; X., “Contribution aux charges du mariage et investissements de loisirs” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *Flash Defrénois* 2014, 1.

stabilise le financement d'acquisitions indivises qui en font objectivement partie et qu'une contribution excessive à ces charges stabilise le financement d'acquisitions qui n'en font plus partie."⁵⁷

51. De man wierp in deze zaak ook op dat de financiering van de aankoop van de vijf andere onroerende goederen een onrechtstreekse schenking was die hij kan herroepen. Dit werd door het Hof van Cassatie niet aanvaard. Hieronder bij ondertitel 4.4. zal verder ingegaan worden op de kwalificatie van een aankoop of uitgave als een onrechtstreekse schenking in plaats van als een modaliteit van uitvoering van de bijdrageverplichting en de gevolgen daarvan.

52. Deze uitspraak was echter niet volledig vernieuwend aangezien reeds in 1981 datzelfde Hof oordeelde dat de uitgaven gedaan door een van de echtgenoten met het oog op de verwerving, in onverdeeldheid, van een tweede verblijf, en meer algemeen de kosten van vrijetijdsbesteding, een onderdeel kunnen zijn van de lasten van het huwelijk. In deze zaak hielp de echtgenote haar man bij zijn professionele activiteit waardoor hun bijdragen in verhouding waren.⁵⁸ Ook volgens sommige Belgische rechtsleer kan de uitspraak van het Hof van Cassatie van 22 april 1976 toegepast worden op een buitenverblijf wanneer dit ten dienste staat van het gezin en deel uitmaakt van het gezinsleven.⁵⁹

53. Nog een andere vorm van onroerende goederen zijn bijvoorbeeld woningen die aangekocht worden om nadien te verhuren (*les immeubles de rapport*). Het hierboven besproken arrest van het Franse Hof van Cassatie stelde dat de financiering door de man van de vijf onroerende goederen, andere dan het buitenverblijf, de vergoeding vormde van de door de vrouw geleverde en onbezoldigde professionele diensten. Hierdoor waren de bijdragen van beide echtgenoten in evenwicht en kreeg de man hier geen vergoeding voor.⁶⁰

54. In een andere zaak daarentegen die recentelijk voor het Franse Hof van Cassatie kwam hadden de echtgenoten, gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen, een appartement aangekocht in onverdeeldheid met het oog op de verhuur daarvan. De rechters in hoger beroep oordeelden dat de lasten van het huwelijk naast huisvesting en onderhoud van de echtgenoten en opleiding en onderhoud van de kinderen eveneens de spaarverrichtingen omvat gedaan met het oog op de voortzetting van hun levensstandaard voor het geval hun inkomsten zouden wegvallen door ongeval of pensioen. Het Hof van Cassatie oordeelde echter dat "*le financement, par un époux, d'un investissement locatif destiné à constituer une épargne, ne relève pas de la contribution aux charges du mariage.*"⁶¹ Met deze uitspraak wil men vermijden dat door een te brede invulling van het begrip lasten van het huwelijk afbreuk gedaan

⁵⁷ Y.-H. LELEU, "Un arrêt français important également pour le droit belge en matière de séparations de biens, charges du mariage, enrichissement sans cause, immeubles indivis en de rapport" (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *Rev.not.b.* 2014, 744-747.

⁵⁸ Cass. (FR) 20 mei 1981, n° 79-17.171.

⁵⁹ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 16, nr. 27.

⁶⁰ Cass. (FR) 18 december 2013, *Rev.not.b.* 2014, 739, noot Y.-H. LELEU.

⁶¹ Cass. (FR) 5 oktober 2016, n° 15-259.44.

zou worden aan het huwelijksstelsel dat door de echtgenoten is aangenomen.⁶² Het is namelijk verrassend dat de toepassing van het primair huwelijksstelsel, en meer bepaald de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk, het evenwicht kan verstoren dat door de echtgenoten voor ogen gehouden wordt bij de vereffening van hun vermogen.⁶³

In de rechtsleer wordt de vraag gesteld of deze uitspraak tot gevolg heeft dat we voortaan een onderscheid moeten maken tussen enerzijds goederen die verworven zijn als spaarverrichting met het oog op de toekomst en anderzijds goederen die ten gunste van het gebruik door het gezin verworven zijn. Voor de eerste soort goederen is het nu duidelijk dat de echtgenoot de afwijzing van de schuldvordering niet kan verzoeken op grond van het motief dat de aankoop zou kaderen binnen de verplichting bij te dragen in de lasten van het huwelijk. Het is echter onduidelijk hoe men de goederen moet behandelen waarvan het gezin het genot voorbehoudt. Moeten we voortaan aannemen dat deze systematisch deel uitmaken van de lasten van het huwelijk? Dit gaat waarschijnlijk te ver aangezien ook een goed dat door de echtgenoten gebruikt wordt, aangekocht kan zijn om hun vermogen op te bouwen waardoor dit onrechtstreeks ook een spaarverrichting is. Het is dan ook onjuist een strikte scheiding te hanteren tussen beide soorten onroerende goederen. De uitkomst van de zaak zal dus steeds afhangen van de verhouding tussen de bijdragemogelijkheden van de echtgenoten en de gedane investering.⁶⁴

4.1.2. Werken uitgevoerd aan de gezinswoning door een van de echtgenoten

55. Nadat het algemeen aanvaard was dat de kosten verbonden aan de gezamenlijke verwerving, onderhoud en instandhouding van de gezinswoning gekwalificeerd moesten worden als lasten van het huwelijk ontstond discussie of deze rechtspraak al dan niet kon doorgetrokken worden naar werken uitgevoerd aan de gezinswoning.

56. Het hof van beroep te Luik sprak zich in 2002⁶⁵ uit over de vraag of werken door een van de echtgenoten uitgevoerd aan de gezinswoning, waarvan de blote eigendom en de helft van het vruchtgebruik toebehoorde aan de andere echtgenoot, te beschouwen zijn als de uitvoering van de bijdrageverplichting. Het hof oordeelde dat dit *in casu* niet het geval was aangezien het onroerend goed, zoals reeds gezegd, geen gemeenschappelijk goed was en de werken fundamenteel zijn en niet gekwalificeerd kunnen worden als loutere onderhoudswerken. Daarnaast kan het feit dat de woning dienstdeed als gezinswoning niet beschouwd worden als een compensatie van die werken aangezien

⁶² S. PIEDELIEVRE, “Contribution aux charges du mariage et investissement locatif” (noot onder Cass. (FR) 5 oktober 2016), *Gaz.Pal.* 2016, 18.

⁶³ M. GHIGLINO, “Le financement d’un investissement locatif n’est pas une charge du mariage” (noot onder Cass. (FR) 5 oktober 2016), *L’Essentiel Droit de l’immobilier et urbanisme* 2016, 5.

⁶⁴ E. MULON, “Le financement par un époux d’un investissement destiné à se constituer une épargne ne relève pas de la contribution aux charges du mariage” (noot onder Cass. (FR) 5 oktober 2016 en Cass. (FR) 21 september 2016), *Gaz.Pal.* 2017, 62.

⁶⁵ Luik 16 januari 2002, *TBBR* 2004, 324, noot N. TORFS.

door de echtscheiding een einde komt aan die bestemming. De rechtbank van eerste aanleg te Luik oordeelde daarentegen dat verbeteringswerken wel beschouwd moeten worden als een last van het huwelijk en de echtgenoot hiervoor dus geen vergoeding kan krijgen.⁶⁶

57. Hiermee is het hof van beroep te Luik de eerste rechter in België die oordeelt dat het overtollig gepresteerde materiële werk van de ene echtgenoot vergoed zal moeten worden aangezien de bijdrage van beide echtgenoten niet in evenwicht is. In een noot bij dit arrest wordt gezocht naar de juridische grondslag voor de vergoeding van de man. GIMENNE is van oordeel dat de juridische grondslag voor deze vergoeding *in casu* niet gevonden kan worden in de vergoedingsregeling uit het huwelijksvermogensrecht, aangezien dit enkel geldt binnen de gemeenschapsstelsels en dan enkel voor vermogensverschuivingen tussen het eigen vermogen en het gemeenschappelijk vermogen, maar wel in art. 555 BW. Dit artikel heeft betrekking op beplantingen, gebouwen en werken tot stand gebracht door een derde met eigen materialen. Deze bepaling kan echter enkel soelaas brengen in deze specifieke zaak. Men zal dus beroep moeten doen op een meer algemene grondslag die toegepast kan worden in verschillende omstandigheden. VERBEKE geeft in zijn proefschrift verschillende grondslagen aan waarvan de belangrijkste de verrijking zonder oorzaak is. *In casu* heeft de klussende echtgenoot zichzelf verarmd door de renovatiewerken uit te voeren waardoor zijn echtgenote werd verrijkt. Deze werken werden gecompenseerd door het feit dat de woning dienstdeed als gezinswoning, maar door de echtscheiding werd de verrijking zonder oorzaak.⁶⁷

58. Vervolgens oordeelde het hof van beroep te Luik in een arrest d.d. 2 februari 2005⁶⁸ dat het feit dat een van de echtgenoten in grotere mate heeft bijgedragen door verbeteringswerken uitgevoerd aan een onverdeeld onroerend goed niet tot gevolg heeft dat de andere echtgenote zonder oorzaak verrijkt is. De oorzaak van deze verrijking ligt niet enkel in hun echtelijke relatie en de daaruit voortvloeiende verplichtingen, zoals de bijdrageverplichting, maar ook in het feit dat genegenheid en solidariteit inherent zijn aan het samenleven als koppel. De echtgenoot haalt daarnaast ook voordeel uit de morele, materiële en emotionele ondersteuning van zijn echtgenote.

59. In een arrest van het hof van beroep te Brussel, uitgesproken op 9 februari 2005⁶⁹, werd de rechtspraak van het Hof van Cassatie⁷⁰ met betrekking tot lasten ter verwerving, instandhouding en onderhoud van de gezinswoning bevestigd. De man voerde aan dat de facturen betreffende verbouwingswerken enkel op zijn naam stonden en hij deze alleen financierde. Hij kon echter niet

⁶⁶ Rb. Luik 23 maart 1988, *TBBR* 1988, 132.

⁶⁷ N. TORFS, "Gratis werken toch niet gratis?" (noot onder Luik 16 januari 2002), *TBBR* 2004, 327-333.

⁶⁸ Luik 2 februari 2005, *Rev.trim.dr.fam.* 2007, 816.

⁶⁹ Brussel 9 februari 2005, *RW* 2007-08, 27.

⁷⁰ Cass. 22 april 1976, *RW* 1976-77, 993, noot H. CASMAN.

bewijzen dat hij de facturen werkelijk heeft betaald, noch dat deze betalingen niet moeten worden gesitueerd onder de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk.

60. Ook het hof van beroep te Gent⁷¹ oordeelde in die zin dat de uitgaven voor de meerwaarde gerealiseerd door verbouwingswerken aan de gezinswoning uitgevoerd door een van de echtgenoten kosten betreft die gemaakt zijn aan een eigendom van de huwgemeenschap en daarom wordt gezien als een deel van de bijdrage in de lasten van het huwelijk. De echtgenoten in deze zaak waren getrouwd onder het stelsel van scheiding van goederen maar het onroerend goed dat diende als gezinswoning werd door een van de echtgenoten in een beperkte gemeenschap ingebracht.

61. Daarnaast legde ook het hof van beroep te Antwerpen zich neer bij deze uitspraak en oordeelde dat kosten veroorzaakt door aan de onverdeelde gezinswoning uitgevoerde verbouwingswerking in principe beschouwd moeten worden als een last van het huwelijk waarvoor de echtgenoot geen vergoeding kan krijgen voor zover de andere echtgenoot zijn bijdrageplicht naar behoren is nagekomen.⁷²

62. Op 15 mei 2011 oordeelde het Frans hof van beroep te Versailles dat de verbouwingswerken die door de man werden uitgevoerd aan de gemeenschappelijke gezinswoning de bijdrageverplichting van die echtgenoot overschreden. In deze zaak had de man een voldoende hoog inkomen om deze werken te financieren, maar doordat hij ook nog op andere wijze financieel bijdroeg tot de kosten van het huishouden oordeelde de rechtbank dat de bijdragen van de echtgenoten niet in verhouding waren. Zijn echtgenote wierp op dat zij haar man hielp bij zijn professionele activiteit waardoor hun bijdragen wel in verhouding zouden zijn. Dit argument aanvaardde het hof niet aangezien haar hulp slechts beperkt was.⁷³ Ook in een zeer recent arrest kwam het hof van beroep te Bastia tot het besluit dat de renovatie- en verbeteringswerken uitgevoerd door de man, in een door hem gefinancierd onverdeeld huis, zijn bijdrage in de lasten van het huwelijk overschrijden. Zijn echtgenote had immers nooit gestudeerd, noch een beroep uitgeoefend waardoor zij geen inkomst had verworven tijdens het huwelijk. Hierdoor zijn hun bijdragen niet in verhouding en heeft de man recht op compensatie.⁷⁴

63. Het Hof van Cassatie moest in 2013⁷⁵ oordelen over de vraag of werken, die loutere onderhoudswerken overstijgen, uitgevoerd door de man aan een eigen onroerend goed, waarvan de bestemming onbekend is, aanleiding moeten geven tot een vergoeding verschuldigd door het eigen vermogen aan het gemeenschappelijk vermogen. De resultaten van eigen werken moet normaal gezien toekomen aan dat gemeenschappelijk vermogen waardoor het eigen vermogen dus *in casu* hieruit een

⁷¹ Gent 12 januari 2006, *TGR* 2006, 167.

⁷² Antwerpen 4 november 2009, *T.Fam.* 2010, 190, noot C. DECLERCK.

⁷³ Versailles (FR) 15 mei 2011, 09/08564.

⁷⁴ Bastia (FR) 18 januari 2017, 15/00604.

⁷⁵ Cass. 5 september 2013, *TBBR* 2014, 202, noot N. TORFS.

voordeel heeft getrokken. Het Hof besliste dat uit het samen lezen van art. 1432 j° art. 221, eerste lid BW volgt dat *“de echtgenoot die tijdens het huwelijk inspanningen levert ten voordele van een eigen goed waardoor een meerwaarde werd gerealiseerd, geen vergoeding verschuldigd is aan het gemeenschappelijk vermogen wanneer die inspanningen een bijdrage in de lasten van het huwelijk uitmaken.”* Wanneer die inspanningen geen bijdrage in de lasten huwelijk vormen, geven zij slechts aanleiding tot vergoeding wanneer het gemeenschappelijk vermogen inkomsten heeft moeten derven. Het Hof stelt namelijk dat men niet enerzijds kan besluiten dat de werken kaderen binnen de bijdrageverplichting en anderzijds een vergoeding opleggen.

64. In het arrest van 30 januari 2014 heeft het Hof van Cassatie⁷⁶ deze rechtspraak bevestigd. In deze zaak werd de gezinswoning opgericht op een eigen grond van de man waardoor deze woning ingevolge het recht van natrekking ook een eigen goed was van de man. Hijzelf en vrienden en familieleden voerden hier werken in uit. Zijn echtgenote wierp op dat door deze werken het gemeenschappelijk vermogen was verarmd en er dus een vergoeding verschuldigd was. Wat betreft de werken verricht door de man zelf stelt het Hof dat de ‘waarde van aanwending van arbeidskracht’ voor de oprichting van een woning op een eigen goed geen tot het gemeenschappelijk vermogen behorend inkomen of goed is. De werken zijn namelijk niet beroepsmatig uitgevoerd en de man kon daarnaast zijn beroep blijven uitoefenen en inkomen verwerven dat aan het gemeenschappelijk vermogen toekwam. De vruchten van de werken moeten beschouwd worden als een toebehoren van een eigen onroerend goed. Daarnaast werd ook niet aangetoond dat baten van het gemeenschappelijk vermogen werden aangewend ten voordele van het eigen vermogen. Het Hof bevestigt dat de echtgenoot die inspanningen levert ten voordele van een eigen onroerend goed geen vergoeding verschuldigd is aan het gemeenschappelijk vermogen wanneer deze werken kaderen binnen de bijdrage in de lasten van het huwelijk. Wanneer deze geen bijdrage in de lasten van het huwelijk vormen, geven zij slechts aanleiding tot vergoeding wanneer het gemeenschappelijk vermogen daardoor inkomsten heeft moeten derven.

65. In de rechtsleer wordt gesteld dat de rechter rekening zal moeten houden met de bestemming van het onroerend goed waaraan de werken worden uitgevoerd en de omvang van de werken. Loutere onderhoudswerken aan de gezinswoning of een onroerend goed dat dient voor de beroepsuitoefening zullen bijvoorbeeld sneller gekwalificeerd worden als een last van het huwelijk dan renovatiewerken aan een onroerend goed dat onbenut is of waarvan de huurinkomsten worden gezien als eigen vermogen. De omvang van de bijdrageplicht zal daarnaast ook afhangen van de lengte van de periode tussen het uitvoeren van de werken en het einde van het huwelijk. Hoe langer het huwelijk van deze werken heeft kunnen genieten, hoe sneller de werken als een last van het huwelijk beschouwd zullen worden. Daarnaast zal het ook van belang zijn om na te gaan of de echtgenoot reeds op een andere manier heeft

⁷⁶ Cass. 30 januari 2014, AR C.12.0134.N.

bijgedragen in de lasten van het huwelijk. Met deze twee arresten heeft het Hof principiële rechtspraak tot stand gebracht met betrekking tot de vraag of de arbeidswaarde tot het gemeenschappelijk vermogen behoort, waardoor de klussende echtgenoot ontlast wordt van zijn vergoedingsverplichting. Dit vergoedingsrecht wordt echter niet absoluut uitgesloten, bijvoorbeeld in het geval beroepsinkomsten worden gederfd door het feit dat de echtgenoot in plaats van zijn normale beroepsuitoefening verkiest te klussen aan zijn eigen woning en niet de intentie heeft daarmee een bijdrage in de lasten van het huwelijk te leveren. Uit deze rechtspraak en rechtsleer blijkt dat de rechter steeds een stapsgewijze beoordeling zal moeten maken om te oordelen of al dan niet een vergoeding verschuldigd is aan het gemeenschappelijk vermogen. Eerst en vooral zal hij moeten uitmaken of de inspanningen een bijdrage in de lasten van het huwelijk uitmaken. Indien dit het geval is zal er geen vergoeding verschuldigd zijn. Wanneer dit daarentegen niet zo is moet er een onderscheid worden gemaakt tussen enerzijds de situatie waarin het gemeenschappelijk vermogen inkomsten heeft moeten derven en anderzijds de situatie waarin dit niet het geval is. Alleen in de eerste situatie kan een vergoeding verschuldigd zijn.⁷⁷

4.1.3. Restcategorieën

66. Onder deze categorie vallen de meest uiteenlopende uitgaven of prestaties. Om te bepalen of deze al dan niet een last van het huwelijk vormen zal altijd naar de concrete omstandigheden gekeken moeten worden en kan men zich maar zelden steunen op een algemene theorie, die in elk geval toegepast kan worden.

67. De Franse cassatierechter oordeelde reeds in 1963 dat de schadevergoeding die de ouders dienen te betalen ingevolge hun kwalitatieve aansprakelijkheid als ouders van een minderjarige op grond van art.1384, vierde lid CC een last van het huwelijk is.⁷⁸

68. Het Hof van Cassatie stelde in een arrest uit 1968⁷⁹ dat het feit dat een wagen door beide echtgenoten gebruikt kan worden, niet volstaat om de kosten van het gebruik ervan noodzakelijk te doen vallen onder het wettelijk begrip lasten van de huishouding. In deze zaak ging het over echtgenoten die niet meer samen sliepen en die elk contact vermeden. Zowel de man als de vrouw hadden deze wagen niet nodig voor hun werk waardoor de man er enkel voor zijn plezier mee reed. Ook de rechtbank van eerste aanleg te Namen oordeelde in 2014 dat de betaling door de vrouw van de aankoopprijs van de

⁷⁷ J. DU MONGH, “Het Hof van Cassatie redt de klussende echtgenoot, familie en vrienden. Pleidooi voor gezond verstand” (noot onder Cass. 5 september 2013 en Cass. 30 januari 2014), *T.Fam.* 2016, 60-65; N. TORFS, “Zijn werken uitgevoerd door een van de echtgenoten aan een eigen onroerend goed te beschouwen als “bijdrage in de lasten van het huwelijk”?” (noot onder Cass. 5 september 2013), *TBBR* 2014, 204-208; A. VAN THIENEN, “Is de klussende echtgenoot vergoeding verschuldigd aan het gemeenschappelijk vermogen voor werken die hij uitvoert aan een eigen onroerend goed?” (noot onder Cass. 5 september 2013 en Cass. 30 januari 2014), *Not.Fisc.M.* 2014, 142-147.

⁷⁸ Cass. (FR) 4 december 1936, *D.* 1964, 159, noot P. VOIRIN; zie ook M. LAMARCHE en J.-J. LEMOULAND, *Mariage, 4e Effets in Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nr. 117.

⁷⁹ Cass. 29 november 1968, *Arr.Cass.* 1969, 338.

eigen wagen van haar echtgenoot geen bijdrage in de lasten van het huwelijk vormde aangezien zij niet kon genieten van het voordeel van deze wagen en de echtgenoten niet samenwoonde. Zij waren daarnaast ook slechts negen maanden gehuwd op het ogenblik van de aankoop van de wagen.⁸⁰

69. In een vonnis dat dateert uit 1972 heeft het vrederecht te Kontich⁸¹ geoordeeld dat de kosten die een echtgenoot maakt om zich na herhaalde werkloosheid te herscholen, van diamantkliever tot automechanicus, lasten van het huwelijk zijn. Door die vaststelling kreeg de man de machtiging om de inkomsten van de vrouw rechtstreeks te innen. *In casu* had de vrouw de echtelijke verblijfplaats, zonder enige machtiging, verlaten en droeg zij niet meer bij in de lasten van het huwelijk.

70. Het Franse Hof van Cassatie heeft op 1 maart 1972 het arrest van het hof van beroep te Bordeaux bevestigd. In deze zaak veroorzaakte een man een ongeval waarbij hij, als chauffeur, en zijn vrouw gewond raakten en zijn schoonvader overleed. Hij ontving voor zijn schade een uitkering van de verzekeringsmaatschappij ingevolge een persoonlijke ongevallenverzekering die hij in zijn voordeel had onderschreven maar waarvan de premies betaald werden door zijn echtgenote. Het Hof stelde dat de premies van een persoonlijke ongevallenverzekering betaald door een van de echtgenoten een onderdeel zijn van de bijdrageverplichting, tenzij deze premies manifest buiten verhouding zouden staan tot zijn of haar mogelijkheden wat *in casu* niet het geval was.⁸²

71. In 1980 heeft het Hof van Cassatie⁸³ de stelling ingenomen dat de bijdrage, die een van de echtgenoten van de andere vordert met het oog op de nakoming van de verbintenis die zij samen hebben aangegaan om hun kinderen te voeden, te onderhouden en op te voeden, door het enkele feit van het huwelijk, een onderdeel is van de lasten van de huishouding of van het huwelijk.

72. Aan het einde van de twintigste eeuw heeft het hof van beroep te Brussel⁸⁴ geoordeeld dat de sociale bijdrage die een man, gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen, verschuldigd is in het kader van het sociaal statuut van zelfstandigen, niet verhaald kunnen worden op eigen goederen van diens echtgenote. De sociale bijdragen maken geen deel uit van de lasten van het huwelijk en zijn niet aangegaan ten behoeve van de huishouding en de opvoeding van de kinderen waardoor dit geen hoofdelijke schuld tussen echtgenoten is (art. 222 BW).

73. Nog in 1999 deed ook het vrederecht te Gent⁸⁵ uitspraak over de lasten van het huwelijk. De rechter stelde in deze zaak dat kosten voor medische zorgen lasten van het huwelijk zijn waartoe beide echtgenoten naar vermogen moeten bijdragen voor zover ze ten behoeve van de huishouding werden

⁸⁰ Rb. Namen 26 maart 2014, *Rev.trim.dr.fam.* 2016, 328.

⁸¹ Vred. Kontich 9 mei 1972, *RW* 1971-1972, 423.

⁸² Cass. (FR) 1 maart 1972, n° 69-13.650.

⁸³ Cass. 27 maart 1980, *Rev. trim. dr. fam.* 1980, 387.

⁸⁴ Brussel 2 februari 1999, *JLMB* 2001, 542.

⁸⁵ Vred. Gent 6 april 1999, *T.Vred.* 200, 299.

gemaakt en niet buitensporig zijn. Het hof van beroep te Gent oordeelde hierover in een zaak, waarin de man naar Londen ging om een operatie te ondergaan, dat men voor de kwalificatie van medische kosten als lasten van het huwelijk rekening moest houden met de levensstandaard van de echtgenoten en de zeer nauwe band die zij hadden met Groot-Brittannië.⁸⁶

74. Over de vraag of de inkomstenbelasting die echtgenoten verschuldigd zijn lasten van het huwelijk zijn bestaat zowel in de rechtspraak als in de rechtsleer discussie. Reeds in 1978 stelde het Franse Hof van Cassatie dat het de van goederen gescheiden echtgenoot toegelaten is de belasting die hij, gedurende vier jaar, betaalde op de inkomsten van zijn vrouw terug te vorderen. Het hof baseert deze stelling op het feit dat de inkomstenbelasting rechtstreeks weegt op de persoonlijke inkomsten van de echtgenoten en daarom dus geen huwelijks- of gezinslast is. Deze rechtspraak heeft tot gevolg dat de echtgenoten gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen elk *pro rata* moeten bijdragen in de belasting, zodat zij het bedrag betalen dat zij verschuldigd zouden zijn indien zij afzonderlijk belast zouden worden.⁸⁷ Verder moet de bijdrage van iedere echtgenoot in de lasten van het huwelijk berekend worden in functie van de inkomsten, na aftrek van de daarop drukkende belasting.⁸⁸ Het hof van beroep te Brussel oordeelde in 2005⁸⁹ dat belastingen die worden geheven op de inkomsten van een van de echtgenoten, die gehuwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen, geen lasten van het huwelijk zijn. De echtgenoot waarvan de tegoeden zijn verrekend met de schuld van de andere echtgenoot, heeft een vordering op de tweede. Volgens CABRILLAC daarentegen omvatten de lasten van het huwelijk ook de fiscale schulden. Hij leidt dit af uit de fiscale wet die enerzijds impliceert dat er tussen echtgenoten solidariteit bestaat bij de betaling van de inkomstenbelasting en anderzijds de berekening ervan baseert op het systeem van '*le quotient familial*'.⁹⁰ Voor echtgenoten die gehuwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen bestaat een gevaar wanneer zij hun bijdrage op empirische wijze verdelen zodat een van hen instaat voor de dagelijkse huishoudelijke kosten en de andere voor de inkomstenbelasting. Indien zij in hun huwelijkscontract een stijlclausule hebben opgenomen die bepaalt dat 'zij geacht worden dag da dag te hebben voldaan aan de bijdrageverplichting, dat hierover geen enkele rekening dient opgemaakt te worden en dat zij geen verhaal hebben tegen elkaar met betrekking tot de kosten van die aard' zou het kunnen dat deze clausule specifiek de betaling van de inkomstenbelasting voor ogen heeft. Wanneer zij deze clausule echter niet hebben opgenomen in hun

⁸⁶ Brussel 9 juni 2011, *Rev.trim.dr.fam.* 2013, 969.

⁸⁷ M. LAMARCHE en J.-J. LEMOULAND, *Mariage*, 4e Effets in *Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nr. 119.

⁸⁸ Cass. (FR) 22 februari 1978, *Dalloz* 1978, 602, noot D. MARTIN; zie ook J. GERLO en G. VERSCHULDEN, *Handboek voor familierecht*, Brugge, Die Keure, 2008, 378, nr. 1142.

⁸⁹ Brussel 9 februari 2005, *RW* 2007-08, 27.

⁹⁰ R. CABRILLAC, *Droit des régimes matrimoniaux*, Parijs, Montchrestien, 2011, 35, nr. 30.

huwelijkscontract kan de echtgenoot die de inkomstenbelasting heeft betaald, deze terugvorderen van de echtgenoot die de lasten van het huwelijk heeft gefinancierd.⁹¹

75. In een vonnis van de rechtbank van eerste aanleg te Namen oordeelde de rechter dat de kosten van het huwelijksfeest geen lasten van het huwelijk zijn.⁹² De lasten van het huwelijk dekken immers enkel enerzijds de persoonlijke deelname aan het gezinsleven en anderzijds de financiële bijdrage ten voordele van het gezinsleven. De kosten van het huwelijksfeest vallen volgens de rechter onder geen van beide.

76. Deze restcategorie van uitgaven en prestaties die onder notie lasten van het huwelijk vallen is niet restrictief. Het zijn slechts enkele uiteenlopende voorbeelden om aan te tonen dat de rechtspraak en rechtsleer dit begrip zeer ruim interpreteren afhankelijk van de concrete omstandigheden van de zaak.

4.2. Bijdrage naar zijn 'vermogen'

77. Art. 221 BW bepaalt dat de echtgenoten naar hun vermogen dienen bij te dragen in de lasten van het huwelijk. De maatstaf om het niveau van de lasten van het huwelijk te bepalen is de levensstandaard van de echtgenoten. Dit houdt in dat een economisch sterkere echtgenoot zijn levensstandaard moet delen met zijn partner.⁹³ Elke echtgenoot dient in de lasten van het huwelijk bij te dragen 'naar zijn vermogen', dit is naar zijn mogelijkheden. Om deze mogelijkheden te bepalen, kijkt men enerzijds naar de inkomsten die zij halen uit hun professionele activiteiten, uit persoonlijke eigendommen en uit hun kapitaal en anderzijds naar de geleverde prestaties in natura zoals het vervullen van huishoudelijke taken of de niet vergoede medewerking bij de professionele activiteit van zijn of haar echtgenoot.⁹⁴ Pas wanneer de inkomsten van de echtgenoten zijn uitgeput kan, volgens sommigen, in subsidiaire orde beroep gedaan worden op het kapitaal van de echtgenoten.⁹⁵ De Franse auteur CASEY stelt echter dat de echtgenoten niet verplicht kunnen worden hun bijdrage in de lasten van het huwelijk te leveren door aanwending van hun kapitaal, tenzij in uitzonderlijke gevallen zoals wanneer een echtgenoot geen of weinig inkomsten geniet en weigert een persoonlijk goed te verhuren om hieruit inkomsten te halen.⁹⁶ De rechter zal daarnaast ook rekening houden met vermogensbestanddelen die niet rechtstreeks toebehoren aan de echtgenoot maar aan een rechtspersoon waarover hij of zij

⁹¹ M. LAMARCHE en J.-J. LEMOULAND, *Mariage, 4° Effets in Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nr. 119.

⁹² Rb. Namen 26 maart 2014, *Rev.trim.dr.fam.* 2016, 328.

⁹³ J. GERLO, *Hanboek voor familierecht 2. Huwelijksvermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2001, 70-71, nr. 124.

⁹⁴ Gent 12 januari 2006, *TGR* 2006, 167; M. LAMARCHE en J.-J. LEMOULAND, *Mariage, 4° Effets in Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nr. 124.

⁹⁵ D. PIGNOLET, "Kan het beding van dag tot dag uitsluitend als een weerlegbaar vermoeden worden geredigeerd/begrepen" in W. PINTENS en C. DECLERCK (eds.), *Patrimonium 2012*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 181-192.

⁹⁶ J. CASEY, "L'objet de la contribution aux charges du mariage inclut la résidence secondaire" (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *Gaz.Pal.* 2014, 30.

zeggenschap heeft.⁹⁷ Het Hof van Cassatie oordeelde in een arrest van 28 maart 1969⁹⁸ dat de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk weegt op ieder van de echtgenoten, naar zijn vermogen, afgezien van het al dan niet bestaan van gemeenschappelijke kinderen. Deze verplichting weegt daarnaast ook op de echtgenoot die schuld heeft aan de feitelijke scheiding.

78. Het betreft een wettelijke, wederkerige en evenredige verplichting.⁹⁹ De wederkerigheid houdt in dat wanneer een van de echtgenoten deze verplichting niet naleeft de andere echtgenoot niet het recht heeft zijn of haar bijdrageplicht eenzijdig op te schorten op grond van exceptie van niet-uitvoering. De verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk verschilt van de andere huwelijksplichten doordat zij niet op identieke maar op een evenredige wijze door de beide echtgenoten vervuld dient te worden, ongeacht hun huwelijksvermogensstelsel.¹⁰⁰ Hierdoor zal de echtgenoot die het minst heeft moeten bijdragen in feite een voordeel hebben aangezien hij of zij kan genieten van de hogere bijdrage van zijn of haar echtgenoot.¹⁰¹ De evenredigheid van de bijdrage dient steeds *in concreto* beoordeeld te worden, rekening houdend met de mogelijkheden van de echtgenoten. Indien er een stijging plaatsvindt van de mogelijkheden zal dit een evenredige verhoging van de bijdrage tot gevolg hebben. Zo ook zal er een evenredige verlaging van de bijdrage gebeuren bij een daling van de mogelijkheden.¹⁰²

79. Het Hof van Cassatie heeft in een arrest, d.d. 29 februari 1980¹⁰³, geoordeeld dat de rechter die moet nagaan of iedere echtgenoot naar zijn vermogen heeft bijgedragen in de lasten van het huwelijk ook de interesten van het gemeenschappelijk kapitaal, dat door een van de echtgenoten wordt beheerd, in aanmerking moet nemen. De echtgenoten waren in casu gehuwd onder het stelsel van gemeenschap van aanwinsten en hadden vervolgens het gemeenschappelijk vermogen feitelijk verdeeld. De vrouw kreeg daarnaast iedere maand 23.000 fr. van de inkomsten van de verweerder. Dit neemt volgens het Hof echter niet weg dat de op naam van iedere echtgenoot belegde spaargelden deel blijven uitmaken van het gemeenschappelijk vermogen.

80. Ook in Frankrijk heeft het Hof van Cassatie¹⁰⁴ in die zin geoordeeld dat het noodzakelijk is niet enkel rekening te houden met de inkomsten van de echtgenoten maar tevens met de manier waarop zij hun kapitaal beheren. Uit *'une gestion utile du capitale'* kunnen de echtgenoten immers inkomsten

⁹⁷ W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 72, nr. 103.

⁹⁸ Cass. 28 maart 1969, RW 1969-70, 421.

⁹⁹ W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 70, nr. 100.

¹⁰⁰ H. CASMAN, "Bijdrage in de lasten van het huwelijk" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK (eds.), *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 1996, I.10-1 – 20.

¹⁰¹ M. LAMARCHE en J.-J. LEMOULAND, *Mariage, 4e Effets in Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nr. 123.

¹⁰² J. GERLO, *Hanboek voor familierecht 2. Huwelijksvermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2001, 70-71, nr. 124.

¹⁰³ Cass. 29 februari 1980, RW 1980-81, 1655.

¹⁰⁴ Cass. (FR) 17 december 1965, D. 1966, 465, noot SAVATIER.

verwerven die zij moeten aanwenden voor hun bijdrageverplichting, zoals bijvoorbeeld door het organiseren van betaalde bezoeken in een kasteel.¹⁰⁵

81. Volgens het Hof van Cassatie heeft enerzijds de verplichting tot bijdrage naar zijn vermogen en anderzijds de bepaling die zegt dat de echtgenoot zijn inkomsten alleen ontvangt en bij voorrang besteedt aan de lasten van het huwelijk niet tot gevolg dat de inkomsten van de echtgenoten op gelijke wijze onder elkaar moeten worden verdeeld.¹⁰⁶ Deze stelling werd door het Hof van Cassatie bevestigd in een arrest met betrekking tot een onderhoudsuitkering op grond van art. 213 BW. Volgens het Hof is het arrest dat oordeelt dat *“de uitkering tot levensonderhoud, uitgekeerd tijdens de echtscheidingsprocedure, en die de economisch zwakste echtgenoot dezelfde levensstandaard als die van zijn echtgenoot moet garanderen door het eventuele gebrek aan evenwicht tussen de inkomsten van de echtgenoten te herstellen zodat elke over hetzelfde bedrag beschikt”* niet verantwoord naar recht.¹⁰⁷

82. Het vermogen van de echtgenoten kan gedurende het huwelijk evolueren, waardoor ook de grootte van hun bijdrage zal aangepast moeten worden. De rechter die in dergelijke zaken moet oordelen, zal aandacht moeten hebben voor het feit dat echtgenoten zich bedrieglijk onvermogen kunnen maken met het oog op het ontsnappen aan of het verminderen van hun verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk. Zo kan bijvoorbeeld een van de echtgenoten aan zijn kinderen uit een vorig huwelijk onroerende goederen schenken die nuttige inkomsten opleverden voor het gezin. In dat geval kan de rechter uitgaan van het oorspronkelijke bedrag dat de echtgenoot diende bij te dragen in de lasten van het huwelijk zonder rekening te houden met de vermindering van zijn vermogen aangezien hij met opzet trachtte te ontsnappen aan zijn echtelijke verplichting. Het slecht beheer door een van de echtgenoten van zijn vermogen is echter niet voldoende om de afwijzing van zijn eis tot vermindering van zijn bijdrage te rechtvaardigen aangezien hiermee niet is aangetoond dat hij zich wou onttrekken van zijn verplichtingen.¹⁰⁸

83. Niet alleen tussen echtgenoten maar ook ten aanzien van derden-schuldeisers kan sprake zijn van fraude. Deze derden kunnen de echtgenoten ervan verdenken dat zij hun bijdrage in de lasten van het huwelijk organiseren op een manier die afbreuk doet aan hun rechten. In een zaak die op 26 januari 2012 voor het Franse Hof van Cassatie kwam stelde de Schatkist dat een man trachtte te ontkomen aan zijn betaalverplichting door gebruik te maken van de bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk. De familierechtbank had in de echtscheidingszaak van de echtgenoten, gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen, geoordeeld dat de man een bijdrage diende te betalen aan zijn echtgenote. De

¹⁰⁵ Cass. (FR) 27 oktober 1992, n° 91-12.793; M. LAMARCHE en J.-J. LEMOULAND, *Mariage, 4° Effets* in *Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nr. 124.

¹⁰⁶ Cass. 25 november 2005, RW 2006-07, 1.

¹⁰⁷ Cass. 25 januari 2007, AR C.06.0384.F.

¹⁰⁸ M. LAMARCHE en J.-J. LEMOULAND, *Mariage, 4° Effets* in *Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nr. 125.

Schatkist eiste dat die beslissing zou worden vernietigd aangezien dit ingaat tegen haar belangen. Het hof van beroep verklaarde deze eis ontvankelijk maar oordeelde dat zij enkel de niet tegenwerpelijheid ingevolge een *actio pauliana* voor ogen had. Het Hof van Cassatie stelde echter dat een rechterlijke uitspraak enkel kan worden aangevochten door de wettelijke rechtsmiddelen, waaronder de *actio pauliana* niet valt. Deze vordering is enkel voorbehouden voor rechtshandelingen gesteld door de schuldenaar en kan niet gebruikt worden tegen gerechtelijke handelingen.¹⁰⁹

84. De verplichting om naar zijn vermogen bij te dragen in de lasten van het huwelijk is van dwingend recht zowel wat het principe als wat de hoeveelheid van de bijdrage betreft. Het gevolg hiervan is dat de echtgenoten bijvoorbeeld niet kunnen bedingen dat een van hen ontslagen is van de bijdrageverplichting, noch dat zij niet naar vermogen moeten bijdragen. Het is daarentegen wel mogelijk in een huwelijkscontract, of een latere overeenkomst, een regeling vast te leggen die de grootte van de geldelijke bijdrage naar vermogen bepaalt.¹¹⁰ De Franse wettekst stelt daarentegen dat wanneer het huwelijkscontract niet anders bepaalt, de echtgenoten naar hun vermogen moeten bijdragen in de lasten van het huwelijk. Hieruit zou men kunnen afleiden dat de echtgenoten in Frankrijk wel mogen afwijken van het principe dat echtgenoten naar hun vermogen moeten bijdragen in de lasten van het huwelijk.¹¹¹ Er zijn dus talrijke clausules mogelijk in huwelijkscontracten maar daarop wordt verder ingegaan onder titel 6.

4.3. Uitvoering

85. De echtgenoten voeren deze bijdrageplicht in principe in natura uit in de echtelijke verblijfplaats. Zij kan enerzijds geleverd worden door middel van prestaties van financiële aard, zoals de aankoop van bepaalde goederen, en anderzijds door de vervulling van materiële en morele inspanningen of taken die noodzakelijk zijn voor het echtelijk gezinsleven, zoals huishoudelijke taken of door een combinatie van verschillende soorten inspanningen.¹¹² De wetgever aanvaardt reeds lange tijd dat huishoudelijke arbeid een geldige vorm van uitvoering van de bijdrageverplichting is, maar heeft dit niet uitdrukkelijk opgenomen in de wet. De reden hiervoor is dat dit wel een psychologische, maar geen juridische betekenis heeft, aangezien die bijdrage moeilijk in geld te waarderen is.¹¹³ In een vorige versie van art. 214 CC stond dat de vrouw in de lasten van het huwelijk kon bijdragen door de middelen

¹⁰⁹ Cass. (FR) 26 januari 2012, n°10-24.697; zie ook M. LAMARCHE en J.-J. LEMOULAND, *Mariage, 4e Effets in Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nr. 126.

¹¹⁰ J. GERLO, *Hanboek voor familierecht 2. Huwelijksvermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2001, 70-71, nr. 124.

¹¹¹ Art. 214 CC; B. VAREILLE, "Contribution des époux aux charges du mariage" in M. GRIMALDI (ed.), *Droit patrimonial de famille*, Parijs, Dalloz, 2011, 31, nr. 112.25.

¹¹² R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 16-17, nr. 28; F. BUYSENS, "Scheiding van goederen: een goed of slecht huwelijksvermogensstelsel?", *T.Fam* 2015, 45-52; H. CASMAN, "Bijdrage in de lasten van het huwelijk" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK (eds.), *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 1996, I.10-1 – 20.

¹¹³ H. CASMAN, "Bijdrage in de lasten van het huwelijk" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK (eds.), *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 1996, I.10-1 – 20.

waarvan zij het beheer waarnam en het genot had, maar ook door huishoudelijk werk of hulp bij de professionele activiteit van haar echtgenoot. Deze alinea is verdwenen uit het artikel maar toch blijft deze mogelijkheid bestaan, zowel voor de man als voor de vrouw. Hieruit volgt dat de waarde van de huishoudelijke arbeid proportioneel gelijk is aan de waarde van een winstgevende of professionele activiteit.¹¹⁴ Daarnaast kunnen zij, zoals onder andere uit bovenstaande rechtspraak blijkt, bijdragen door persoonlijke goederen, waaronder een huis, ter beschikking te stellen van het huishouden. Zo kan de rechter die een afzonderlijk verblijf oplegt, bepalen dat een van de echtgenoten kan blijven wonen in de gezinswoning die eigendom is van de andere echtgenoot om zo te voldoen aan zijn bijdrageverplichting.¹¹⁵ Opdat de bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk zou bestaan, is niet vereist dat de eisende echtgenoot zich in staat van behoefte bevindt. Dit in tegenstelling tot de hulpverplichting tussen echtgenoten waarbij deze voorwaarde zich wel stelt.¹¹⁶ Hierop zal niet worden ingegaan in het kader van deze masterproef.

86. De bijdrage die de echtgenoten moeten leveren zal enerzijds afhangen van het aantal en de grootte van de lasten van het huwelijk en anderzijds van het (belang van het) inkomen van de echtgenoten. Deze elementen kunnen variëren tijdens de duur van het huwelijk en door uitdrukkelijk of stilzwijgend akkoord van de echtgenoten. In het stelsel van scheiding van goederen leidt de betaling met gelden die gestort zijn op een gemeenschappelijke rekening tot het weerlegbaar vermoeden dat deze gelden de echtgenoten onverdeeld toebehoren en bestemd zijn om de bijdrageverplichting uit te voeren.¹¹⁷

87. Wanneer sprake is van het stelsel scheiding van goederen, dat niet zijn oorsprong vindt in een huwelijkscontract maar in een uitspraak van een rechter die een einde stelt aan het gemeenschapsstelsel op vraag van een van de echtgenoten, kan die rechter terzelfdertijd bepalen dat een van de echtgenoten zijn bijdrage moet betalen in handen van de andere echtgenoot. Deze laatste zal dan, ten aanzien van derden, alleen instaan voor de regeling en betaling van de lasten van het huwelijk.¹¹⁸

88. In geval van echtelijke moeilijkheden, zoals feitelijke scheiding of een echtscheidingsprocedure, zal de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk in principe blijven bestaan. De oorzaak van de bijdrageverplichting ligt namelijk, strikt genomen, niet in het feit dat de echtgenoten samenwonen maar eerder in de verplichting die echtgenoten hebben om samen te wonen. De uitvoering in natura zal echter niet meer mogelijk zijn dus zal de verplichting omgevormd worden tot een geldelijke bijdrage,

¹¹⁴ P. DE PAGE, *Le régime matrimonial*, Brussel, Bruylant, 2008, 36, nr. 36.

¹¹⁵ Cass. (FR) 31 maart 1992, n° 90-18.760; M. LAMARCHE en J.-J. LEMOULAND, *Mariage, 4° Effets in Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nr. 144.

¹¹⁶ R. CABRILLAC, *Droit des régimes matrimoniaux*, Parijs, Montchrestien, 2011, 35, nr. 31.

¹¹⁷ M. LAMARCHE en J.-J. LEMOULAND, *Mariage, 4° Effets in Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nr. 142.

¹¹⁸ G. YILDIRIM, *Séparations des biens in Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 212, nr. 276.

namelijk een onderhoudsbijdrage. Volgens twee Franse auteurs houdt de rechtspraak in dat geval het voordeel van de bijdrage voor aan de onschuldige echtgenoot, dit is de echtgenoot aan wie de feitelijke scheiding niet toe te schrijven is. Zo zou enkel de onschuldige echtgenoot nog het recht hebben de handhaving of uitvoering van de bijdrage te kunnen vragen voor de rechtbank.¹¹⁹

Ook het Hof van Cassatie stelde in haar arrest van 14 januari 1971¹²⁰ dat de verplichting bij te dragen in de lasten van het huwelijk in beginsel in de echtelijke verblijfplaats moet uitgevoerd worden. Het Hof gaf daarnaast aan dat wanneer de echtgenoten feitelijk gescheiden zijn, de echtgenoot die zich beroept op die bepaling moet bewijzen dat de scheiding en eventueel het voortduren daarvan aan de schuld van de andere echtgenoot te wijten is. Dit principe werd door het Hof reeds meermaals bevestigd in voorgaande arresten.¹²¹ Het valt echter te betwijfelen of deze opvatting nog steeds geldt, nu de schuld verdwenen is uit het echtscheidingsrecht.¹²² Toch heeft het Hof van Cassatie in een recent arrest geoordeeld dat de traditionele regeling van toepassing blijft.¹²³

89. Het Franse Hof van Cassatie heeft geoordeeld dat het feit dat een van de echtgenoten in de gezinswoning blijft wonen samen met de kinderen, de uitvoering vormt door de verlatende echtgenote van haar verplichting bij te dragen in de lasten van het huwelijk. Dergelijke bijdrage zou verenigbaar zijn met de afwezigheid van andere persoonlijke middelen.¹²⁴

90. Het Hof van Cassatie oordeelde, in het hierboven reeds vermelde arrest van 29 februari 1980¹²⁵, dat het feit dat de echtgenoten hun gemeenschappelijk vermogen feitelijk hebben verdeeld en de vrouw dus een deel van dat vermogen beheert en het feit dat een deel van dat vermogen voortkomt uit de professionele activiteiten van de man, niet noodzakelijk tot gevolg heeft dat de man zijn verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk heeft vervuld. Het Hof vulde ook aan dat de vrouw *in casu* verplicht werd het deel van het gemeenschappelijk kapitaal, dat zij beheert, en dus niet enkel de inkomsten daarvan, aan te spreken om de bijdrageverplichting van de man in de lasten van het huwelijk te vervullen.

91. In een arrest van 27 mei 2004 oordeelde het hof van beroep te Gent¹²⁶ dat het feit dat de ene echtgenoot heeft bijgedragen in de lasten van het huwelijk door de betaling van de volledige prijs van de gezinswoning en de andere echtgenoot door zijn toewijding voor het gezin, het huishouden en de

¹¹⁹ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 18, nr. 32.

¹²⁰ Cass. 14 januari 1971, RW 1971-72, 1708; P.-J. CLAUX en S. DAVID, *Conflits préliminaires à la liquidation in Droit et pratique du divorce*, Parijs, Dalloz, 2015, nr. 232.24.

¹²¹ P. SENAËVE, “Enkele beschouwingen over de verplichting tot bijdrage in de lasten van de huishouding en de over de inkomstendelegatie” (noot onder Cass. 19 september 1975), RW 1975-76, 1497-1504.

¹²² R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 18, nr. 32.

¹²³ Cass. 5 juni 2014, C.12.0373.N.

¹²⁴ Cass. (FR) 6 maart 1990, n°88-17.555.

¹²⁵ Cass. 29 februari 1980, RW 1980-81, 1655.

¹²⁶ Gent 27 mei 2004, TBBR 2006, 372.

medische praktijk van de andere echtgenoot tot gevolg heeft dat hun bijdragen in evenwicht zijn, zodat de echtgenoten beschouwd moeten worden als mede-eigenaars van die gezinswoning.

92. Indien beide echtgenoten hebben bijgedragen in de lasten van het huwelijk kan er geen aanleiding zijn tot een compensatie of schuldvordering tussen hen. Wanneer echter een van hen zijn bijdrageverplichting niet is nagekomen en de andere echtgenoot dus de lasten van het huwelijk alleen heeft moeten dragen, kan deze laatste een schuldvordering instellen tegen zijn of haar echtgenoot op het ogenblik van de vereffening van hun huwelijksstelsel. Zijn vordering zal slagen indien hij volgende drie zaken kan bewijzen: de uitgave of prestatie valt onder de notie lasten van het huwelijk, de afwezigheid van bijdrage daarin door de andere echtgenoot en het bedrag van de gevraagde bijdrage.¹²⁷

93. In het tweede lid van art. 221 BW wordt voorzien in een sommedelegatie. Dit is de oplossing voor het geval een van de echtgenoten zijn of haar bijdrageverplichting niet uitvoert. Een echtgenoot kan zich dan door de rechter laten machtigen om, met uitsluiting van de andere echtgenoot, een deel of het geheel van de aan deze verschuldigde geldsommen rechtstreeks te innen. Een verdere uitweiding over de sommedelegatie, of andere mogelijke middelen bij het in gebreke blijven van een van de echtgenoten, is niet nuttig binnen het onderwerp van deze scriptie.

4.4. Kwalificatie als onrechtstreekse schenking

94. Het is duidelijk dat de rechtspraak de bijdrageverplichting vaak aanwendt om een van de echtgenoten te beschermen tegen een eis van een (ex-)echtgenoot met het oog op de betaling van een soms grote som geld als terugbetaling van zijn aandeel in een uitgave die tijdens het huwelijk gedaan werd. De rechters zullen deze eis vaak afwijzen met als motivering dat de betaling, of andere handeling, door de eisende echtgenoot kadert in zijn bijdrageverplichting. Om deze ‘beschermende’ rechtspraak te omzeilen trachten sommige echtgenoten, meestal tevergeefs, voor de rechtbank op te werpen dat de som die zij betaald hebben niet gekwalificeerd moet worden als hun bijdrage in de lasten van het huwelijk maar wel als een onrechtstreekse schenking. Indien dit argument door de rechter aanvaard zou worden, heeft dit tot gevolg dat die echtgenoot deze schenking kan herroepen. Op grond van art. 1096, eerste lid BW zijn immers de schenkingen die tijdens het huwelijk tussen de echtgenoten zijn gedaan, anders dan bij huwelijkscontract, steeds herroepelijk. Dit in tegenstelling tot het principe dat schenkingen onder de levenden onherroepelijk zijn.¹²⁸ Zowel in België als in Frankrijk bestaat hierover verschillende rechtspraak en rechtsleer.

95. Opdat een rechtshandeling gekwalificeerd kan worden als een, onrechtstreekse, schenking moet voldaan zijn aan enkele voorwaarden. Het is niet de bedoeling een volledige uiteenzetting te geven over

¹²⁷ P.-J. CLAUX en S. DAVID, *Conflits préliminaires à la liquidation in Droit et pratique du divorce*, Parijs, Dalloz, 2015, nr. 232.22.

¹²⁸ Art. 894 BW.

onrechtstreekse schenkingen tussen echtgenoten maar het is daarentegen wel belangrijk enkele algemene begrippen te kaderen om een duidelijk beeld te krijgen van deze probleemstelling in verband met de verplichting bij te dragen in de lasten van het huwelijk.

Er kan pas sprake zijn van een schenking indien voldaan is aan twee constitutieve elementen. Ten eerste moet er sprake zijn van een materieel element bestaande uit de verarming van de beschikker en de verrijking van de begiftigde. Dit eerste bestanddeel zal voor de echtgenoot die de onrechtstreekse schenking inroept meestal geen bewijsproblemen opleveren. Het tweede bestanddeel daarentegen, namelijk het intentioneel element, bestaande uit de intentie om te begiften of de *animus donandi*, zal meestal de reden zijn waarom de rechter de kwalificatie als onrechtstreekse schenking niet aanvaardt. Dit intentioneel element houdt in dat in hoofde van de schenker het inzicht bestaat te begiften zonder dat hij daarvoor een economische tegenprestatie verwacht of een eerder geleverde prestatie wilt vergoeden. Deze *animus donandi* wordt niet vermoed maar kan door iedere belanghebbende worden bewezen, wat mogelijk is aan de hand van alle middelen van recht. De rechter zal hierbij rekening houden met de beweegredenen van de schenker en de wijze waarop de partijen zich achteraf gedroegen.¹²⁹

96. De onrechtstreekse schenking is *“een rechtshandeling die wordt verwezenlijkt door een akte met een autonoom statuut die een voordeel toekent, alhoewel dit niet haar specifieke of exclusieve functie is.”* Het is een rechtshandeling met een abstract en definitief karakter. Dit houdt enerzijds in dat de handeling zowel ten bezwarende titel als om niet kan zijn, wat niet uit de akte afgeleid kan worden, en anderzijds dat de handeling op zichzelf geldig is en een onmiddellijke afstand tot gevolg heeft, waardoor de schenker er in principe niet op kan terugkomen. Daarnaast dient de rechtshandeling die de onrechtstreekse schenking draagt een autonoom karakter te hebben. Zij moet namelijk door het recht aan een eigen specifieke reglementering onderworpen zijn die, ook wat de vorm betreft, moet worden nageleefd. De vormvereisten voor schenkingen uit de artikelen 931 e.v. BW zijn niet van toepassing op onrechtstreekse schenkingen maar de grondvereisten moeten daarentegen wel voldaan zijn. Wat het bewijs van dit soort schenkingen betreft zal uit de rechtshandeling meestal duidelijk blijken dat er een vermogensverschuiving heeft plaatsgevonden. Het bewijs van de verarming van de ene echtgenoot en respectievelijk de verrijking van de andere echtgenoot zal daarom doorgaans geen moeilijkheden opleveren. Het bewijs daarentegen dat deze vermogensverschuiving *animo donandi* gebeurde zal moeilijker zijn, wat ook blijkt uit de analyse van onderstaande rechtspraak. Doordat de akte waarin de onrechtstreekse schenking vervat is een neutraal karakter heeft, is het onduidelijk wat de oorzaak ervan is, of ze ten bezwarende titel dan wel om niet gebeurde. De echtgenoot die de kwalificatie als onrechtstreekse schenking inroept zal dus, met alle middelen van recht, moeten aantonen dat hij deze

¹²⁹ C. DECLERCK, W. PINTENS en K. VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, 230-233, nrs. 558-565; zie ook onderstaande rechtspraak.

rechtshandeling stelde met het inzicht om te begiftigen.¹³⁰ De onrechtstreekse schenking veruiterlijkt zich in deze context door de betaling door de ene echtgenoot van de schuld van de andere echtgenoot.¹³¹

97. Naast de mogelijkheid van de onrechtstreekse schenking proberen echtgenoten zich soms ook te beroepen op de figuur van de vermomde schenking. Dit is de schenking die niet bestaat uit het geld maar uit de helft van het aangekochte onroerend goed zelf. De herroeping zou dan ook niet slaan op een deel van de prijs, maar op de eigendom van het onroerend goed zelf. Deze kwalificatie wordt echter niet aanvaard in de rechtspraak en rechtsleer. Het Hof van Cassatie heeft hier bovendien over gezegd dat in geval een onroerend goed door een persoon in eigen naam wordt verkregen met gelden die hij om niet van zijn mede-echtgenoot heeft verkregen, de aldus toegestane schenking enkel slaat op die gelden en niet op het aangekochte onroerend goed zelf. In werkelijkheid bestaat er immers geen vermomde schenking van onroerende goederen.¹³²

98. Het gevolg van de kwalificatie als schenking staat diametraal tegenover de situatie waarin de betaling gezien wordt als een uitvoering van de bijdrage in de lasten van het huwelijk. In het eerste geval zal de schenking namelijk herroepbaar zijn waardoor de echtgenoot recht heeft op een vergoeding of terugbetaling vanwege de andere echtgenoot. In het tweede geval daarentegen zal de echtgenoot die de bijdrage heeft geleverd geen vergoeding krijgen.¹³³

99. Een klassiek voorbeeld lag aan de oorsprong van het belangrijke arrest van het Hof van Cassatie van 24 april 1976¹³⁴, dat hierboven reeds uitvoerig besproken werd. *In casu* hadden de echtgenoten een onverdeeld onroerend goed, meer bepaald de gezinswoning, aangekocht met financiële middelen die afkomstig waren van de man. Deze laatste wierp op dat dit een onrechtstreekse schenking was die hij wenste te herroepen maar dit werd geweigerd door het Hof op basis van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk.

Bij de gezamenlijke verkrijging van een onroerend goed met middelen die afkomstig zijn van slechts een van de echtgenoten zou de onrechtstreekse schenking enerzijds gezien kunnen worden als een gift aan de mede-echtgenoot van het geld dat nodig was voor de aankoop of anderzijds als de betaling, aan de derde verkoper, van het aandeel in de prijs van de mede-echtgenoot, om deze laatste hiermee te begiftigen. In de Belgische rechtspraak oordeelt men meestal dat in zo'n geval de schenking enkel betrekking heeft op de gelden en niet op het aandeel in het onroerend goed. In Frankrijk daarentegen

¹³⁰ C. DECLERCK, W. PINTENS en K. VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, 273-275, nrs. 679-684.

¹³¹ H. CASMAN, "Scheiding van goederen" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK (eds.), *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 1997, V.1-1 – V.2-20.

¹³² Cass. 15 november 1990, *JT* 1991, 518, noot L. VOGEL; H. CASMAN, "Scheiding van goederen" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK (eds.), *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 1997, V.1-1 – V.2-20.

¹³³ S. PIEDELIEVRE, "Contribution aux charges du mariage et investissement locatif" (noot onder Cass. (FR) 5 oktober 2016), *Gaz.Pal.* 2016, 18.

¹³⁴ Cass. 22 april 1976, *RW* 1976-77, 993, noot H. CASMAN.

verdedigt men vaker de stelling dat het voorwerp van de schenking het onroerend goed zelf betreft omdat dit aan de bedoeling van de echtgenoten beantwoordt of omdat aankoop en schenking een onsplitsbaar geheel vormen. Dit zou tot gevolg hebben dat in geval van herroeping van de schenking niet het aandeel in de betaalde prijs maar het aandeel in het onroerend goed zelf teruggevorderd wordt.¹³⁵

100. Een tweede vermeldenswaardige zaak in verband met deze probleemstelling is het arrest van het Hof van Cassatie van 20 oktober 1978.¹³⁶ De man en vrouw, gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen, hadden in hun huwelijkscontract twee, voor deze zaak belangrijke, clausules opgenomen. De eerste bepaalde enerzijds dat iedere echtgenoot in verhouding tot zijn vermogen diende bij te dragen in de lasten van het huwelijk en anderzijds dat zij geacht werden hun bijdrage iedere dag te hebben voldaan. Een tweede clausule bepaalde dat goederen op beider naam staande aangezien werden als behorende voor de helft toe aan iedere echtgenoot, behoudens tegenbewijs. De man was de enige van beide echtgenoten die een inkomen uit arbeid genoot en de vrouw droeg uitsluitend door huishoudelijke taken bij in de lasten van het huwelijk. Bij het overlijden van de echtgenoten, en dus de ontbinding van het huwelijk, stonden gelden op een gemeenschappelijke rekening. De nabestaanden van beide echtgenoten betwistten de eigendom van deze gelden. Volgens het hof van beroep, en bevestigd door het Hof van Cassatie, had de man door gebruik te maken van de mogelijkheid gelden op naam van beide echtgenoten te deponeren aangetoond dat hij gewild en bevestigd heeft dat deze gelden voor de helft aan iedere echtgenoot toebehoorden. Hij wenste hiermee de vrouw te vergoeden voor haar huishoudelijke arbeid en voor het feit dat hij door haar op zijn inkomsten had kunnen besparen. De erfgenamen van de man leverden niet het tegenbewijs van mede-eigendom door aan te tonen dat de vrouw nooit enige inkomsten heeft genoten. Het Hof gaf geen uitsluitsel over de vraag of het al dan niet gaat om een schenking, maar het zegt wel dat wanneer het om een schenking zou gaan deze niet nietig is aangezien deze, vermomde schenkingen tussen echtgenoten, geldig zijn binnen de perken van het beschikbaar gedeelte. Met betrekking tot een eventuele schenking moet er ook op gewezen worden dat deze niet herroepen zou kunnen worden door de erfgenamen want de herroeping is een persoonlijk recht van de schenker. Door het overlijden van de man is het voordeel van de schenking definitief verworven door de vrouw. Uit deze zaak kan afgeleid worden dat de echtgenoot die een onrechtstreekse schenking doet door *animo donandi* bijvoorbeeld gelden op een gemeenschappelijke rekening te plaatsen waardoor de vrouw er krachtens het huwelijkscontract mede-eigenares van wordt deze steeds kan herroepen tot voor zijn overlijden. Vanaf het overlijden wordt de schenking definitief en kunnen de erfgenamen deze niet meer ongedaan maken.¹³⁷

¹³⁵ H. CASMAN, noot onder Cass. 24 april 1976, RW 1976-77, 997-1003; Y.-H. LELEU et L. RAUCENT, *Les régimes matrimoniaux. 4. Les régimes conventionnels, le droit transitoire*, Brussel, Larcier, 2002, 52-53, nr. 1084.

¹³⁶ Cass. 20 oktober 1978, RW 1978-79, 2369, noot H. CASMAN.

¹³⁷ H. CASMAN, noot onder Cass. 20 oktober 1978, RW 1978-79, 2371-2374.

101. In een zaak die op 8 maart 1990 voor de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen kwam, lagen volgende feiten aan de basis.¹³⁸ Twee echtgenoten kochten, op naam van beide, verscheidene onroerende goederen waarvan de aankoopprijs gedeeltelijk werd gefinancierd met kapitaal dat de man na een ongeval had verkregen als schadevergoeding. Het doel van dit kapitaal is het vergoeden van de opgelopen schade tijdens het verdere leven aangezien de man voor 75% arbeidsongeschikt was. De specificiteit van dit kapitaal heeft tot gevolg dat het gedeelte dat betrekking heeft op het leven na de ontbinding van hun huwelijk, de bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk overschrijdt. Aangezien in deze zaak zowel de herkomst van een deel van de gelden vaststaat als toebehorende aan de man en daarnaast tevens duidelijk is dat de man deze goederen aankocht met als doel zijn kapitaal te waarborgen in de mate waarin het zijn bijdrage in de lasten van het huwelijk overtrof, is de bewezen dat de geldoverdracht *animo donandi* gebeurde waardoor de man deze onrechtstreekse schenking kon herroepen.

102. In het hierboven reeds vermelde arrest van het hof van beroep te Luik d.d. 7 maart 2000¹³⁹ had de echtgenoot de aankoop van de gezinswoning gefinancierd met gelden die hij verkregen had door de verkoop van een eigen onroerend goed. De gezinswoning werd echter aangekocht op naam van de vrouw zonder dat de man mede-eigenaar werd. Voor haar overlijden was de vrouw overgegaan tot verkoop van deze woning waarvan de verkoopprijs nog aanwezig was in haar nalatenschap. De echtgenoot wierp op dat deze steun in de aankoop een onrechtstreekse schenking was en wenste deze te herroepen, wat zowel door de rechtbank van eerste aanleg als het hof van beroep aanvaard werd. Uit alle omstandigheden bleek namelijk dat de enige oorzaak van de geldoverdracht gevonden kon worden in een begiftigingsinzicht (*l'intention libérale*). De zoon van de vrouw trachtte, tevergeefs, aan te tonen dat deze bankgift kaderde in de bijdrageverplichting van de man maar het hof aanvaardde dit niet aangezien de man geen mede-eigenaar werd (*supra* 13, nr. 41).

103. Niet alleen in België maar ook in Frankrijk trachtten echtgenoten meermaals, en meestal zonder succes, voor de rechter op te werpen dat de betalingen die zij hebben gedaan, gekwalificeerd moeten worden als onrechtstreekse schenkingen. In de zaak die op 20 mei 1981 voor het Franse Hof van Cassatie kwam (*supra* 17, nr. 52), kon de man niet met zekerheid aantonen dat de betalingen die hij beweerde namens zijn echtgenote te hebben gedaan voor de onverdeelde aankoop van een tweede verblijf getuigden van een begiftigingsinzicht en geen bijdrage in de lasten van het huwelijk of de vergoeding van haar hulp in zijn professionele werkzaamheden vormden. De rechters ten gronde hadden immers aangetoond dat deze professionele hulp de normale uitvoering van de bijdrageverplichting van de vrouw overschreed.¹⁴⁰

¹³⁸ Rb. Antwerpen 8 maart 1990, *RW* 1991-92, 545.

¹³⁹ Luik 7 maart 2000, *Rec.gén.enr.not.* 2000, 431, noot B. GOFFAUX.

¹⁴⁰ Cass. (FR) 20 mei 1981, n° 79-17.171.

104. Ook in het, hierboven reeds uitgebreid besproken, arrest van het Franse Hof van Cassatie van 18 december 2013¹⁴¹ leverde de echtgenoot geen voldoende bewijs van zijn begiftigingsinzicht. De echtgenoten hadden gedurende hun huwelijk verschillende onroerende goederen aangekocht, waaronder een tweede verblijf en enkele woningen om te verhuren. Het loutere feit dat de gelden op de gemeenschappelijke rekening enkel afkomstig zijn van de man die als enige van beide echtgenoten een inkomen geniet, is onvoldoende om deze *animus donandi* aan te tonen. Vervolgens stelt het Hof dat de vrouw door haar onbetaalde arbeid in de vastgoedvennootschap meer doet dan wat de wettelijke bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk vereist. Deze professionele activiteit, die een voordeel bezorgt voor de man, vormt de oorzaak van de betalingen. Dit arrest illustreert dat de noties '*donation rémunératoire*' en bijdrage in de lasten van het huwelijk soepel geïnterpreteerd moeten worden om te vermijden dat echtgenoten te pas en te onpas zogezegde onrechtstreekse schenkingen aan hun echtgenoot *ad nutum* zouden herroepen. Daarnaast toont dit arrest ook aan dat enerzijds de afwezigheid van een bezoldiging voor de professionele activiteit, die de normale bijdrage in de lasten van het huwelijk overschrijdt, en anderzijds de verrijking van de echtgenoot die de middelen aanvoert, gecombineerd met het gebrek aan een begiftigingsinzicht, steeds van belang zijn om de kwalificatie als onrechtstreekse schenking uit te sluiten. Bovendien is het loutere feit dat de gemeenschappelijke rekening van de echtgenoten, waarmee de onroerende goederen zijn gefinancierd, enkel bestaat uit gelden die afkomstig zijn van de man, onvoldoende om dit vermoeden te weerleggen.¹⁴²

105. Het is duidelijk dat de mogelijkheid van de onrechtstreekse schenking voor de echtgenoot die een investering heeft gedaan een goede uitweg kan zijn. Wanneer de andere echtgenoot immers geen inkomsten heeft of niet over eigen middelen kon beschikken ten tijde van de aankoop zal het bewijs van de schenking in principe makkelijk te leveren zijn. Voor de tegenpartij daarentegen zou dit zeer problematisch en onbillijk zijn. Op het moment van de aankoop kon die tweede in principe niet mee bijdragen in de aankoop van bijvoorbeeld het onroerend goed. Wanneer na de echtscheiding een herroeping van deze geldoverdracht zou plaatsvinden kan dit desastreuze gevolgen hebben voor de vermogenstoestand van die echtgenoot. Om deze, zwakkere, echtgenoten meer zekerheid en bescherming te bieden zullen rechters slechts in zeer uitzonderlijke gevallen aanvaarden dat het gaat over een onrechtstreekse schenking die herroepen kan worden in plaats van dit te kwalificeren als een modaliteit van uitvoering van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk waardoor geen

¹⁴¹ Cass. (FR) 18 december 2013, *Rev.not.b.* 2014, 739, noot Y.-H. LELEU.

¹⁴² C. BERLAUD, "La contribution aux charges du mariage et la prétendue donation révocable" (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *Gaz.Pal.* 2014, 4; Y.-H. LELEU, "Un arrêt français important également pour le droit belge en matière de séparations de biens, charges du mariage, enrichissement sans cause, immeubles indivis en de rapport" (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *Rev.not.b.* 2014, 744-747; N. PETERKA, "Qualification des versements entre époux: contribution aux charges du mariage et donation rémunératoire versus donation révocable" (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *L'Essentiel Droit de la famille et des personnes* 2014, 5.X., "Contribution aux charges du mariage et investissements de loisirs" (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *Flash Defrénois* 2014, 1.

vergoeding of restitutie mogelijk is. De echtgenoot die bijvoorbeeld de totale prijs van een onverdeeld onroerend goed heeft betaald, wist vaak op voorhand dat zijn echtgenote geen enkele bijdrage daarin zou leveren. Hij heeft dus met kennis van zaken deze investering gedaan op naam van beide echtgenoten.¹⁴³ Slechts wanneer door de eisende partij sluitend bewijs kan geleverd worden van de *animus donandi*, bijvoorbeeld door aan te tonen dat hij of zij geen enkel voordeel haalt uit de geldoverdracht en dit enkel doet om een voordeel te verschaffen aan de andere echtgenoot zonder dat dit een vergoeding vormt voor de door hem of haar geleverde prestaties, zal de rechter die kwalificatie aanvaarden en zal de schenking herroepen kunnen worden.

106. Als gevolg van deze rechtspraak met betrekking tot de kwalificatie als onrechtstreekse schenking is vooral voor notarissen een belangrijke adviesrol weggelegd om te voorkomen dat zaken waarin het duidelijk is dat het niet gaat om een, onrechtstreekse, schenking, zouden voorgelegd worden aan de rechtbank. Bij de, eventueel onverdeelde, aankoop van onroerende goederen zullen zij de echtgenoten moeten wijzen op de gevolgen van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk.

4.5. Voorlopig besluit

107. Hier zullen kort enkele gevolgtrekking worden besproken uit wat tot hiertoe onderzocht is, alvorens verder te gaan met de rest van de onderzoeksvragen.

Het is duidelijk dat zowel in de rechtspraak als in de rechtsleer een zeer ruime invulling gegeven wordt aan de notie lasten van het huwelijk. De Franse en Belgische rechters zijn het op dit vlak grotendeels eens met elkaar waardoor men Franse rechtspraak in principe naar analogie kan toepassen in België en omgekeerd.

108. De wetgever, zowel in België als in Frankrijk, heeft ervoor geopteerd in de wet geen sluitende definitie te geven van wat lasten van het huwelijk zijn. Het zijn eigenlijk de echtgenoten zelf die hieraan een invulling geven door de levensstandaard die zij, in onderling akkoord, aannemen.¹⁴⁴ Men kan het de wetgever moeilijk kwalijk nemen dat hij geen zekerheid geeft onder wat al dan niet onder het lastenbegrip val. Het is immers quasi onmogelijk een concrete lijst op te stellen van welke uitgaven of inspanningen in alle huishoudens al dan niet lasten van het huwelijk zijn. Sommige dagdagelijkse uitgaven, zoals voeding en onderhoud en opleiding van de inwonende kinderen, zullen altijd onder die notie vallen, terwijl andere en vaak grotere uitgaven, zoals de aankoop van een tweede verblijf, niet voor

¹⁴³ H. CASMAN, “Scheiding van goederen” in H. CASMAN en M. VAN LOOCK (eds.), *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 1997, V.1-1 – V.2-20; Y.-H. LELEU et L. RAUCENT, *Les régimes matrimoniaux. 4. Les régimes conventionnels, le droit transitoire*, Brussel, Larcier, 2002, 52-53, nr. 1084.

¹⁴⁴ M. LAMARCHE en J.-J. LEMOULAND, *Mariage, 4° Effets in Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nr. 116.

elk gezin een last van het huwelijk zullen vormen. Hiervoor zal de rechter alle concrete omstandigheden in acht moeten nemen om tot een besluit te komen.

109. De rechter zal bij zijn beoordeling *in concreto* rekening moeten houden met verschillende criteria, zoals bijvoorbeeld de duur van het huwelijk en de vraag of de echtgenoten werkelijk samenwonen, de bestemming van het aangekochte goed, de oorsprong van de gebruikte middelen, het aandeel in de eigendom van het aangekochte goed, de aangenomen levensstandaard van de echtgenoten ... Zo kan het feit dat de aankoop is gebeurd met eigen kapitaal een aanwijzing zijn dat het gaat om een persoonlijke investering, terwijl een aankoop met inkomsten kan wijzen op een investering die een last van het huwelijk uitmaakt.¹⁴⁵

110. Essentieel in de beoordeling van de rechter is de, uitdrukkelijke of stilzwijgende, wil van de echtgenoten om een verband te leggen tussen de gedane uitgaven en inspanningen en de verplichting bij te dragen in de lasten van het huwelijk. Om hierover zekerheid te bekomen kunnen de echtgenoten deze wil vastleggen in hun huwelijkscontract of later in bijvoorbeeld de aankoopakte van het onroerend goed dat dienst moet doen als gezinswoning.¹⁴⁶ Op deze mogelijkheden zal onder titel zes dieper worden ingegaan.

111. Wat de verwerving van onroerende goederen betreft, rest enkel nog het vinden van een concrete scheidingslijn tussen wat onder de lasten van het huwelijk valt en wat niet.¹⁴⁷ Hieruit blijkt duidelijk dat de dubbele rol van art. 221 BW, namelijk enerzijds de kwalificatie van de lasten van het huwelijk en anderzijds het vaststellen van overschrijdingen van de bijdrageverplichting, het niet mogelijk maakt voorzienbare oplossingen te verzekeren. Dit gebrek aan transparantie heeft tot gevolg dat echtgenoten, meer dan ooit, nood hebben aan duidelijk advies van een notaris.¹⁴⁸ De Belgische rechter zal zich bij het zoeken naar die scheidingslijn vooral blijven steunen op het principiële arrest van het Hof van Cassatie van 1976.¹⁴⁹ Voor andere onroerende goederen zou hij ten rade kunnen gaan bij de Franse rechtspraak die zich reeds uitgesproken heeft over de verwerving van een tweede verblijf, die in dat geval wel een last van het huwelijk was, en de verwerving van een onroerend goed om daarna te verhuren

¹⁴⁵ Y.-H. LELEU et L. RAUCENT, *Les régimes matrimoniaux. 4. Les régimes conventionnels, le droit transitoire*, Brussel, Larcier, 2002, 56, nr. 1084.

¹⁴⁶ B. CARTUYVELS en L. ROUSSEAU, "A la recherche d'un contrat harmonieux pour les comptes entre époux: quelques propositions de clauses" in M. GREGOIRE, J.-F. TAYMANS, J.-L. RENCHON en J. BEAULNE, *Le service notarial: réflexions critiques et perspectives: colloque en hommage à Michel Grégoire*, Brussel, Bruylant, 2000, 59; Y.-H. LELEU et L. RAUCENT, *Les régimes matrimoniaux. 4. Les régimes conventionnels, le droit transitoire*, Brussel, Larcier, 2002, 55, nr. 1084.

¹⁴⁷ S. PIEDELIEVRE, "Contribution aux charges du mariage et investissement locatif" (noot onder Cass. (FR) 5 oktober 2016), *Gaz.Pal.* 2016, 18.

¹⁴⁸ D. SFENDLA, "Acquérir une résidence secondaire, une contribution aux charges du mariage" (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *PA* 2014, 10.

¹⁴⁹ Cass. 22 april 1976, *RW* 1976-77, 993, noot H. CASMAN.

(*'investissement locatif'*), wat daarentegen geen uitvoering vormde van de bijdrageverplichting.¹⁵⁰ De toekomst zal dus moeten uitwijzen of de Belgische rechter dezelfde weg zal inslaan of eerder zal kiezen voor een engere of ruimere invulling van de notie lasten van het huwelijk.

112. Hierboven werd duidelijk gemaakt welke uitgaven en prestaties al dan niet gekwalificeerd moeten worden als lasten van het huwelijk en in welke concrete gevallen. Vervolgens werd vastgesteld dat de echtgenoten daarin moeten bijdragen naar verhouding van hun vermogen en dat dit vermogen in eerste instantie bestaat uit inkomsten en, volgens sommigen, pas in subsidiaire orde het persoonlijk kapitaal van de echtgenoten kan aangesproken worden maar dat ook materiële en morele prestaties een geldige vorm van bijdrage kunnen opleveren.

113. Tot slot is het duidelijk dat deze bijdrageverplichting van groot belang is voor echtgenoten die gehuwd zijn onder het stelsel van de zuivere scheiding van goederen, omdat dit voor hen een correctiemechanisme kan zijn van de koude uitsluiting die hiervan het gevolg is. Het is in die zin een belangrijk solidariteitsmechanisme doordat het ervoor zorgt dat de inkomsten van de echtgenoten gemeen worden en tevens aangewend worden ten behoeve van de kosten die aan het huwelijk en het samenleven verbonden zijn.¹⁵¹ Hier zal in de volgende titel meer uitvoerig op worden ingegaan.

De rechtspraak biedt samenvattend twee oplossingen, die betrekking hebben op de lasten van het huwelijk, ter bescherming van de echtgenoot die niet heeft bijgedragen in de aankoop van een onroerend goed. De eerste houdt in dat aangetoond wordt dat de betaling geschiedt als vergoeding voor gepresterde diensten van de andere echtgenoot, zoals bijvoorbeeld voor medewerking aan de beroepsactiviteit. Hierdoor zijn immers de bijdragen van beide echtgenoten in evenwicht. Bij de tweede oplossing zal de rechter de kosten zelf kwalificeren als een last van het huwelijk. Wanneer de andere echtgenoot dan zijn of haar bijdrage levert door zagezegd materiële of morele prestaties kan er geen sprake zijn van een schenking want ook dan zijn hun respectievelijke bijdragen in evenwicht.¹⁵²

114. Toch is hiermee niet alles opgelost waardoor er nood is aan een concrete invulling van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk in het huwelijkscontract van de echtgenoten. Zo komen zij niet voor verrassingen te staan bij de ontbinding van hun huwelijk.

¹⁵⁰ Cass. (FR) 18 december 2013, *Rev.not.b.* 2014, 739, noot Y.-H. LELEU; Cass. (FR) 5 oktober 2016, n° 15-259.44.

¹⁵¹ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 15, nr. 26.

¹⁵² H. CASMAN, "Scheiding van goederen" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK (eds.), *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 1997, V.1-1 – V.2-20.

5. CORRECTIEMECHANISME IN HET STELSEL VAN SCHEIDING VAN GOEDEREN

115. Iedereen kent wel het verhaal van de echtgenoten, gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen, waarbij de man voldoende geld verdient om het gezin financieel te onderhouden waardoor de vrouw haar carrière opoffert en zich kan ontfemen over het huishouden en de opvoeding van de kinderen. Is het niet schrijnend vast te stellen dat de vrouw in dat geval bij het einde van het huwelijk met lege handen komt te staan? Zij heeft zo immers ook bijgedragen tot de opbouw van het vermogen van de echtgenoten, zij het wel op een andere manier. De andere echtgenoot kan nu, door de opofferingen van de vrouw, de tijd die hij normaal zou moeten besteden aan huishoudelijke taken besteden aan zijn professionele activiteit wat een verhoging van zijn inkomsten tot gevolg heeft en een aangroei van zijn vermogen. Doordat in dit stelsel geen gemeenschappelijk vermogen bestaat waartoe de inkomsten van de echtgenoten behoren zal de huisvrouw bij de ontbinding van het stelsel geen recht hebben op een deel van het inkomen van de man. Dit wordt in de rechtsleer de koude uitsluiting van het stelsel van de zuivere scheiding van goederen genoemd. Deze oneerlijke situatie vergroot nog meer wanneer de vrouw rechtstreeks heeft bijgedragen tot de aangroei van het vermogen van haar man, zoals door hem bij te staan in de uitoefening van zijn beroepsuitoefening.¹⁵³ Hieronder zal duidelijk worden dat de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk in deze situatie kan leiden tot een verzachting van deze onrechtvaardige gevolgen van het stelsel van scheiding van goederen.

116. In de praktijk gebeurt het regelmatig dat echtgenoten die zelf en bewust hebben gekozen voor het stelsel van scheiding van goederen in het dagelijkse leven afbreuk doen aan dit stelsel. Dit is het gevolg van het feit dat het stelsel van de zuivere scheiding van goederen niet aangepast is aan '*une association conjugale*'.¹⁵⁴ De keuze voor dit stelsel is immers ingegeven door de vrees te moeten instaan voor elkaars schulden maar daartegenover staat vaak de wens van de echtgenoten om te delen in het vermogen dat tijdens het huwelijk door wederzijdse inspanningen, hoe divers en ongelijk ook, werd opgebouwd.¹⁵⁵ Zij gaan zich gedragen op een wijze die lijnrecht tegenover de ratio van dit stelsel staat. Zij zullen dit met name doen door hun inspanning en goederen te verenigen ('*unir*') en hun relatie gemeenschappelijker te maken ('*communautariser*'). Hierbij verliezen zij echter uit het oog dat zij er op een artificiële wijze voor gekozen hebben, op economisch en vermogensrechtelijk vlak, van elkaar gescheiden te blijven, niets gemeenschappelijk of deelbaar te maken en hun rekeningen die tussen hen bestaan strikt van elkaar gescheiden te houden.¹⁵⁶ Om hiervan af te wijken kunnen zij onder andere een beroep doen op de mogelijkheden die de bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk hen biedt.

¹⁵³ Y.-H. LELEU et L. RAUCENT, *Les régimes matrimoniaux. 4. Les régimes conventionnels, le droit transitoire*, Brussel, Larcier, 2002, 29, nr. 1047.

¹⁵⁴ Eigen vertaling: 'echtelijke vereniging' of 'echtelijke samenleving'.

¹⁵⁵ H. CASMAN, "Actualia huwelijksvermogensrecht", *Not.Fisc.M.* 2015, 238-270.

¹⁵⁶ J.-L. RENCHON, "Et encore la clause-type de règlement de comptes insérée dans les contrats de mariage de séparation de biens pure et simple!" (noot onder Rb. Nijvel 20 juni 2013), *Rev.trim.dr.fam.* 2013, 1003-1012.

117. Uit het hierboven uitgevoerde rechtspraakonderzoek blijkt dat het in zeker 75% van de gevallen gaat over echtgenoten die gehuwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen. Waarom zouden echtgenoten gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen sneller geneigd zijn naar de rechter te stappen in vergelijking met echtgenoten die gehuwd zijn onder een gemeenschapsstelsel? Dit komt doordat een van de gevolgen bij het aannemen van het stelsel van scheiding van goederen erin bestaat dat er tussen de echtgenoten geen solidariteit bestaat terwijl er in geval van het wettelijk stelsel een gemeenschap bestaat. Eenvoudig gesteld is het in het stelsel van scheiding van goederen ieder voor zich. Wanneer er daarentegen een gemeenschap bestaat kunnen de echtgenoten mee genieten van alles wat de andere tijdens het huwelijk verdient of ontvangt. De bijdrageverplichting wordt hierbij opgevangen door het feit dat de tijdens het huwelijk binnenkomende inkomsten gemeenschappelijk zijn.¹⁵⁷ De echtgenoten zullen de bijdrageverplichting daarom trachten aan te voeren voor de rechter teneinde de impact van hun huwelijksvermogensstelsel bij een scheiding te regelen en de excessen ervan te corrigeren.¹⁵⁸

Voor vele echtgenoten kan het stelsel van scheiding van goederen dus negatieve vermogensrechtelijke gevolgen hebben waardoor zij verschillende solidariteitsmechanismen zullen trachten in te bouwen in hun huwelijksvermogensstelsel. Dit kunnen zij bijvoorbeeld doen door een verrekeningsbeding (alsof-beding) op te nemen in hun huwelijkscontract, maar zij kunnen daarnaast ook sleutelen aan de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk om tussen hen een vorm van solidariteit tot stand te brengen. Het is echter belangrijk te weten dat dit solidariteitsmechanisme niet automatisch werkt. Zelfs wanneer zij dit niet zelf bijvoorbeeld opnemen in hun huwelijkscontract alvorens er problemen opduiken, doordat men hierover misschien niet geïnformeerd werd, kan een vordering voor de rechtbank een laatste vangnet vormen. Door een ruime invulling van deze verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk bekomt men immers dat beide echtgenoten hun levensstandaard moeten delen en heeft men tevens de zekerheid dat er geen vergoeding dient te geschieden bij de ontbinding van het huwelijk. Wat tijdens het huwelijk gekwalificeerd werd als een modaliteit van uitvoering van de bijdrageverplichting, kan in principe nadien dit statuut niet meer verliezen tenzij wanneer het in feite ging om een onrechtstreekse schenking (*supra*). Daarnaast kan wel een vergoeding verschuldigd zijn wanneer blijkt dat de bijdragen van beide echtgenoten in de lasten van het huwelijk niet in evenwicht zijn.

118. In de rechtsleer voert men verschillende redenen aan om de zuivere scheiding van goederen af te schaffen. Een van de argumenten luidt dat dit stelsel zou leiden tot een vermogensrechtelijk nadeel. Het feit dat de echtgenoten hun vermogens gescheiden kunnen houden, heeft echter in principe geen verarming van een van hen tot gevolg. Dit zou wel het geval zijn wanneer men ervan uitgaat dat iedere

¹⁵⁷ J.-L. RENCHON, “Les comptes entre époux séparés de biens relatifs à leurs immeubles indivis et propres” in X., *La liquidation de régimes de separation de biens*, Luik, Jeune Barreau, 2002, 71-72, nr. 25.

¹⁵⁸ D. SFENDLA, “Acquérir une résidence secondaire, une contribution aux charges du mariage” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *PA* 2014, 10.

echtgenoot steeds in elke, door arbeid verwezenlijkte, aanwinst moet kunnen participeren. Ook het feit dat er tijdens het huwelijk tussen de echtgenoten verschillende vormen van niet-vergoede samenwerking bestaan, kan een vermogensrechtelijk nadeel tot gevolg hebben. Dit is zeker het geval wanneer dit samen gaat met het feit dat de ene partner zijn, mede dankzij de inspanning van de andere, uitgebouwde vermogen voor zich alleen kan houden. LELEU heeft deze niet-vergoede samenwerking ondergebracht in een typologie waarin deze inspanningen zich veruitwendigen. Op de eerste plaats zet hij het huishoudelijk werk, dat gepaard gaat met het verlies van carrièremogelijkheden of een carrièreterugval, gevolgd door de professionele samenwerking en een combinatie van beide. Daarnaast vermeldt hij de situatie waarin huishoudelijke prestaties worden verricht in combinatie met een financiële bijdrage in de lasten van het huwelijk. Vervolgens zijn ook de werken uitgevoerd aan een eigen goed van de andere partner of aan een onverdeeld goed vormen van niet-vergoede samenwerking. Om uit te maken of in geval van deze hypothesen sprake is van een vermogensrechtelijk nadeel zal men moeten toetsen aan de verplichting naar zijn vermogen bij te dragen in de lasten van het huwelijk. Pas wanneer een van de echtgenoten een buitensporige bijdrage levert of een bijdrage die niet onder de notie lasten van het huwelijk valt, wordt het problematisch. Volgens hem is sprake van een buitensporige bijdrage wanneer dit, rekening houdend met de duurtijd van de relatie nadat de bijdrage werd geleverd, ertoe leidt dat de andere echtgenoot zijn spaarvermogen, cliënteel of zijn professionele bekwaamheden in aanzienlijke mate kan doen aangroeien. Daarnaast is ook een bijdrage geleverd ten gunste van een eigen onroerend goed van de andere echtgenoot of die betrekking heeft op andere dan onderhoudsuitgaven van een onverdeeld goed een overdreven of buitensporige bijdrage. Met betrekking tot deze laatste categorie van bijdragen moet wel opgemerkt worden dat, mede gelet op bovenstaande rechtspraak, het buitensporige karakter anders bekeken moet worden wanneer de uitgave of prestatie betrekking heeft op de gezinswoning.¹⁵⁹

119. Dat in de rechtsleer sommige auteurs beweren dat het stelsel van de zuivere scheiding van goederen zou afgeschaft moeten worden, door de koude uitsluiting die het tot gevolg heeft, gaat waarschijnlijk een stap te ver gezien de verschillende mogelijkheden die de echtgenoten hebben om dit stelsel naar hun hand te zetten, zoals bijvoorbeeld door een beroep te doen op de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk.¹⁶⁰ Toch is het belangrijk op te merken dat aan de ruime invulling van de bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk als correctiemechanisme niet enkel voordelen zijn verbonden maar ook nadelen.

¹⁵⁹ F. BUYSENS, “Scheiding van goederen: een goed of slecht huwelijksvermogensstelsel?”, *T.Fam* 2015, 45-52.

¹⁶⁰ F. BUYSENS, “Scheiding van goederen: een goed of slecht huwelijksvermogensstelsel?”, *T.Fam* 2015, 45-52.

5.1. Het voordeel

120. De rechtspraak wendt de bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk vaak aan ter bescherming van een van de echtgenoten, vooral wanneer zij getrouwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen, door de strengheid van dit regime bij een echtscheiding in te perken. Deze rechtspraak heeft tot doel te voorzien in een betere bescherming van de echtgenoot gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen, door een verband tot stand te brengen tussen het primair wettelijke stelsel en het huwelijksvermogensstelsel van scheiding van goederen. Ongeacht de onzekerheid over de draagwijdte van die wetsbepaling, moet opgemerkt worden dat dit tot gevolg heeft dat men, afhankelijk van de omvang van het vermogen van de echtgenoten, de investeringsuitgaven kan kwalificeren als een last van het huwelijk. Hierdoor bereikt men, zoals reeds gezegd, de bescherming van de echtgenoot die tijdens het huwelijk kon genieten van de inkomsten van zijn of haar echtgenoot.¹⁶¹

121. Hierbij kan ook verwezen worden naar de situatie waarin de aankoop voor een derde (*l'achat pour autrui*) geschiedt doordat een echtgenoot een goed, ten bezwarende titel, verkrijgt met middelen die hij of zij kosteloos ontvangen heeft van de andere echtgenoot. Deze handelwijze werd beschouwd als een vorm van een vermomde schenking, wat lang verboden was tussen echtgenoten. Om het bestaan van deze vorm van aankopen te laten voortbestaan, oordeelde de rechtspraak vaak dat de betaling door de ene echtgenoot zijn oorsprong vond in het feit dat de activiteit van de andere echtgenoot zijn of haar bijdrage in de lasten van het huwelijk overschreed. Daarnaast wordt deze redenering ook gevolgd in de hypothese waarin twee echtgenoten samen een onroerend goed verwerven zonder aanduiding van hun aandeel daarin. Wanneer het dan tot een echtscheiding komt beweert men recht te hebben op een vergoeding van de andere echtgenoot, wat vaak geweigerd wordt door de rechter.¹⁶²

122. Uit dit alles blijkt duidelijk dat een ruime interpretatie van art. 221 BW een belangrijk participierend effect heeft ten gunste van de echtgenoot die maar een beperkte financiële of andere bijdrage heeft kunnen leveren tijdens de duur van het huwelijk. Dit is bijvoorbeeld in het voordeel van de echtgenoot, gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen, die enkel bijdraagt in de lasten van het huwelijk door het huishouden en de opvoeding van de kinderen op zich te nemen maar van wie zijn of haar echtgenoot de aankoop van de gezinswoning volledig heeft gefinancierd. Het zal immers aan die tweede echtgenoot zijn om te bewijzen dat zijn bijdrage in de lasten van het huwelijk buitensporig is, en dat hij met andere woorden verarmd is. Dit bewijs leveren zal voor die echtgenoot niet altijd evident zijn, zeker niet wanneer het gaat over uitgaven die betrekking hebben op de gezinswoning. Hieruit kan afgeleid worden dat de bijdrageverplichting uit art. 221 BW de mogelijkheid

¹⁶¹ D. SFENDLA, “Acquérir une résidence secondaire, une contribution aux charges du mariage” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *PA* 2014, 10.

¹⁶² Cass. (FR) 5 oktober 2016, n° 15-259.44; S. PIEDELIEVRE, “Contribution aux charges du mariage et investissement locatif” (noot onder Cass. (FR) 5 oktober 2016), *Gaz.Pal.* 2016, 18.

biedt om binnen bepaalde grenzen een overdracht van vermogen te laten plaatsvinden tussen echtgenoten, wat in het voordeel is van de ‘zwakkere’ echtgenoot in het stelsel van scheiding van goederen. Dit ontegensprekelijk voordeel staat naast de mogelijkheid die echtgenoten hebben om zelf bepaalde uitgaven als een last van het huwelijk te kwalificeren. Deze mogelijkheid zal hieronder besproken worden bij het hoofdstuk over de contractuele bedingen. Deze extensieve interpretatie van art. 221 BW kan er echter niet toe leiden te besluiten dat er een gelijke verdeling van de aanwinsten moet plaatsvinden.¹⁶³

5.2. Het nadeel

123. Deze variatie in de intensiteit van de bijdrageverplichting, die tot doel heeft de echtgenoot gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen te beschermen door toepassing van het primair stelsel, wordt echter niet door iedereen even positief onthaald. Er is immers ook een keerzijde aan de rechtspraak die de echtgenoten probeert te beschermen aangezien dit tot gevolg heeft dat er onzekerheid ontstaat over de draagwijdte van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk en daarnaast ook afbreuk doet aan het gevoel van rechtvaardigheid en de geest van het door de echtgenoten aangenomen stelsel. In de rechtsleer werpt men op dat de rechtspraak die stelt dat de lasten van het huwelijk ook de uitgaven voor vrije tijd en recreatie inhouden, zoals de aankoop van een tweede verblijf, niet in overeenstemming is met de geest van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk. Deze bijdrageverplichting voorziet in een bijdrage in verhouding tot zijn vermogen en niet in het tot stand brengen van een onroerend vermogen.¹⁶⁴

124. Daarnaast houden deze uitspraken geen rekening met de intenties van de echtgenoot die geniet van de investering van de andere. Zou het niet kunnen dat de overschrijding van zijn of haar bijdrage in de lasten van het huwelijk, zoals onbetaald het beheer waarnemen van een vastgoedvennootschap die oorspronkelijk werd opgericht door beide echtgenoten¹⁶⁵, ontstaan is uit een zuivere intentie tot vrijgevigheid? In dat geval zou die echtgenoot nooit van de andere partij verwacht hebben dat deze door verschillende investeringen of prestaties hun respectievelijke bijdragen in evenwicht zou brengen. Afgezien van het feit dat zowel het vrijgevigheidsinzicht van de man als van de vrouw kan leiden tot de invraagstelling van de grondslag van de echtelijke verplichtingen, hebben ook noties als gratis, vrijgevigheid en belangeloosheid dit gevolg. De echtgenoten hebben er immers bewust voor gekozen hun financiële en economische vrijheid te behouden. Hieruit volgt dat zij hun middelen gedurende het huwelijk kunnen besteden zoals ze willen, nadat zij hun bijdrage in de lasten hebben gedragen naar hun

¹⁶³ F. BUYSENS, “Scheiding van goederen: een goed of slecht huwelijksvermogensstelsel?”, *T.Fam* 2015, 45-52.

¹⁶⁴ D. SFENDLA, “Acquérir une résidence secondaire, une contribution aux charges du mariage” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *PA* 2014, 10.

¹⁶⁵ Cass. (FR) 18 december 2013, *Rev.not.b.* 2014, 739, noot Y.-H. LELEU.

vermogen. Wanneer deze bestedingen leiden tot een verrijking van de andere echtgenoot is het mogelijk dat die eerste niet de bedoeling had hiermee een bijdrage te leveren in de lasten van het huwelijk maar louter de wil had om het goed aan te kopen of de prestatie te leveren om andere redenen, zoals bijvoorbeeld omdat hij hier zelf ook voordeel uit haalt of omdat hij dit een nuttige investering vindt. Op die manier staat niets hen in de weg om voor die investering schuldeiser te zijn van zijn echtgenoot en hem deze uitgaven te doen terugbetalen.¹⁶⁶

125. Wanneer het doel van de toepassing van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk inhoudt een nieuw evenwicht tot stand te brengen tussen de vermogens van de echtgenoten in het voordeel van degene die anders bij een echtscheiding een negatief resultaat kan verwachten, kan dit in sommige gevallen leiden tot een wijziging van het huwelijksvermogensstelsel. Dit gevolg zal ingaan tegen de wil van ten minste een van de partijen. Doordat de echtgenoten immers het stelsel van scheiding van goederen aannemen, hebben zij er ontegensprekelijk voor gekozen hun vermogen duidelijk af te bakenen en van elkaar gescheiden te houden.¹⁶⁷ Daarnaast moet volgens BUYSENS een correctie in het voordeel van de echtgenoot die een buitensporige bijdrage levert er tevens toe leiden dat een ongelijke bijdrage in de tijdens het huwelijk opgebouwde aanwinsten ook een ongelijke verdeling van deze aanwinsten tot gevolg heeft.¹⁶⁸

126. Voor de echtgenoot die een verrijking ondervindt, dankzij een bijdrage van de andere echtgenoot, zal de verleiding groot zijn om aan te voeren dat die laatste echtgenoot het enkel zichzelf kwalijk kan nemen dat hij gedurende het huwelijk door onzorgvuldigheid en onachtzaamheid afbreuk heeft gedaan aan de logica van het stelsel van scheiding van goederen.¹⁶⁹ Het zal voor hem immers vaak een moeilijke opdracht zijn te bewijzen dat hij zijn bijdrageverplichting overschreden heeft en recht heeft op compensatie. Het lijkt wel alsof men de oorspronkelijk ‘zwakkere’ echtgenoot zo hard beschermt wat ten koste gaat van de financieel sterkere echtgenoot, waardoor die eerste uiteindelijk toch in een sterke positie komt te staan en men bijgevolg zou kunnen zeggen dat deze een quasi-immuniteit krijgt tegen schuldvorderingen ingesteld door de investerende echtgenoot.

127. Aan deze beschermende rechtspraak moeten dus grenzen worden gesteld omdat anders het risico bestaat dat het werkelijke doel van het aangenomen stelsel tenietgaat. Deze grenzen blijken duidelijk uit

¹⁶⁶ J.-L. RENCHON, “Et encore la clause-type de règlement de comptes insérée dans les contrats de mariage de séparation de biens pure et simple!” (noot onder Rb. Nijvel 20 juni 2013), *Rev.trim.dr.fam.* 2013, 1003-1012; D. SFENDLA, “Acquérir une résidence secondaire, une contribution aux charges du mariage” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *PA* 2014, 10.

¹⁶⁷ D. SFENDLA, “Acquérir une résidence secondaire, une contribution aux charges du mariage” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *PA* 2014, 10.

¹⁶⁸ F. BUYSENS, “Scheiding van goederen: een goed of slecht huwelijksvermogensstelsel?”, *T.Fam* 2015, 45-52.

¹⁶⁹ J.-L. RENCHON, “Et encore la clause-type de règlement de comptes insérée dans les contrats de mariage de séparation de biens pure et simple!” (noot onder Rb. Nijvel 20 juni 2013), *Rev.trim.dr.fam.* 2013, 1003-1012.

het, hierboven reeds vermelde, arrest van het Franse Hof van Cassatie van 5 oktober 2016 waarin het Hof het volgende oordeelde: “*que le financement, par un époux, d'un investissement locatif destiné à constituer une épargne, ne relève pas de la contribution aux charges du mariage*” (zie *supra* 18, nr. 54). De echtgenoten in deze zaak waren gehuwd onder stelsel van ‘*la participation aux acquêts*’ maar toch moet aangenomen worden dat deze uitspraak een algemene draagwijdte heeft en in het bijzonder ook van toepassing is op echtgenoten gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen.¹⁷⁰ Zoals hierboven reeds werd aangehaald is het namelijk verrassend dat door een brede invulling van het begrip lasten van het huwelijk, afbreuk zou worden gedaan aan het door de echtgenoten beoogde evenwicht bij het aannemen van hun huwelijksvermogensstelsel.¹⁷¹

5.3. Bijkomend correctiemechanisme: vermoedens van eigendom

128. Naast de bedingen die specifiek betrekking hebben op de lasten van het huwelijk kunnen de echtgenoten, ter aanvulling, ook vermoedens van eigendom invoeren in hun huwelijkscontract. Dit is een extern correctiemechanisme dat een ander zakenrechtelijk statuut geeft aan bepaalde goederen ter bescherming van de zwakke echtgenoot.¹⁷² Het doel van deze clauses kan zijn om bijvoorbeeld uit de feitelijke omstandigheden af te leiden wie als eigenaar van een bepaald, meestal roerend, goed aanzien moet worden of voor onroerende goederen waarvan de eigendom niet bewezen kan worden. Het kan ook zijn dat door het vermoeden het goed aan een van de echtgenoten wordt toegewezen omwille van praktische of billijkheidsredenen, of aan beide echtgenoten wanneer de eigendom niet anders kan worden vastgesteld. De geldigheid van dergelijke vermoedens is algemeen aanvaard, evenals de mogelijkheid om ze via tegenbewijs om te keren. Het vermoeden van eigendom kan hierbij gebruikt worden om een eigendomsoverdracht tussen echtgenoten tot stand te brengen. Ook hiervan kan het tegenbewijs worden geleverd, maar dit wordt voor niet geleverd gehouden wanneer een oorzaak wordt aangeduid die de eigendomsoverdracht uitlegt. In de rechtspraak bestond discussie over de vraag of deze vermoedens geoorloofd waren, en of hierin dan geen schenking kan worden gezien. Het Hof van Cassatie verwierpt de stelling die beweert dat deze vermoedens van eigendom ingaan tegen de onveranderlijkheid (bestendigheid) van het huwelijkscontract. Deze onveranderlijkheid verbiedt namelijk wijzigingen die tijdens het huwelijk in het stelsel worden gebracht, tenzij volgens de wettelijke procedures, maar dit staat er niet aan in de weg dat de echtgenoten overeenkomsten sluiten of handelingen verrichten die met het stelsel verenigbaar zijn. Anders gezegd is het niet omdat de echtgenoten gehuwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen en hun inkomsten bijgevolg eigen zijn, dat zij niet mogen bepalen hoe die inkomsten onder hen verdeeld moeten worden en dat zij de

¹⁷⁰ Cass. (FR) 5 oktober 2016, n° 15-259.44; S. PIEDELIEVRE, “Contribution aux charges du mariage et investissement locatif” (noot onder Cass. (FR) 5 oktober 2016), *Gaz.Pal.* 2016, 18.

¹⁷¹ M. GHIGLINO, “Le financement d’un investissement locatif n’est pas une charge du mariage” (noot onder Cass. (FR) 5 oktober 2016), *L’Essentiel Droit de l’immobilier et urbanisme* 2016, 5.

¹⁷² D. MICHIELS, “Huwelijkscontracten als instrumenten van vermogensplanning”, *Not.Fisc.M.* 2005, 267-291.

mogelijkheden die in hun huwelijkscontract voorkomen niet zouden mogen benutten. Het vermoeden geldt tussen de echtgenoten en heeft ten aanzien van hun erfgenamen en rechtverkrijgenden dezelfde draagwijdte.¹⁷³

¹⁷³ H. CASMAN, noot onder Cass. 20 oktober 1978, *RW* 1978-79, 2371-2374; Bijvoorbeeld: “De goederen op beider naam staande worden, behoudens tegenbewijs, aangezien als behorende voor de helft toe aan iedere echtgenoot”.

6. CONTRACTUELE BEDINGEN

129. Hierboven werd reeds herhaaldelijk gesteld dat echtgenoten de mogelijkheid hebben in een huwelijkscontract, of in andere overeenkomsten, de bijdrageverplichting te concretiseren en naar hun hand te zitten. In dit hoofdstuk zal uitgebreid aandacht besteed worden aan deze mogelijkheden en de beperkingen daarvan.

De Franse wetgever heeft in art. 214 CC uitdrukkelijk bepaald dat wanneer het huwelijkscontract de bijdrage van de echtgenoten in de lasten van het huwelijk niet regelt de echtgenoten hierin naar verhouding tot hun respectievelijke vermogens moeten bijdragen. Hieruit blijkt duidelijk dat de verdeling volgens dewelke de echtgenoten dienen bij te dragen enkel voortvloeit uit de wet wanneer de echtgenoten niet anders zijn overeengekomen in een huwelijkscontract.¹⁷⁴ Uit het Belgische art. 221 BW kan men deze mogelijkheid echter niet rechtstreeks afleiden. Vroeger bleek uit oud art. 1537 BW echter duidelijk dat de echtgenoten konden overeenkomen dat ze beiden, of een van hen, slechts ten belope van een bepaald bedrag, ten belope van een bepaald deel van deze lasten of ten belope van een bepaald deel van hun inkomsten moesten bijdragen in de lasten van het huwelijk.¹⁷⁵ Uit wat volgt zal blijken wat de mogelijkheden zijn die de echtgenoten hebben, wat zij wel en niet mogen bedingen.

130. Wat de verhaalbaarheid van de gezinslasten betreft moet erop gewezen worden dat de echtgenoten niet mogen raken aan de rechten van schuldeisers. Hieruit volgt dat men in een huwelijkscontract niet kan afwijken van de hoofdelijkheid tussen echtgenoten.¹⁷⁶

131. Ook van de proportionele bijdrage, die betrekking heeft op de interne relatie tussen de echtgenoten, kan in principe niet worden afgeweken. De regels van het primair wettelijk stelsel, waaronder art. 221 BW (en art. 214 C.C.) zijn immers grotendeels van dwingend recht, wat inhoudt dat de echtgenoten hier in een huwelijkscontract niet van mogen afwijken.¹⁷⁷ Het gevolg hiervan is dat de echtgenoten niet zouden mogen bedingen dat een van hen ontslagen zou zijn van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk, d.i. een zogenaamd nulbeding, of dat een echtgenoot afstand zou doen van zijn recht op bijdrage. Zo kunnen zij bijvoorbeeld niet overeenkomen dat de echtgenoot die zijn bijdrageverplichting niet is nagekomen, definitief bevrijd zou zijn wanneer de andere echtgenoot geen geschrift kan voorleggen waarin die eerste erkent dat hij geen bijdrage heeft geleverd in de aankoop.¹⁷⁸ Dit belet echter niet dat contracten die louter de abstracte en onbepaalde bijdrageplicht

¹⁷⁴ B. VAREILLE, "Contribution des époux aux charges du mariage" in M. GRIMALDI (ed.), *Droit patrimonial de famille*, Parijs, Dalloz, 2011, 31, nr. 112.21.

¹⁷⁵ H. CASMAN, "Scheiding van goederen" in H. CASMAN en M. VAN LOOCK (eds.), *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 1997, V.1-1 – V.2-20.

¹⁷⁶ H. CASMAN, "Actualia huwelijksvermogensrecht", *Not.Fisc.M.* 2015, 238-270.

¹⁷⁷ Art. 212, tweede lid BW.

¹⁷⁸ J.-L. RENCHON, "Et encore la clause-type de règlement de comptes insérée dans les contrats de mariage de séparation de biens pure et simple!" (noot onder Rb. Nijvel 20 juni 2013), *Rev.trim.dr.fam.* 2013, 1003-1012.

concretiseren en becijferen wel toegelaten zijn. DE WULF is daarentegen van oordeel dat men ook niet mag voorzien in een bijdrage in een andere verhouding dan degene die door de wet wordt voorzien. Hiermee bedoelt hij waarschijnlijk dat een concrete becijfering van de bijdrage, zoals een bepaald bedrag of een verhouding ($1/3 - 2/3$), geen afbreuk mag doen aan een proportionele bijdrage naar hun respectievelijke mogelijkheden.¹⁷⁹ In Frankrijk lijkt men deze beperking niet te stellen en kan men ook afwijken van de bijdrage naar zijn vermogen.¹⁸⁰

132. De echtgenoten mogen daarbij geen afbreuk doen aan de coherentie van de verschillende regels die hun huwelijksvermogensstelsel beheersen en aan de algemene geldigheidsvoorschriften van contracten. Toch is het binnen dat kader mogelijk om enkel creatieve clausules uit te werken.¹⁸¹ Hierbij moet wel voor ogen gehouden worden dat deze overeenkomsten slechts gelden *rebus sic stantibus* en de echtgenoten zich aldus steeds tot de rechter kunnen wenden indien zij van oordeel zijn dat de omstandigheden zodanig veranderd zijn waardoor zij zich niet meer gebonden voelen door de gemaakte afspraken.¹⁸²

133. De verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk heeft, voor zover geen afbreuk gedaan wordt aan de hoofdelijkheid, enkel betrekking op de relatie tussen de echtgenoten onderling en niet op de relatie met derden. Hierdoor heeft de wetgever de echtgenoten vrij gelaten met betrekking tot de invulling van deze bijdrageverplichting. Zij kunnen hiermee de belangen van derden immers niet schaden.¹⁸³ Deze uitgebreide contractuele vrijheid die aan de echtgenoten geboden wordt, is opmerkelijk in een materie, namelijk het primair wettelijk stelsel, die van openbare orde is.¹⁸⁴

134. Hieronder zal een overzicht gegeven worden van de mogelijke (standaard)clausules die echtgenoten, al dan niet gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen, kunnen opnemen in hun huwelijkscontract. Dit kunnen zij doen bij het sluiten van het huwelijk maar dit is evengoed mogelijk tijdens de duur van het huwelijk. Alvorens over te gaan tot een, niet exhaustieve, opsomming van bepaalde clausules is het van belang eerst een goed begrip te hebben van het nut van deze bedingen en de redenen van hun bestaan.

¹⁷⁹ C. DE WULF, J. BAEL en S. DEVOS, *Het opstellen van notariële akten. Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, nr. 1293; F. TAINMONT, “La portée juridique du devoir de contribution aux charges du mariage”, *Rev.trim.dr.fam.* 1998, 565-590.

¹⁸⁰ B. VAREILLE, “Contribution des époux aux charges du mariage” in M. GRIMALDI (ed.), *Droit patrimonial de famille*, Parijs, Dalloz, 2011, 31, nr. 112.25.

¹⁸¹ D. MICHIELS, “Huwelijkscontracten als instrumenten van vermogensplanning”, *Not.Fisc.M.* 2005, 267-291.

¹⁸² W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 70, nr. 100; B. VAREILLE, “Contribution des époux aux charges du mariage” in M. GRIMALDI (ed.), *Droit patrimonial de famille*, Parijs, Dalloz, 2011, 31, nr. 112.225.

¹⁸³ M. LAMARCHE en J.-J. LEMOULAND, *Mariage, 4° Effets in Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nr. 121.

¹⁸⁴ B. VAREILLE, “Contribution des époux aux charges du mariage” in M. GRIMALDI (ed.), *Droit patrimonial de famille*, Parijs, Dalloz, 2011, 31, nr. 112.21.

6.1. Nut

135. Hierboven, onder titel 5, werd duidelijk gemaakt dat het stelsel van scheiding van goederen verschillende vermogensrechtelijke nadelen heeft voor de echtgenoot die geen of slechts beperkte inkomsten geniet. Die echtgenoten kunnen ofwel stilzitten en hopen dat wanneer het tot een echtscheiding voor de rechtbank komt deze rechter meegaat in de argumentatie van de zwakkere echtgenoot om aan te nemen dat de uitgaven van de andere echtgenoot kaderen binnen zijn verplichting bij te dragen in de lasten van het huwelijk. Zij kunnen daarentegen ook a priori, voorafgaand aan een geding, hierover zekerheid doen ontstaan door in hun huwelijkscontract een clausule op te nemen waarin bepaald wordt wat al dan niet gekwalificeerd moet worden als een last van het huwelijk en wat het gevolg hiervan is.

Wanneer namelijk uit het gemeen recht blijkt dat bepaalde kosten worden uitgesloten uit het begrip lasten van het huwelijk kan dit vermogensrechtelijk voor problemen zorgen bij de economisch zwakkere partij. In dat geval is het voor de echtgenoten belangrijk dat zij het lastenbegrip kunnen uitbreiden om deze negatieve financiële gevolgen te vermijden.¹⁸⁵

136. Uit de analyse van het arrest van het Hof van Cassatie van 22 april 1976 leiden sommige rechtsgeleerden af dat de rechter op de stilzwijgende wil van de echtgenoten steunde om tot het besluit te komen dat de kosten voor de aankoop van de gezinswoning lasten van het huwelijk zijn. Het is verwonderlijk dat men hierop beroep doet en om deze onzekerheid en conflicten te vermijden is het nodig dat de wil van de echtgenoten uitdrukkelijk en nauwkeurig wordt opgenomen in hun huwelijkscontract.¹⁸⁶

137. Sommige notarissen bepalen in huwelijkscontracten dat bepaalde uitgaven altijd als een bijdrage in de lasten van het huwelijk beschouwd moeten worden, zoals de terugbetaling van de lening die aangegaan is met het oog op de verwerving van de gezinswoning of meer algemeen alle uitgaven die een van de echtgenoten met persoonlijke middelen doet ten behoeve van die gezinswoning. Deze clausules nemen zij in de huwelijkscontracten op om te vermijden dat hierover onnodige geschillen aan de rechtbank worden voorgelegd in geval van echtscheiding tussen echtgenoten gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen.¹⁸⁷

¹⁸⁵ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 16, nr. 27.

¹⁸⁶ B. CARTUYVELS en L. ROUSSEAU, “A la recherche d’un contrat harmonieux pour les comptes entre époux: quelques propositions de clauses” in M. GREGOIRE, J.-F. TAYMANS, J.-L. RENCHON en J. BEAULNE, *Le service notarial: réflexions critiques et perspectives: colloque en hommage à Michel Grégoire*, Brussel, Bruylant, 2000, 59.

¹⁸⁷ P.-J. CLAUX en S. DAVID, *Conflits préliminaires à la liquidation in Droit et pratique du divorce*, Parijs, Dalloz, 2015, nr. 232.21.

6.2. Theoretische mogelijkheden

138. In theorie hebben echtgenoten verschillende mogelijkheden om hun respectievelijke bijdragen te regelen. Deze theoretische opties zullen eerst aan bod komen alvorens de concrete uitwerking hiervan grondig te bespreken. Een eerste mogelijkheid die zij hebben houdt in dat zij een vaste fractie van de lasten van het huwelijk kunnen vaststellen die elk van hen moet bijdragen. Hierbij zal deze fractie niet mee evolueren met de respectievelijke inkomsten van de echtgenoten, tenzij zij een nieuw akkoord sluiten of deze kwestie voorleggen aan de rechter. Hierbij moet opgemerkt worden dat DE WULF van oordeel is dat een bijdrage in een andere verhouding dan degene die door de wet bepaald is, ongeldig is (*supra* 48, nr. 128).¹⁸⁸ Daarnaast kunnen zij ook overeenkomen welk deel van hun middelen zij moeten aanwenden om te voldoen aan de bijdrageverplichting. Tevens kunnen zij een te indexerende bedrag vaststellen of een variabele rente bepalen in functie van de bijdrage in de loop van het huwelijk. Deze laatste mogelijkheid kan men bijvoorbeeld aanwenden wanneer een van de echtgenoten van plan is om een onderneming op te starten zodat deze in eerste instantie bevoordeeld wordt maar hij of zij dit nadien kan compenseren door een hogere bijdrage te moeten leveren. De echtgenoot die geen inkomsten geniet kan in de overeenkomst ook laten vaststellen op welke wijze deze zijn of haar niet-geldelijke bijdrage dient te leveren.¹⁸⁹ Dit zijn clausules die betrekking hebben op de uitvoering van de bijdrageverplichting of de concrete bijdrage die de echtgenoten moeten leveren. Daarnaast kunnen zij ook overeenkomen dat bepaalde uitgaven of prestaties in elk geval geacht worden lasten van het huwelijk te zijn.

139. Volgens sommige Franse auteurs kunnen de echtgenoten de draagwijdte van art. 221 BW contractueel uitbreiden. Andere auteurs zijn er daarentegen van overtuigd dat enkel de rechter op een objectieve wijze en *in concreto* kan vaststellen dat een bepaalde uitgave of prestatie een last van het huwelijk is. Wanneer de rechter vaststelt dat die uitgave geen last van het huwelijk uitmaakt, kan hij de echtgenoot niet verplichten het deel van zijn mede-echtgenoot te blijven betalen omdat zij dit zo overeengekomen zouden zijn. Deze auteurs zijn van oordeel dat wanneer een beroep gedaan wordt op de wil van de echtgenoten, dat dit dan enkel kan dienen om een gedane uitgave te rechtvaardigen en niet om toekomstige uitgaven op te leggen. Zij stellen zich daarbij de vraag of een conventionele uitbreiding van art. 221 BW niet louter een natuurlijke verbintenis tot stand brengt.¹⁹⁰

¹⁸⁸ C. DE WULF, J. BAEL en S. DEVOS, *Het opstellen van notariële akten. Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, nr. 1293

¹⁸⁹ B. VAREILLE, "Contribution des époux aux charges du mariage" in M. GRIMALDI (ed.), *Droit patrimonial de famille*, Parijs, Dalloz, 2011, 31, nr. 112.25.

¹⁹⁰ B. CARTUYVELS en L. ROUSSEAU, "A la recherche d'un contrat harmonieux pour les comptes entre époux: quelques propositions de clauses" in M. GREGOIRE, J.-F. TAYMANS, J.-L. RENCHON en J. BEAULNE, *Le service notarial: réflexions critiques et prospectives: colloque en hommage à Michel Grégoire*, Brussel, Bruylant, 2000, 61; Y.-H. LELEU et L. RAUCENT, *Les régimes matrimoniaux. 4. Les régimes conventionnels, le droit transitoire*, Brussel, Larcier, 2002, 55, nr. 1086.

140. In de overgrote meerderheid van de gevallen zullen deze bedingen opgenomen worden in het huwelijkscontract van de echtgenoten zelf. Toch wordt aanvaard dat ook afspraken buiten huwelijkscontract een geldige bron kunnen vormen voor de regeling van de bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk,¹⁹¹ zoals bijvoorbeeld de aankoopakte van een onroerend goed dat dienstdoet als gezinswoning.

141. Hoewel de echtgenoten volledig vrij zijn in het uitwerken van mogelijke bedingen, en zij dus creatieve clausules kunnen opstellen, wordt in de praktijk vaak gebruik gemaakt van standaardclausules. Deze clausules kunnen gaan van heel kort en eenvoudig tot lang en meer complex.

6.3. Mogelijkheden in de praktijk

6.3.1. Vermoeden van bijdrage van dag tot dag

142. In de meeste huwelijkscontracten van echtgenoten die kiezen voor stelsel van de zuivere scheiding van goederen zullen zij een vermoeden opnemen betreffende hun bijdrage in de lasten van het huwelijk. Een zeer eenvoudige clausule kan bijvoorbeeld de volgende zijn:

*“De echtgenoten dragen in de lasten van het huwelijk bij in verhouding tot hun vermogen, zij worden geacht hun bijdrage van dag tot dag te hebben geleverd.”*¹⁹²

143. Wat is de meerwaarde van deze clausule? In dit eenvoudig beding, waarop de meeste andere bedingen zullen verder bouwen, speelt het vermoeden van de bijdrage van dag tot dag een belangrijke rol. Een vermoeden houdt in dat uit een bekend feit een onbekend feit wordt afgeleid. Toegepast op de bijdrageverplichting is het bekend feit het huwelijkscontract dat bepaalt dat de echtgenoten geacht worden van dag tot dag te hebben bijgedragen in de lasten van het huwelijk. Het onbekend feit dat hieruit wordt afgeleid is dan de effectieve uitvoering van die bijdrageverplichting. Zonder deze clausule, die de bewijslast verplaatst, zou de echtgenoot die beweert dat de andere onvoldoende heeft bijgedragen het bewijs moeten leveren dat er een verbintenis was. De andere echtgenoot dient dan te bewijzen dat hij die verbintenis is nagekomen en zo niet kan een afrekening worden geëist. Door een vermoeden in het huwelijkscontract op te nemen kan de echtgenoot-verweerder zich hierop baseren zodat deze niet moet bewijzen dat hij een voldoende bijdrage heeft geleverd in verhouding tot zijn vermogen. De eisende

¹⁹¹ B. VAREILLE, “Contribution des époux aux charges du mariage” in M. GRIMALDI (ed.), *Droit patrimonial de famille*, Parijs, Dalloz, 2011, 31, nr. 112.24.

¹⁹² J. GOEMAERE, “Les comptes entre époux: les clauses de présomption” in X., *La liquidation de régimes de separation de biens*, Luik, Jeune Barreau, 2002, 35, nr. 1.

echtgenoot moet dan niet alleen bewijzen dat er een verbintenis bestaat maar moet tevens aantonen dat deze verbintenis niet werd nagekomen.¹⁹³

144. Het is echter van belang op te merken dat op grond van art. 1341 BW alle rechtshandelingen die een waarde hebben van 375 euro of meer moeten opgenomen worden in een onderhandse of authentieke akte. Aangezien een betaling een rechtshandeling is, valt het bewijs van de bijdrageverplichting ook onder dit artikel. Art. 1348 BW die een uitzondering op het schriftelijk bewijs voorziet in geval van morele of materiële onmogelijkheid om een geschrift op te stellen, kan niet toegepast worden op echtgenoten gehuwd onder het stelsel van scheiding van goederen. De grens van 375 euro zal bij het vermoeden van bijdrage van dag tot dag niet snel overschreden worden, waardoor het bewijs door vermoeden in principe toegelaten is. De bepaling uit art. 1341 BW is daarenboven noch van openbare orde, noch van dwingend recht waardoor de echtgenoten er kunnen van afwijken. Wat de materiële of morele bijdrage betreft, kan aangenomen worden dat dit eerder een rechtsfeit is dat door alle middelen van recht bewezen kan worden.¹⁹⁴

145. Hierbij rest nog de vraag of dit vermoeden al dan niet weerlegbaar is. In België en Frankrijk behoort het tot de contractuele vrijheid van de echtgenoten om te bepalen dat het niet toegelaten is tegen het vermoeden in te bewijzen dat een van hen niet voldaan heeft aan zijn verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk. Deze wil van de echtgenoten wordt soeverein beoordeeld door de rechter ten gronde en de cassatierechter beschikt hierbij slechts over een marginale appreciatiebevoegdheid.¹⁹⁵ Wanneer de echtgenoten daarentegen niet anders zijn overeengekomen, wordt meestal aangenomen dat het een weerlegbaar vermoeden is.¹⁹⁶ Dit heeft tot gevolg dat de eisende echtgenoot het tegenbewijs kan leveren door bijvoorbeeld aan te tonen dat de bijdragen van beide echtgenoten niet in evenwicht zijn of dat de andere echtgenoot helemaal niet heeft bijgedragen in de lasten van het huwelijk. Indien men daarentegen van een vermoeden *juris et de jure* zou uitgaan zou dit zeer onbillijke gevolgen hebben. Een echtgenoot die nooit een mogelijke vorm van bijdrage heeft geleverd, zou zich op het vermoeden kunnen beroepen om het zijn of haar echtgenoot onmogelijk te maken te bewijzen dat die eerste geen enkele euro heeft bijgedragen of een inspanning heeft geleverd ten gunste de lasten van het huwelijk.¹⁹⁷ Een onweerlegbaar vermoeden lijkt aanvaardbaar voor de dagelijkse uitgaven van het gezin maar

¹⁹³ H. CASMAN, “Actualia huwelijksvermogensrecht”, *Not.Fisc.M.* 2015, 238-270; J. GOEMAERE, “Les comptes entre époux: les clauses de présomption” in X., *La liquidation de régimes de separation de biens*, Luik, Jeune Barreau, 2002, 38, nr. 9.

¹⁹⁴ J. GOEMAERE, “Les comptes entre époux: les clauses de présomption” in X., *La liquidation de régimes de separation de biens*, Luik, Jeune Barreau, 2002, 38, nr. 9.

¹⁹⁵ G. CHAMPENOIS et N. COUZIGOU-SUHAS, “Contrat de mariage, charges du mariage et acquisitions indivises”, *Defrénois* 2015, 367; S. PIEDELIEVRE, “Contribution aux charges du mariage et investissement locatif” (noot onder Cass. (FR) 5 oktober 2016), *Gaz.Pal.* 2016, 18.

¹⁹⁶ H. CASMAN, “Actualia huwelijksvermogensrecht”, *Not.Fisc.M.* 2015, 238-270.

¹⁹⁷ J. GOEMAERE, “Les comptes entre époux: les clauses de présomption” in X., *La liquidation de régimes de separation de biens*, Luik, Jeune Barreau, 2002, 41, nr. 21; Y.-H. LELEU et L. RAUCENT, *Les régimes matrimoniaux. 4. Les régimes conventionnels, le droit transitoire*, Brussel, Larcier, 2002, 54, nr. 1086;

wanneer het daarentegen gaat om grotere investeringsuitgaven waarbij men weet hoeveel er betaald werd en door wie, is de situatie gecompliceerder. In dat geval zou een fictie immers voorrang krijgen op de werkelijkheid waardoor een onverdeeld goed zich eerder voordoet als een gemeenschappelijk goed. Er is dan geen mogelijkheid meer tot verrekening wat afbreuk kan doen aan de billijkheid.¹⁹⁸

146. Zowel bij de aan- of aanwezigheid van een vermoeden rijst de vraag naar het bewijs van ieders bijdrage in verhouding tot zijn mogelijkheden. Daarbij gaat het niet enkel over een financiële bijdrage, maar over de naleving van verschillende impliciete afspraken die de echtgenoten maken over de verdeling van de taken binnen het gezin, zowel binnenshuis als buitenshuis. Om de (niet) naleving van deze verbintenissen te bewijzen, is vereist dat deze afspraken eerst worden verduidelijkt alvorens na te gaan of de echtgenoten zich hiernaar gedragen hebben. Deze afspraken over de taakverdelingen zullen in de meeste gezinnen evolutief zijn, waardoor zij niet voor de ganse duur van het huwelijk kunnen worden vastgelegd. Hieruit blijkt dat het quasi onmogelijk zou zijn om hierover tot enige afrekening over te gaan.¹⁹⁹

147. In tegenstelling tot dit vermoeden kunnen echtgenoten ook het gemeen bewijsrecht naleven en daarbij een vorderingsrecht voorzien in het voordeel van de echtgenoot die te veel zou bijgedragen hebben in de lasten van het huwelijk. DE WULF gebruikt hiervoor de volgende clausule:

*“Iedere echtgenoot draagt bij in de lasten van het huwelijk naar zijn vermogen. De echtgenoot die over enig kalenderjaar meer heeft bijgedragen in de lasten van het huwelijk dan zijn aandeel ingevolge het hiervoor bepaalde, heeft het recht het te veel bijgedragene terug te vorderen van de andere echtgenoot. Dit recht vervalt echter, indien de betaling of verrekening ervan niet binnen drie jaar na het einde van het betreffende kalenderjaar heeft plaatsgehad, of schriftelijk gevorderd is.”*²⁰⁰

6.3.2. Afwezigheid van rekeningen en verantwoording

148. Echtgenoten die gehuwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen kunnen in principe tijdens het huwelijk onderlinge rekeningen opstellen met betrekking tot hun vermogen. Deze hebben tot doel ongerechtvaardigde vermogensverschuivingen te corrigeren waardoor de ene echtgenoot een

¹⁹⁸ G. CHAMPENOIS et N. COUZIGOU-SUHAS, “Contrat de mariage, charges du mariage et acquisitions indivises”, *Defrénois* 2015, 367.

¹⁹⁹ H. CASMAN, “Actualia huwelijksvermogensrecht”, *Not.Fisc.M.* 2015, 238-270.

²⁰⁰ C. DE WULF, J. BAEL en S. DEVOS, *Het opstellen van notariële akten. Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, nr. 1294.

schuldvordering krijgt ten aanzien van de andere. Zij kunnen deze verrekening ook vermijden door een beding van dag tot dag op te nemen in hun huwelijkscontract.²⁰¹

149. H. CASMAN stelt in een voorbeeld van huwelijkscontract van scheiding van goederen volgend beding voorop met betrekking tot de inning en besteding van de inkomsten van de echtgenoten

*“Iedere echtgenoot int zijn of haar inkomsten alleen, maar besteedt ze bij voorrang aan de gezinslasten, waarin ieder van hen volgens zijn mogelijkheden bijdraagt. De behoorlijke bijdrage wordt verondersteld dag na dag te zijn geleverd, en de echtgenoten zijn vrijgesteld van enige verplichting om zich hierover te verantwoorden, noch tijdens het huwelijk noch bij de ontbinding ervan zal hierover worden afgerekend.”*²⁰²

150. Tussen Franse echtgenoten kan hierover bijvoorbeeld deze clause worden opgenomen:

*“Les futurs époux contribueront aux charges du mariage dans la proportion de leurs revenus et de leurs gains. Chacun d’eux sera réputé avoir fourni jour par jour sa part contributive, de telle sorte qu’ils ne seront assujettis à aucun compte entre eux, ni à retirer aucune quittance l’un de l’autre.”*²⁰³

151. In principe moet tussen echtgenoten geen enkele rekening worden afgesloten betreffende de bijdrage in de lasten van het huwelijk, zolang hun bijdragen in evenwicht zijn. Wanneer deze plicht door een van de echtgenoten niet wordt nageleefd, kan de andere deze rekening wel eisen. Voor dat geval kunnen de echtgenoten in hun huwelijkscontract overeenkomen dat zij geacht worden hun bijdrage van dag tot dag te hebben geleverd, zodat geen rekening dient opgemaakt te worden. De echtgenoot die dan beweert zijn bijdrage regelmatig en bevrijdend te hebben voldaan, dient enkel hiernaar te verwijzen zonder het bewijs daarvan te moeten leveren. Wanneer de andere echtgenoot vervolgens het tegenbewijs levert dat niet voldaan is aan de bijdrageverplichting, kunnen ook in dit geval die rekeningen worden geëist.²⁰⁴

152. Volgens CASMAN is het belangrijkste gevolg van een vermoeden van bijdrage van dag tot dag dat de echtgenoten de bedoeling hadden om niet tot een dergelijke afrekening over te gaan. De afwezigheid van rekeningen vloeit dus voort uit het vermoeden, dat hierboven werd beschreven. Deze

²⁰¹ D. PIGNOLET, “Kan het beding van dag tot dag uitsluitend als een weerlegbaar vermoeden worden geredigeerd/begrepen” in W. PINTENS en C. DECLERCK (eds.), *Patrimonium 2012*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 181-192.

²⁰² H. CASMAN, “Huwelijkscontracten” in H. CASMAN en M. VAN LOOCK (eds.), *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, losbl, z.p.

²⁰³ J. GOEMAERE, “Les comptes entre époux: les clauses de présomption” in X., *La liquidation de régimes de separation de biens*, Luik, Jeune Barreau, 2002, 35, nr. 1.

²⁰⁴ H. CASMAN, “Scheiding van goederen” in H. CASMAN en M. VAN LOOCK (eds.), *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 1997, V.1-1 – V.2-20.

afrekening zou immers tot gevolg hebben dat men zich enerzijds op de kleinste details van de kosten van het gezinsleven moet richten en anderzijds dat men zou moeten kunnen achterhalen wie wat betaald heeft, wie welke taken op zich genomen heeft en hoe deze moeten worden gewaardeerd om na te kunnen gaan of ze in verhouding tot ieders mogelijkheden zijn verdeeld.²⁰⁵

153. Daarnaast kan de werking van dergelijk beding beperkt worden in de tijd, zoals bijvoorbeeld door toevoeging van de volgende zinsnede:

“Noch tijdens het huwelijk noch bij de ontbinding ervan zal over de bijdrage in de gezinslasten worden afgerekend, althans niet voor de periode waarin de echtgenoten hebben samengewoond.”

Door deze clause wordt het vermoeden van bijdrage van dag tot dag beperkt tot de periode waarin er sprake is van een gezinsleven. Het gevolg is dat vanaf de feitelijke scheiding het vermoeden geen uitwerking meer heeft. In dat geval kan immers de bijdrage niet meer *in natura* geleverd worden en is er enkel nog de verplichting om in geld bij te dragen in de lasten van het huwelijk. Gedurende die periode heeft het vermoeden geen betekenis meer en zal tussen de echtgenoten kunnen worden afgerekend met betrekking tot de in geld uit te drukken kosten of uitgaven en voor de in geld geleverde bijdrage, zodat zij onderling verdeeld kunnen worden.²⁰⁶

154. Deze bedingen betreffende rekeningen tussen echtgenoten kunnen daarnaast aangewend worden om de bijdrageverplichting uit art. 221 BW conventioneel uit breiden. Een voorbeeld hiervan luidt als volgt:

“Bij ontstentenis van geschreven rekeningen zal vermoed worden dat de echtgenoten de rekeningen die zij elkaar verschuldigd zijn van dag tot dag vereffend hebben, inbegrepen deze betreffende de bijdragen in de lasten van het huwelijk en deze betreffende de vergoeding van het familiaal, het huishoudelijk of het sociaal werk van ieder van hen.”

Wanneer echtgenoten dit soort clause ondoordacht opnemen in hun huwelijkscontract heeft dit tot gevolg dat bij de ontbinding van hun stelsel het opstellen van rekeningen bijzonder moeilijk wordt. Dit leidt dan op zijn beurt tot onbillijke gevolgen in geval van vermogensverschuivingen tijdens het huwelijk zonder tegenprestatie.

155. Hierbij rijst de vraag naar de draagwijdte van dit soort clauses en tevens de mogelijke verhaalsmogelijkheden tegen de strenge toepassing ervan. Echtgenoten kunnen overeenkomen dat tegenbewijs wel mogelijk is door middel van geschreven rekeningen die zowel het bewijs van de

²⁰⁵ H. CASMAN, “Actualia huwelijksvermogensrecht”, *Not.Fisc.M.* 2015, 238-270.

²⁰⁶ H. CASMAN, “Actualia huwelijksvermogensrecht”, *Not.Fisc.M.* 2015, 238-270.

betaling als de oorzaak ervan bevatten. In dat geval wordt de bewijslast omgekeerd en komt het aan de schuldeiser toe aan te tonen dat de schuldenaar zijn verplichtingen niet van dag tot dag heeft volbracht. Hiermee voldoet men louter aan het gemeen recht dat stelt dat een geschrift nodig is in geval van schuldvorderingen die 375 EUR overschrijden of wanneer men wil bewijzen tegen en boven de inhoud van akten.²⁰⁷

156. In de rechtsleer worden verschillende argumenten opgeworpen om de toepassing van deze strenge clause te matigen. Een eerste stelling heeft betrekking op de interpretatie van het beding. Wanneer echtgenoten immers nooit geschriften hebben opgesteld zou men hieruit een handelswijze kunnen afleiden die inhoudt dat zij afstand hebben gedaan van hun recht zich te beroepen op het schriftelijk bewijs vereist door het beding. Dit argument houdt echter geen stand aangezien geen interpretatie mogelijk is wanneer een overeenkomst duidelijk is en daarnaast kan afstand van een recht niet worden vermoed. Een tweede figuur die wordt aangehaald is de verrijking zonder oorzaak. Om een vordering op grond hiervan te doen slagen moeten vier voorwaarden voldaan zijn, nl. een verrijking van de verweerder, een verarming van de eiser, een causaal verband tussen die verarming en verrijking en de afwezigheid van een oorzaak hiervoor. Deze laatste voorwaarde dient zeer ruim geïnterpreteerd te worden en men is van oordeel dat de oorzaak gevonden kan worden in het beding van dag tot dag zelf. Vervolgens wordt ook soms een vergelijking gemaakt met een dergelijk beding in een gemeenschapsstelsel. Verrekening tussen de drie vermogens is volgens een arrest van het Hof van Cassatie²⁰⁸ essentieel voor dit stelsel. Een beding van dag tot dag is in dat geval slechts geldig indien het vermoeden weerlegbaar is en tegenbewijs ook daadwerkelijk mogelijk is. Dit geldt echter niet in het stelsel van scheiding van goederen. Een vierde argument dat wordt aangebracht ter mildering van dit type clause betreft de billijkheid. Deze zou zagezegd de grondslag vormen voor de theorie van de verdwijning van de oorzaak. De billijkheid is echter een louter interpretatiemiddel en hierdoor kan men niet aan een duidelijk beding een volstrekt tegengestelde inhoud geven. Dit zou ten koste gaan van de rechtszekerheid. Een laatste argument dat wordt aangevoerd is gebaseerd op de bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk. Het beding van dag tot dag kan immers niet zo worden gelezen dat de echtgenoot die geen enkele bijdrage heeft geleverd tijdens het huwelijk, bij de ontbinding daarvan vrijuit zou gaan. De andere echtgenoot kan bewijzen dat hij zijn verplichting niet is nagekomen om de werking van het beding te temperen.²⁰⁹

157. De toevoeging van de woorden '*bij ontstentenis van geschreven rekeningen*' is van belang want wanneer de echtgenoten een geschreven rekening hebben opgesteld willen zij hiermee uitdrukkelijk het

²⁰⁷ Art. 1341 BW.

²⁰⁸ Cass. 17 september 2007, *Rev.trim.dr.fam.* 2008, 1300.

²⁰⁹ D. PIGNOLET, "Kan het beding van dag tot dag uitsluitend als een weerlegbaar vermoeden worden geredigeerd/begrepen" in W. PINTENS en C. DECLERCK (eds.), *Patrimonium 2012*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 181-192.

saldo daarvan vastleggen waardoor er geen vermoeden kan spelen. Toch heeft dit weinig praktisch belang aangezien weinig echtparen schriftelijke rekeningen zullen opstellen. Dit heeft echter niet tot gevolg dat het tegenbewijs van het vermoeden enkel geleverd zou kunnen worden door een geschrift maar wel dat wanneer er geschreven rekeningen bestaan het vermoeden niet van toepassing kan zijn.²¹⁰

158. Het hof van beroep te Gent heeft zich in een recent arrest van 25 februari 2016 uitgesproken over dit type clause en heeft daarmee duidelijkheid geschept in de draagwijdte daarvan in het stelsel van scheiding van goederen. In deze zaak hadden de echtgenoten in hun huwelijkscontract, naast een vermoeden van bijdrage van dag tot dag, het volgende bepaald: *“de echtgenoten kunnen onderling om het even welke rekening opmaken of contract sluiten, behalve de beperkingen door de wet opgelegd. De echtgenoten kunnen onderling gewone of bijzonder geregelde onverdeeldheden tot stand brengen. (...) Bij gebreke van geschreven rekeningen zullen de echtgenoten vermoed worden de rekeningen die zij wederzijds verschuldigd zijn dag voor dag te hebben vereffend, met inbegrip van die rekeningen die betrekking hebben op de bijdragen in de lasten van het huwelijk, en op de vergoeding voor het familiaal, het huishoudelijk of het sociaal werk van ieder van hen. De verdeling van de gedurende het huwelijk verwezenlijkte besparingen, evenals de vaststelling van de rechten van ieder echtgenoot bij de verwerving in onverdeeldheid, zullen vermoed worden gedaan te zijn ter vereffening der rekeningen die de echtgenoten wederzijds verschuldigd zijn (...).”* Deze clause gaat veel verder dan een louter vermoeden van bijdrage van dag tot dag en gaat tevens verder dan de interpretatie die het Hof van Cassatie aan de bijdrageverplichting gaf in haar arrest van 22 april 1976.

De man had in casu aangetoond dat hij zowel bij de aankoop van een bouwgrond als bij de oprichting van de gezinswoning daarop, meer had bijgedragen dan zijn echtgenote en dit middels hoofdzakelijk familiekapitaal. Hij beweerde dat hierdoor vergoeding verschuldigd was aan hem op grond van het bestaan van een herroepbare schenking, een ongegronde vermogensverschuiving of het verval van huwelijksvoordelen, maar geen van deze gronden werd door de rechter aanvaard. Het aangehaalde beding uit hun huwelijkscontract speelt immers onverkort, ook al kan dit onbillijke gevolgen hebben voor de investerende echtgenoot. Deze overeenkomst is duidelijk opgesteld dus kan de rechter niet aan de hand van de billijkheid of interpretatie hiervan afwijken. De echtgenoten hebben namelijk vrijwillig deze vorm van solidariteit ingebouwd in hun huwelijksvermogensstelsel en de investerende echtgenoot heeft er bewust voor gekozen om die investering te doen. Hij had het vermoeden daarentegen kunnen weerleggen indien hij in de aankoopakte een expliciete schulderkennis of geschreven (ver)rekening had opgesteld, maar bij gebreke daaraan geldt het vermoeden onverkort.²¹¹

²¹⁰ J.-L. RENCHON, “Et encore la clause-type de règlement de comptes insérée dans les contrats de mariage de séparation de biens pure et simple!” (noot onder Rb. Nijvel 20 juni 2013), *Rev.trim.dr.fam.* 2013, 1003-1012.

²¹¹ Gent 25 februari 2016, *TEP* 2016, 481.

Ook professor BAEL gebruikt dit soort clause om de bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk conventioneel uit te breiden. Hij voegt daar nog aan toe dat niet enkel de vaststelling van de rechten van ieder echtgenoot bij de verwerving in onverdeeldheid, zullen vermoed worden gedaan te zijn ter vereffening der rekeningen die de echtgenoten wederzijds verschuldigd zijn, maar ook de verwerving door een echtgenoot op eigen naam met middelen ter beschikking gesteld door de andere echtgenoot.²¹²

159. In de rechtsleer wordt veel aandacht besteed aan de rekeningen tussen echtgenoten die specifiek betrekking hebben op de door de echtgenoten aangekochte onroerende goederen, en meer bepaald de gezinswoning. Om onzekerheid te voorkomen zouden zij, als aanvulling, in hun huwelijkscontract kunnen bepalen dat bij afwezigheid van een andersluidende en geschreven overeenkomst, de terugbetaling in hoofdsom en interesten door een van de echtgenoten voor de verwerving, het onderhoud en de verbetering van de gezinswoning, die eigendom is van beide echtgenoten, de uitvoering vormt van zijn verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk. Zij kunnen daarbij bepalen dat deze regel niet geldt wanneer de aankoop gebeurde met eigen kapitaal in plaats van met inkomsten.²¹³

160. De echtgenoten kunnen er, bij afwezigheid van een vermoeden van bijdrage van dag tot dag, tevens voor opteren om, naast hun eigen rekening waarop hun inkomsten worden gestort, een specifieke gezamenlijke rekening tot stand te brengen waarop zij periodiek hun bijdrage in de lasten van het huwelijk te storten. Op die manier kunnen er bij de vereffening van hun stelsel bij echtscheiding geen bewijsproblemen rijzen met betrekking tot hun respectieve bijdragen.²¹⁴

6.3.3. Omschrijving van de lasten of kosten die onder de bijdrageverplichting vallen

161. Hier komt de vraag aan bod of de echtgenoten bevoegd zijn het lastenbegrip uit art. 221 BW, en verder geconcretiseerd door de rechtspraak, uit te breiden in hun huwelijkscontract. Hierboven werd reeds gezegd dat de klassieke beschrijving van de lasten van het huwelijk alles omvat wat nodig is om het gezin te laten functioneren, zoals huisvesting, voeding, verzorging, kleding, vrijetijdsbesteding, ... Een voorbeeld van een clause met een ruimer toepassingsgebied is de volgende:

“Voor goederen die de echtgenoten tijdens het huwelijk gezamenlijk verkrijgen of beleggen (gelden op een bankrekening op beider naam geopend, waardepapieren op een dergelijke rekening of in een kluis op beider naam gehuurd, maar ook andere zelfs onroerende goederen) geldt het vermoeden dat zij zijn verworven met inkomsten of besparingen tijdens het huwelijk verwezenlijkt. In dat geval

²¹² J. BAEL, “Huwelijkscontract scheiding van goederen”.

²¹³ B. CARTUYVELS en L. ROUSSEAU, “A la recherche d’un contrat harmonieux pour les comptes entre époux: quelques propositions de clauses” in M. GREGOIRE, J.-F. TAYMANS, J.-L. RENCHON en J. BEAULNE, *Le service notarial: réflexions critiques et prospectives: colloque en hommage à Michel Grégoire*, Brussel, Bruylant, 2000, 67.

²¹⁴ C. DE WULF, J. BAEL en S. DEVOS, *Het opstellen van notariële akten. Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, nr. 1295.

behoren ze beide echtgenoten gelijk toe, ongeacht of deze besparingen op hun respectievelijke inkomsten werden verwezenlijkt, dan wel als gevolg van inspanningen en prestaties die door de ene en door de andere binnen en buiten het gezin, tegen of zonder geldelijke vergoeding, werden geleverd. Noch tijdens het huwelijk, noch bij de ontbinding ervan zal er dan over de wijze van verkrijging van deze gezamenlijke gelden, waarden of goederen worden afgerekend, tenzij een der echtgenoten bewijst dat hij of zij zijn of haar aandeel betaalde met gelden die hij of zij reeds voor het huwelijk bezat, dan wel met gelden die voortkomen van een erfenis, een schenking of een legaat.”

Dit soort bedingen sluiten veel meer mogelijkheden tot afrekening uit.²¹⁵

162. Daarnaast kunnen de echtgenoten ook een meer gedetailleerde opsomming geven van de lasten en uitgaven die volgens hen onder de notie van lasten van het huwelijk vallen. Zij kunnen bijvoorbeeld bedingen dat volgende uitgaven hieronder vallen:

“De kosten van onderhoud en huisvesting, waaronder de huurlasten, gemeentebelastingen, facturen van nutsvoorzieningen (nl. elektriciteit, gas, water, internet en telefonie, ...); kosten voor de opleiding en kleding van de kinderen; kosten voor vrije tijd en vakantie; uitgaven voor gezondheidszorg, waaronder de premies van een mutualiteit; de uitgaven in het kader van een pensioenverzekering, voor zover deze verplicht gesteld is; kosten voor het onderhoud van de, onverdeelde of eigen, goederen van de echtgenoten, met dien verstande dat wanneer deze goederen verhuurd worden de echtgenoot-eigenaar de huurinkomsten besteedt aan de lasten van het huwelijk, zonder verhaal tegen de andere echtgenoot.”²¹⁶

163. Zelfs wanneer er lasten van het huwelijk zouden bestaan die gemeenschappelijk zijn aan alle huishoudens, en die de echtgenoten bijgevolg niet kunnen uitsluiten in hun huwelijkscontract, belet dit niet dat zij, in onderling akkoord, andere lasten kunnen omschrijven die volgens hen wel deel uitmaken van het gezinsleven en waaraan zij het familiaal budget willen besteden.²¹⁷ Hierbij moet men wel voor ogen houden dat een uitbreiding van het lastenbegrip niet altijd een versterkte bescherming biedt onder art. 221 BW. De echtgenoot-schuldeiser zal immers moeilijk terugbetaling kunnen krijgen van een uitgave die de echtgenoten in onderling akkoord gekwalificeerd hebben als een last van het huwelijk.²¹⁸

164. Volgens bepaalde Franse rechtsleer zouden de echtgenoten, na gewezen te zijn op de rechtspraak van het Hof van Cassatie die kosten voor de aankoop en verbetering van de gezinswoning

²¹⁵ H. CASMAN, “Actualia huwelijksvermogensrecht”, *Not.Fisc.M.* 2015, 238-270.

²¹⁶ G. CHAMPENOIS et N. COUZIGOU-SUHAS, “Contrat de mariage, charges du mariage et acquisitions indivises”, *Defrénois* 2015, 367.

²¹⁷ J.-L. RENCHON, “Les comptes entre époux séparés de biens relatifs à leurs immeubles indivis et propres” in X., *La liquidation de régimes de separation de biens*, Luik, Jeune Barreau, 2002, 75, nr. 28.

²¹⁸ F. TAINMONT, “La portée juridique du devoir de contribution aux charges du mariage”, *Rev.trim.dr.fam.* 1998, 565-590.

beschouwd als lasten van het huwelijk, de aflossingen van een lening voor die aankoop en verbeteringen in hun huwelijkscontract kunnen uitsluiten uit de notie lasten van het huwelijk. Deze stelling geldt volgens hen ook voor de kosten die betrekking hebben op een tweede verblijf.²¹⁹

6.3.4. Oorsprong van de geïnvesteerde middelen

165. Om twijfel te vermijden over de vraag of de bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk enkel kan uitgevoerd worden met inkomsten en bijvoorbeeld niet met eigen kapitaal, kunnen echtgenoten hierover bij het begin van hun huwelijk duidelijkheid scheppen.

166. DE WULF schrijft hiervoor een algemeen beding voor dat luidt als volgt:

“Iedere echtgenoot draagt bij in de lasten van het huwelijk naar zijn vermogen, met deze afwijking nochtans, dat de lasten van het huwelijk bij voorkeur moeten voldaan worden met de beroepsinkomsten van beide echtgenoten of van een van beide echtgenoten indien slechts een van beiden een beroepsinkomen geniet...”

Deze clause is van belang voor de echtgenoot die zijn of haar professionele carrière opgeeft ten gunste van het gezin en daardoor geen inkomen meer geniet. In dit geval kan men pas in tweede instantie beroep doen op bijvoorbeeld inkomsten uit een persoonlijk goed van die echtgenoot of persoonlijk kapitaal.²²⁰

167. BAUGNIET en VAN DEN EYNDE geven enkele voorbeelden die betrekking hebben op de rekeningen tussen echtgenoten aangaande investeringen voor de verwerving, renovatie en verbetering van de gezinswoning.

*“De echtgenoot die eigen kapitaal heeft besteed aan de gezinswoning, kan hiervan de terugbetaling vorderen. De besteding van inkomsten of besparingen daarop aan de gezinswoning worden, behoudens tegenbewijs, geacht lasten van het huwelijk te zijn die geregeld worden in artikel ... van dit huwelijkscontract.”*²²¹

168. De echtgenoten kunnen er daarentegen voor opteren te blijven voorzien in een rechtsvordering ten belope van het verschil in de bijdragen bij de gezamenlijke aankoop van een onroerend goed met middelen die hoofdzakelijk of uitsluitend afkomstig zijn van een van hen. In dat geval kunnen zij een

²¹⁹ G. CHAMPENOIS et N. COUZIGOU-SUHAS, “Contrat de mariage, charges du mariage et acquisitions indivises”, *Defrénois* 2015, 367.

²²⁰ C. DE WULF, J. BAEL en S. DEVOS, *Het opstellen van notariële akten. Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, nr. 1293.

²²¹ N. BAUGNIET en P. VAN DEN EYNDE, “Les comptes relatifs aux investissements pour l’acquisition, la conservation, la rénovation ou l’amélioration du logement familial” in X., *Le contrat de séparation des biens. Risques actuels et perspectives nouvelles*, Limal, Anthemis, 2012, 138; Zie ook hun bijdrage in dit boek voor meer informatie en clauses die betrekking hebben op de rekeningen tussen echtgenoten met betrekking tot investeringen aangaande de gezinswoning.

geschrift opstellen met een overzicht van de uitgaven en waarin het verschil in de onderscheiden bijdragen wordt omschreven als een schuld ten laste van de ene echtgenoot en ten voordele van de andere. Op die manier worden bewijsproblemen vermeden die zouden ontstaan bij onder meer een echtscheiding of in geval van onenigheid tussen de langstlevende echtgenoot en de erfgenamen van de eerststervende.²²²

6.3.5. Bij te dragen fractie van iedere echtgenoot in de lasten van het huwelijk

169. Het feit dat de echtgenoten over gelijkwaardige inkomsten beschikken en zij beide op een gelijkwaardige wijze de huishoudelijke taken op zich nemen, heeft niet tot gevolg dat men op voorhand kan bepalen dat hun respectievelijke bijdrage in de lasten van het huwelijk gefixeerd moet blijven volgens de regels van het gemeen recht. Het gebeurt immers vaak dat de verdeling van de lasten een andere verhouding volgt aangezien de financiële middelen van de echtgenoten en hun prestaties *in natura* niet helemaal gelijk zijn. In principe moet de rechter hierover *in concreto* oordelen, rekening houdend met hun respectievelijke inkomsten en hun bijdrage *in natura*.²²³ Ook dit zorgt voor onzekerheid waarop de echtgenoten kunnen inspelen bij het opstellen van hun huwelijkscontract.

170. Toch bestaat, zoals hierboven reeds aangehaald, discussie over de mogelijkheden die de echtgenoten op dit vlak hebben. Zo stelt DE WULF dat de echtgenoten niet kunnen voorzien in een bijdrage in een andere verhouding dan degene die door de wet wordt voorzien.²²⁴ Hiermee bedoelt hij waarschijnlijk dat de echtgenoten zich moeten houden aan de regel dat zij moeten bijdragen in de lasten van het huwelijk naar hun vermogen. De concrete becijfering van hun bijdrage moet dus nog steeds in verhouding staan tot hun mogelijkheden.²²⁵ Ingevolge die stelling zullen de echtgenoten dus bijvoorbeeld niet kunnen overeenkomen dat de echtgenoot die slechts een beperkt inkomen heeft meer moet bijdragen in de lasten van het huwelijk dan de andere echtgenoot die een goed betaalde job heeft. Deze beperking lijkt zich niet te stellen in Frankrijk waar art. 214 CC uitdrukkelijk bepaalt dat slechts wanneer het huwelijkscontract niet anders bepaalt, de echtgenoten naar hun vermogen moeten bijdragen in de lasten van het huwelijk.²²⁶

171. Wanneer een beding ertoe leidt dat de bijdragen van de echtgenoten in de lasten van het huwelijk niet evenredig of gelijkwaardig zijn, heeft dit tot gevolg dat een van hen een ‘huwelijksvoordeel’ geniet.

²²² C. DE WULF, J. BAEL en S. DEVOS, *Het opstellen van notariële akten. Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, nr. 1296.

²²³ J.-L. RENCHON, “Les comptes entre époux séparés de biens relatifs à leurs immeubles indivis et propres” in X., *La liquidation de régimes de separation de biens*, Luik, Jeune Barreau, 2002, 71-72, nr. 25.

²²⁴ C. DE WULF, J. BAEL en S. DEVOS, *Het opstellen van notariële akten. Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, nr. 1296.

²²⁵ F. TAINMONT, “La portée juridique du devoir de contribution aux charges du mariage”, *Rev.trim.dr.fam.* 1998, 565-590.

²²⁶ B. VAREILLE, “Contribution des époux aux charges du mariage” in M. GRIMALDI (ed.), *Droit patrimonial de famille*, Parijs, Dalloz, 2011, 31, nr. 112.25.

Dit is echter geen huwelijksvoordeel in de zin van art. 299 BW, dat bepaalt dat deze verloren gaan ingevolge echtscheiding.²²⁷

²²⁷ B. VAREILLE, “Contribution des époux aux charges du mariage” in M. GRIMALDI (ed.), *Droit patrimonial de famille*, Parijs, Dalloz, 2011, 31, nr. 112.25.

7. ROL VAN DE RECHTHEBBENDEN

172. In wat vooraf ging werd enkel aandacht besteed aan de gevolgen van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk tussen de echtgenoten onderling. Zij hebben verschillende mogelijkheden om deze verplichting te concretiseren in hun huwelijkscontract zodat zij ten opzichte van elkaar weten waar ze staan wanneer het huwelijk wordt ontbonden door echtscheiding. Maar wat wanneer het huwelijk niet door echtscheiding wordt ontbonden maar door het overlijden van een van de echtgenoten of van hen beide? Kunnen de erfgenamen zich in dat geval beroepen op art. 221 BW om recht te hebben op een schuldvordering tegen de andere echtgenoot of diens erfgenamen en zijn de clausules die in het huwelijkscontract werden opgenomen tegenwerpeijk aan hen? Dat de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk uitdooft door de ontbinding van het huwelijk neemt immers niet weg dat er nog een schuld bestaat ingevolge een ontoereikende of zelfs afwezige bijdrage van tijdens het huwelijk.

173. Het voorwerp van het erfrecht van de nabestaanden bestaat volgens de klassieke opvatting uit de goederen en schulden van de overledene. De erfgenaam verkrijgt echter ook andere zakelijke rechten en de patrimoniale vorderingsrechten, die aan de overledene toebehoorden en in de mate hij die zelf nog bezat, ze niet *intuitu personae* waren en niet tenietgingen ingevolge diens overlijden. Hierbij kan de vraag gesteld worden of de verplichtingen die voortvloeien uit art. 221 BW al dan niet slechts *intuitu personae* werken.²²⁸ Het is inderdaad zo dat dit een verplichting is die op de echtgenoten persoonlijk rust en die niet door derden uitgevoerd kan worden. Dit neemt echter niet weg dat tijdens het huwelijk een vordering of schuld kan ontstaan die overgaat op de rechthebbenden.

174. Door het overlijden ontstaat tussen de erfgenamen van de overleden echtgenoot, die in diens plaats treden, en de langstlevende echtgenoot een onverdeeldheid waarin die erfgenamen dezelfde rechten en verplichtingen hebben als de echtgenoot die zij vertegenwoordigen. Op grond van art. 829 BW dient elke erfgenaam de sommen die hij aan de nalatenschap verschuldigd is in de massa te brengen. Aangezien de echtgenoot ook erfgenaam is zal hij dus in principe de schuld die ontstaat uit de verplichting bij te dragen in de lasten van het huwelijk uit eigen beweging moeten betalen aan de massa. Wanneer hij dit niet doet en de overleden echtgenoot dus nog over een vordering beschikte op grond van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk zou ook diens rechthebbende deze kunnen uitoefenen. Wanneer de overledene daarentegen schuldenaar was, doordat hij geen of een ontoereikende bijdrage heeft geleverd, zal deze schuld opgenomen worden in het passief van de nalatenschap. De erfgenamen zullen in dat geval onderling bijdragen in die schuld van de nalatenschap, ieder naar evenredigheid van wat hij daaruit ontvangt (art. 830 BW).²²⁹ Dit vloeit ook voort uit het principe dat

²²⁸ M. PUELINCKX-COENE, *Erfrecht I. Openvallen en toewijzing van de nalatenschap, erfovereenkomsten, reserve en inbreng* in *Beginnelsen van Belgisch Privaatrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, 7-8, nr. 3.

²²⁹ C. DECLERCK, W. PINTENS en K. VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, 128, nr. 303 en 451, nr. 1170.

schulden deelbaar zijn. Hierbij rest nog de vraag of het resultaat van de rechtsvordering enkel aan de erfgenaam toekomt die de vordering heeft ingesteld of aan de massa van de nalatenschap en dus aan iedere erfgenaam. Aangezien het niet gaat om een persoonlijk vorderingsrecht zou het onbillijk zijn te oordelen dat die alleen de vruchten van de vordering zou kunnen genieten. Het zullen dus alle rechthebbenden zijn die het positief of negatief resultaat van de vordering moeten dragen.

175. Om de vraag te beantwoorden of de rechthebbenden zich kunnen beroepen op de clausules, die eventueel afwijken van het gemeen recht, moet onderzocht worden of het huwelijkscontract dat tussen de echtgenoten werd gesloten al dan niet tegenwerpelijk is. Het huwelijkscontract is een overeenkomst die niet enkel de partijen daarbij aanbelangt maar ook derden want het heeft een zakelijk en extern effect. Zij hebben er belang bij te weten welk huwelijksvermogensstelsel aangenomen is en in welke mate afgeweken wordt van het wettelijke stelsel. Wanneer de echtgenoten in hun huwelijkscontract een beding hebben opgenomen met betrekking tot de lasten van het huwelijk, zal dit huwelijkscontract in zijn geheel aan derden, en dus ook aan de rechthebbenden, tegenwerpelijk zijn voor zover het is geregistreerd in het centraal register van huwelijksovereenkomsten (CRH). De huwelijksovereenkomst heeft ten aanzien van derden in principe uitwerking vanaf de voltrekking van het huwelijk, aangezien art.1391 BW op dat vlak geen onderscheid maakt, met dien verstande dat de registratie in het CRH voorgeschreven is op straffe van niet-tegenwerpelijkheid.²³⁰

176. In de rechtspraak zijn enkele voorbeelden te vinden van gevallen waarin de erfgenamen van de echtgenoten een vordering instellen tegen de andere echtgenoot of diens erfgenamen. Zij proberen hierbij meestal, net zoals in bovenstaande rechtspraak werd aangetoond, een vergoeding te krijgen voor een uitgave die de erflater tijdens het huwelijk heeft gedaan.

In een eerste zaak, die op 16 december 1959 voor het hof van beroep te Brussel kwam, was de broer van de overleden echtgenote de appellant en tevens algemene legataris op grond van haar testament. De echtgenoten hadden met betrekking tot de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk een vermoeden van dag tot dag opgenomen in hun huwelijksovereenkomst. In eerste aanleg stelde de langstlevende echtgenoot een vordering in teneinde van de broer terugbetaling te bekomen van sommen die hij heeft betaald ten voordele van eigen goederen van de overleden echtgenote. Hiertegen tekent de broer beroep aan. Afgezien van het feit dat dit arrest aantoont welke kosten met betrekking tot de woning, die eigendom is van de vrouw, lasten van het huwelijk zijn, toont het ook aan dat niet alleen de echtgenoten zelf maar ook de nabestaanden het recht hebben om zich te beroepen op art. 221 BW om

²³⁰ H. CASMAN, "Actualia huwelijksvermogensrecht", *Not.Fisc.M.* 2015, 238-270; C. DECLERCK, W. PINTENS en K. VANWINCKELEN, *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, 197-198, nr. 482; K. VANWINCKELEN, "Art.1392 BW" in H. CASMAN, J. PAUWELS, P. SENAËVE en A. HEYVAERT, *Personen- en familierecht: artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2002, losbl.

een vordering tot terugbetaling in te stellen of beroep aan te tekenen en zich te verweren. *In casu* oordeelde het hof echter dat het niet de langstlevende echtgenoot is die moet bewijzen dat de kosten die hem niet door de overledene werden voorgeschoten of terugbetaald kaderen binnen diens verplichting tot bijdrage in die uitgaven. Het is daarentegen de appellant die de uitzondering waarop hij zich beroept moet aantonen, wat *in casu* niet gebeurd is. De uitgaven worden dus, bij afwezigheid van dat bewijs, geacht gedragen te zijn met middelen van de langstlevende echtgenoot.²³¹

177. Een tweede voorbeeld is een arrest van het Hof van Cassatie van 20 oktober 1978. In deze zaak hadden de echtgenoten in hun huwelijkscontract houdende scheiding van goederen enerzijds een vermoeden van bijdrage in de lasten van het huwelijk van dag tot dag opgenomen en anderzijds een vermoeden dat goederen op beider naam staande, behoudens tegenbewijs, aangezien worden als behorende voor de helft toe aan elke echtgenoot. Enkel de man had echter een inkomen uit arbeid en de vrouw droeg uitsluitend door huishoudelijke arbeid bij in de lasten van het huwelijk. De man had tijdens het huwelijk gelden op naam van beide echtgenoten geplaatst en bij het overlijden van beide echtgenoten betwisten hun erfgenamen de eigendom van deze gelden. Hier speelt het vermoeden van eigendom maar het tegenbewijs daarvan wordt, door de erfgenamen van de man, niet geleverd door het feit dat enkel de man een beroepsinkomen genoot. Uit deze rechtspraak blijkt nogmaals dat de inhoud van het huwelijkscontract, en meer bepaald het vermoeden van eigendom, ten aanzien van de rechthebbenden dezelfde draagwijdte heeft. Het kan zowel door hen als tegen hen worden ingeroepen.²³²

178. Ook bij het hof van beroep te Luik werd een zaak behandeld waarin de zoon van de overleden echtgenote optrad. Tijdens het huwelijk had die vrouw op haar eigen naam een onroerend goed aangekocht met middelen die afkomstig waren van de man, zonder dat die laatste mede-eigenaar werd van die gezinswoning. De zoon wierp op dat dit de uitvoering vormde van de verplichting van de man om bij te dragen in de lasten van het huwelijk maar het hof verwierp deze stelling en was van oordeel dat dit enkel het geval kan zijn bij de gezamenlijke of onverdeelde aankoop.²³³

179. Uit deze beperkte selectie rechtspraak en rechtsleer blijkt duidelijk dat ook de erfgenamen van de echtgenoten de gevolgen ervaren van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk. Zij zullen het als hun taak zien erop toe te zien dat de echtgenoten tijdens het huwelijk een evenwichtige bijdrage hebben geleverd naar hun vermogen. Dit kunnen zij bijvoorbeeld doen door een vermoeden dat door de echtgenoten werd opgenomen in hun huwelijkscontract te weerleggen of door zich te verdedigen tegen een eis van de langstlevende echtgenoot of diens erfgenamen met betrekking tot art. 221 BW. Het

²³¹ Brussel 16 december 1959, *JT* 1960, 170.

²³² Cass. 20 oktober 1978, *RW* 1978-79, 2369, noot H. CASMAN.

²³³ Luik 7 maart 2000, *Rec.gén.enr.not.* 2000, 431, noot B. GOFFAUX.

zou immers onrechtvaardig zijn vast te stellen dat door het overlijden van een echtgenoot de langstlevende echtgenoot volledig vrijuit gaat.

8. BESLUIT

180. Hierboven werden alle onderzoeksvragen die het voorwerp vormden van deze thesis onderzocht en besproken. In dit laatste onderdeel zal getracht worden op deze vragen een antwoord te vormen dat niet alleen wetenschappelijk relevant is maar ook een ruimer maatschappelijk belang heeft voor alle partners die plannen hebben om te trouwen of voor koppels die reeds getrouwd zijn en meer duidelijkheid wensen over de verplichtingen die uit dat huwelijk voortvloeien.

8.1. Centrale onderzoeksvraag: wettelijke omvang bijdrageverplichting

181. Het eerste deel onderzocht de vraag wat de wettelijke omvang is van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk. Hierbij werden achtereenvolgens de lasten van het huwelijk, de bijdrage daarin naar hun vermogen en de concrete uitvoeringswijze daarvan onderzocht. Reeds onder 4.5. werd een voorlopig besluit gegeven over deze onderzoeksvragen. Hier zullen nog enkele krachtlijnen worden besproken en voor het overige wordt verwezen naar hoofdstuk vier.

182. Wat de lasten van het huwelijk betreft werd in de rechtsleer een algemene definitie gegeven die stelt dat alle kosten van het gezin, met name alle dagdagelijkse of uitzonderlijke kosten voor het persoonlijk onderhoud van de echtgenoten, het onderhoud en de opvoeding van alle kinderen die deel uitmaken van het gezin, ongeacht of deze gezamenlijke kinderen zijn of niet, lasten van het huwelijk zijn.²³⁴ Aan de hand van een rechtspraakonderzoek is het duidelijk dat deze definitie zeer ruim ingevuld wordt.

183. Hieruit zou men, met betrekking tot onroerende goederen, de volgende evolutie kunnen uit afleiden. Wat de terugbetaling van een lening aangaan met het oog op de aankoop van de gezinswoning betreft, stelde de rechtspraak immers oorspronkelijk²³⁵ dat een onderscheid gemaakt moest worden tussen het deel van de afbetaling van een hypothecaire lening dat overeenkomt met het ontleende kapitaal, en als investering beschouwd werd, en het deel van de afbetalingen dat de interesten dekt en overeenstemt met de woonkosten. Enkel deze laatsten werden als een last van het huwelijk beschouwd omdat ze gelijkgesteld kunnen worden met huurgelden. Pas met het principiësarrest van het Hof van Cassatie van 22 april 1976²³⁶ wordt hierop teruggekomen en neemt men voortaan aan dat alle kosten verbonden aan de gezamenlijke verwerving, onderhoud en instandhouding van de gezinswoning onder de notie lasten van het huwelijk vallen. Daarnaast oordeelde het Franse Hof van Cassatie in een relatief recent arrest dat in die concrete omstandigheden ook de uitgaven voor de aankoop van een tweede verblijf de uitvoering van de bijdrageverplichting vormde aangezien de aangenomen

²³⁴ R. BARBAIX en A.L. VERBEKE, *Kernbegrippen Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2014, 11, nr. 22.

²³⁵ Rb. Brussel 31 maart 1972, *Rev.not.b.* 1972, 259 en Vred. Lokeren 4 december 1968, *RW* 1969-70, 178.

²³⁶ Cass. 22 april 1976, *RW* 1976-77, 993, noot H. CASMAN.

levensstandaard van de echtgenoten dit mogelijk maakte.²³⁷ Op deze evolutie naar een zeer ruime interpretatie van het begrip lasten van het huwelijk is dat Frans Hof teruggekomen in een zeer recent arrest van 5 oktober 2016. In deze zaak oordeelde het Hof dat de investering door een echtgenoot van de onverdeelde aankoop van een verhuurwoning, die een spaarverrichting uitmaakte, niet de uitvoering vormde van diens bijdrage in de lasten van het huwelijk.²³⁸ Met dit arrest lijkt het Hof grenzen te willen stellen aan de ruime interpretatie van de notie lasten van het huwelijk om te vermijden dat afbreuk wordt gedaan aan het door de echtgenoten aangenomen huwelijksvermogensstelsel.

Hierbij rest nog de vraag of de Belgische rechtspraak zich in de toekomst zal baseren op deze Franse uitspraken om gelijkaardige zaken te behandelen of dat zij daarentegen een andere weg inslaat en bijvoorbeeld aanneemt dat de aankoop van een tweede verblijf nooit de uitvoering kan zijn van de bijdrageverplichting of dat de aankoop als spaarverrichting daarentegen wel een last van het huwelijk kan zijn. Uit deze vraagtekens blijkt dat over de invulling van art. 221 BW nog geen zekerheid bestaat en dat het belangrijk is de evolutie in rechtspraak en rechtsleer te blijven opvolgen.

184. Nog een punt waarover geen honderd procent zekerheid bestaat is de vraag of de bijdrageverplichting enkel voldaan moeten worden met inkomsten uit bijvoorbeeld arbeid of kapitaal of dat men ook, en eventueel in subsidiaire orde, een beroep moet doen op zijn persoonlijk kapitaal. Om het vermogen of de mogelijkheden van de echtgenoten te bepalen kijkt men daarnaast ook naar de geleverde prestaties in natura, zoals het vervullen van huishoudelijke taken of de niet vergoede medewerking bij de professionele activiteit van zijn of haar echtgenoot.²³⁹

185. Wat de wijze van uitvoering betreft bestaat geen twijfel meer over het feit dat echtgenoten de bijdrageverplichting in principe in natura uitvoeren in de gezinswoningen en dat zij deze bijdrage zowel kunnen voldoen door financiële, materiële en/of morele inspanningen.²⁴⁰

8.2. Eerste deelonderzoeksvraag: de bijdrageverplichting als correctiemechanisme

186. De koude uitsluiting die het gevolg is van het stelsel van de zuivere scheiding van goederen en die hierboven reeds werd beschreven is een van de voornaamste redenen van de rechter om aan de

²³⁷ Cass. (FR) 18 december 2013, *Rev.not.b.* 2014, 739, noot Y.-H. LELEU.

²³⁸ Cass. (FR) 5 oktober 2016, n° 15-259.44.

²³⁹ M. LAMARCHE en J.-J. LEMOULAND, *Mariage, 4° Effets in Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nr. 124; D. PIGNOLET, “Kan het beding van dag tot dag uitsluitend als een weerlegbaar vermoeden worden geredigeerd/begrepen” in W. PINTENS en C. DECLERCK (eds.), *Patrimonium 2012*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 181-192; W. PINTENS, C. DECLERCK, J. DU MONGH en K. VANWINCKELEN, *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, 72, nr. 103; J. CASEY, “L’objet de la contribution aux charges du mariage inclut la résidence secondaire” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *Gaz.Pal.* 2014, 30.

²⁴⁰ R. BARBAIX, *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, 16-17, nr. 28; F. BUYSENS, “Scheiding van goederen: een goed of slecht huwelijksvermogensstelsel?”, *T.Fam* 2015, 45-52; H. CASMAN, “Bijdrage in de lasten van het huwelijk” in H. CASMAN en M. VAN LOOCK (eds.), *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 1996, I.10 – 1-20.

bijdrageverplichting van de echtgenoten een ruime invulling te geven. Dat dit een groot voordeel heeft voor de financieel zwakkere echtgenoot, die zijn of haar carrière heeft opgegeven om zich in te zetten voor het huishouden en de kinderen, spreekt voor zich. Deze echtgenoot zal, wanneer de rechter besluit dat de investering door de andere echtgenoot gedaan een uitvoering vormt van diens verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk die in evenwicht is met de materiële bijdrage van de andere, immers niet geconfronteerd worden met een schuldvordering die financieel zeer nadelige gevolgen zou kunnen hebben.

187. Daarnaast moet men echter ook voor ogen houden dat deze werkwijze ook minder voordelige gevolgen heeft. Deze ruime toepassing heeft immers tot gevolg dat nog meer onzekerheid ontstaat over de draagwijdte van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk en doet daarnaast ook afbreuk aan het gevoel van rechtvaardigheid en de geest van het door de echtgenoten aangenomen stelsel.

188. Om deze tweestrijd op te lossen zal vooral gekeken moeten worden naar de intenties van de echtgenoten bij enerzijds het aannemen van het stelsel van scheiding van goederen en anderzijds bij de investeringen die zij tijdens het huwelijk doen. Zij hebben er bewust voor gekozen om op vermogensrechtelijke vlak gescheiden te blijven van elkaar dus kan de rechter deze wil niet negeren en zomaar besluiten dat er toch geldige vermogensverschuivingen hebben plaatsgevonden. Daarnaast kan de investering ofwel zijn aangegaan met de intentie om hierdoor bij te dragen in de lasten van het huwelijk ofwel had men van bij het begin andere redenen om deze uitgave te doen waardoor men altijd al schuldeiser wenste te zijn voor het deel van de andere echtgenoot. Ook de echtgenoot die door materiële inspanningen zijn of haar bijdrage overschrijdt kan louter gedreven zijn door vrijgevigheid, zonder dat die verwacht dat de andere echtgenoot hiervoor een financiële inspanning in ruil geeft.²⁴¹

8.3. Tweede deelonderzoeksvraag: conventionele uitbreiding

189. Na het oplossen van de twee bovenstaande onderzoeksvragen bestaat er nog steeds onzekerheid over de draagwijdte van art. 221 BW. In plaats van af te wachten tot een rechtbank zich hierover uitsprekt, kunnen de echtgenoten bij het aangaan van hun huwelijk, of zelfs op een later moment, anticiperen op situaties die voor discussie kunnen zorgen onder de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk. Zij moeten hierbij wel steeds voor ogen houden dat het primair wettelijk stelsel van dwingend recht is en de echtgenoten hier dus in principe niet van kunnen afwijken. Dit heeft tot gevolg dat zij enerzijds niet kunnen bedingen dat een van hen ontslagen is van de bijdrageverplichting in de lasten van het huwelijk en anderzijds ook niet kunnen afwijken van de regel dat zij hierin naar hun

²⁴¹ J.-L. RENCHON, “Et encore la clause-type de règlement de comptes insérée dans les contrats de mariage de séparation de biens pure et simple!” (noot onder Rb. Nijvel 20 juni 2013), *Rev.trim.dr.fam.* 2013, 1003-1012; D. SFENDLA, “Acquérir une résidence secondaire, une contribution aux charges du mariage” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *PA* 2014, 10.

vermogen moeten bijdragen.²⁴² Buiten deze grenzen hebben de echtgenoten nog verschillende mogelijkheden. Zij kunnen samen met de notaris op maat gemaakte bedingen opstellen of een beroep doen op verschillende standaardclausules. Voor de notaris is hier een belangrijke rol weggelegd om te luisteren naar de noden van de partijen en dit daarna om te zetten in een juridisch correct beding.

190. Wanneer de echtgenoten de draagwijdte van art. 221 BW op een algemene, en vrij eenvoudige, manier wensen uit te breiden kunnen zij gebruik maken van het beding dat, door onder andere, prof. BAEL, wordt voorgesteld en dat het voorwerp vormde van een arrest van het hof van beroep te Gent (*supra* 57-58, nr. 154).²⁴³ Hierbij is het belangrijk dat de echtgenoten worden gewezen op de draagwijdte en de gevolgen van dit beding want ingevolge het arrest van hof van beroep dient deze clausule strikt geïnterpreteerd te worden en zijn de mogelijkheden van de rechter om de eventuele nadelige gevolgen voor de investerende echtgenoot te matigen beperkt.

8.4. Derde deelonderzoeksvraag: rol van de rechthebbenden

191. Dat echtgenoten bij de ontbinding van hun huwelijk er vaak alles aan proberen doen om ofwel door de rechter te doen zeggen dat de andere echtgenoot een deel van de investering dient terug te betalen omdat de bijdragen van beide echtgenoten niet in evenwicht zijn, ofwel om het tegendeel te bewijzen en zich te verweren tegen een schuldvordering, neemt niet weg dat ook na het overlijden van een of van beide echtgenoten nog discussie kan ontstaan over de al dan niet geleverde bijdrage tijdens het huwelijk. De vraag rijst dan of deze situatie nog verholpen kan worden door de rechthebbenden in rechte te laten optreden. Deze vraag dient bevestigend beantwoord te worden aangezien zowel de schulden als de patrimoniale vorderingsrechten het voorwerp uitmaken van het erfrecht van de nabestaanden.²⁴⁴ Ook wanneer de echtgenoten in hun huwelijkscontracten deze huwelijkse verplichting hebben aangepast of uitgebreid zal dit tegenwerpelijk zijn aan de rechthebbenden en kunnen zij zich hierop beroepen.

8.5. Vierde deelonderzoeksvraag: rechtsvergelijking met Frankrijk

192. Het huidige Belgische en Franse burgerlijk recht zijn nog in belangrijke mate gebaseerd op de Napoleontische code uit 1804. Het is dan ook niet verwonderlijk dat vanuit deze gemeenschappelijke

²⁴² Art. 212, tweede lid BW; C. DE WULF, J. BAEL en S. DEVOS, *Het opstellen van notariële akten. Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, nr. 1293; J.-L. RENCHON, “Et encore la clause-type de règlement de comptes insérée dans les contrats de mariage de séparation de biens pure et simple!” (noot onder Rb. Nijvel 20 juni 2013), *Rev.trim.dr.fam.* 2013, 1003-1012; F. TAINMONT, “La portée juridique du devoir de contribution aux charges du mariage”, *Rev.trim.dr.fam.* 1998, 565-590.

²⁴³ Gent 25 februari 2016, *TEP* 2016, 481; J. BAEL, “Huwelijkscontract scheiding van goederen”; D. PIGNOLET, “Kan het beding van dag tot dag uitsluitend als een weerlegbaar vermoeden worden geredigeerd/begrepen” in W. PINTENS en C. DECLERCK (eds.), *Patrimonium 2012*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 181-192.

²⁴⁴ B. VAREILLE, “Contribution des époux aux charges du mariage” in M. GRIMALDI (ed.), *Droit patrimonial de famille*, Parijs, Dalloz, 2011, 31, nr. 112.25.

basis een gelijkaardige ontwikkeling heeft plaatsgevonden van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk.

193. Het eerste dat opvalt bij de vergelijking tussen beide rechtstelsels is de verschillende wettelijke formulering van de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk. Waar de Franse wettekst uitdrukkelijk verwijst naar het huwelijkscontract van de echtgenoten, is de Belgische wet hierover stilzwijgend. Toch neemt dit niet weg dat ook in België de echtgenoten de bijdrageverplichting kunnen concretiseren in hun huwelijkscontract waardoor dit steeds geraadpleegd moet worden bij de beoordeling van de nakoming van deze verplichting. Daarnaast geven zowel de Franse als de Belgische wetgever geen omschrijving van wat lasten van het huwelijk zijn en op welke manier echtgenoten deze verplichting dienen na te komen. Dit wordt in beide landen overgelaten aan de rechtspraak en de rechtsleer.

194. Daarnaast kunnen de arresten van het Franse Hof van Cassatie van 18 december 2013²⁴⁵ en 5 oktober 2016²⁴⁶ voor de Belgische rechter, en het Belgische recht in het algemeen, een belangrijke inspiratiebron vormen voor het oplossen van toekomstige geschillen. LELEU stelde immers uitdrukkelijk in een noot bij het eerste arrest dat deze rechtspraak eveneens van toepassing is in België.²⁴⁷ Niet alleen deze uitspraken zelf kunnen toegepast worden in België, maar ook wat daarover wordt geschreven in de rechtsleer kan hiervoor interessant zijn.

195. Voor de verdere verfijning van de Belgische leer over de bijdrage in de lasten van het huwelijk is het dus van belang om te blijven kijken naar en te vergelijken met het Franse recht. Toch moet erop gewezen worden dat dit geen eenrichtingsverkeer is, maar dat ook het Franse recht nuttige opvattingen kan ontleen aan het Belgische rechtstelsel.

8.6. Algemene conclusie

196. Het opzet van deze masterproef was een overzichtelijke weergave te geven van de wijze waarop de bijdrageverplichting uit art. 221 BW wordt ingevuld en de mogelijkheden om deze invulling conventioneel uit te breiden. Dit is vooral van belang voor reeds gehuwde koppels of toekomstige echtgenoten zodat zij weten wat de gevolgen zijn van bepaalde uitgaven die zij tijdens het huwelijk doen of de prestaties die zij leveren. Op maatschappelijk vlak bestaat er door dit onderzoek meer rechtszekerheid, wat niet wegneemt dat het nog vaak de rechter zal zijn die finaal over een geschil zal moeten oordelen op basis van specifieke omstandigheden. Hierdoor zullen echtgenoten meer oplettend

²⁴⁵ Cass. (FR) 18 december 2013, *Rev.not.b.* 2014, 739, noot Y.-H. LELEU.

²⁴⁶ Cass. (FR) 5 oktober 2016, n° 15-259.44.

²⁴⁷ Y.-H. LELEU, “Un arrêt français important également pour le droit belge en matière de séparations de biens, charges du mariage, enrichissement sans cause, immeubles indivis en de rapport” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *Rev.not.b.* 2014, 744-747.

zijn wanneer zij tijdens het huwelijk grote uitgaven doen ten gunste van het gezin, zodat bij de ontbinding van het huwelijk minder geschillen zullen voorgelegd worden aan de rechter. Dit heeft op zijn beurt een vermindering van de werklast van de rechter tot gevolg.

197. Men kan het de (toekomstige) echtgenoten moeilijk kwalijk nemen dat zij ondanks dit onderzoek en ondanks het beginsel dat iedereen geacht wordt de wet te kennen niet op de hoogte zijn van alle gevolgen die de bijdrageverplichting met zich meebrengt. Op dit vlak is voor de notaris een belangrijke rol weggelegd op grond van art. 9 Ventôsewet en art. 11 Deontologische Code Notariaat, die de verplichting tot informatie en raadgeving aan cliënten bevat. Deze verplichting uit zich in een onderzoeksplicht en een voorlichtingsplicht. De notaris zal actief de cliënten moeten bevragen en hun situatie onderzoeken om hen zo goed mogelijk bij te kunnen staan bij het opstellen van hun huwelijkscontract of bijvoorbeeld later bij de aankoop van een onroerend goed dat dienst zal doen als gezinswoning of tweede verblijf. Hierbij zal hij op grond van art. 12 van de Deontologische Code steeds onpartijdig moeten zijn. CASMAN wijst erop dat het de plicht is van de notaris de echtgenoten te wijzen op mogelijke correctiemechanismen die, in het stelsel van scheiding van goederen, de uitsluiting van de participatie in de aanwinsten kunnen opvangen. Wanneer de notaris niet zelf spontaan deze problematiek zou voorleggen aan de echtgenoten zou hij tekortkomen aan zijn verplichting tot informatie en advies.²⁴⁸ Specifiek met betrekking tot onroerende goederen zal de notaris, bij het opstellen van het huwelijkscontract, moeten nagaan of de echtgenoten samen of slechts een van hen reeds een onroerend goed bezit(ten). In dat geval zal hij samen met de echtgenoten tot een akkoord moeten komen over de wijze waarop zij hun vermogensrechtelijke relatie zien met betrekking tot de afbetaling van die woning. Als de echtgenoten nog geen onroerend goed bezitten kan het nuttig zijn hun intenties over een toekomstige aankoop om te zetten in juridische afspraken die opgenomen kunnen worden in het huwelijkscontract.²⁴⁹

Deze ruime verplichting moet echter genuanceerd worden aangezien echtgenoten niet voor alle uitgaven of handelingen, die een last van het huwelijk kunnen uitmaken, naar de notaris moeten. Zij moeten dus op een andere wijze geïnformeerd kunnen worden over de bijdrageverplichting. Hiervoor kunnen zij in eerste instantie de website van de Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat raadplegen.²⁵⁰ De informatie die hierop te vinden is, is echter zeer beperkt. Het is daarom aan te raden om bij ingewikkelde situaties en twijfelgevallen een notaris of een andere ervaringsdeskundige te raadplegen.

²⁴⁸ H. CASMAN, “Actualia huwelijksvermogensrecht”, *Not.Fisc.M.* 2015, 238-270.

²⁴⁹ B. CARTUYVELS en L. ROUSSEAU, “À la recherche d’un contrat harmonieux pour les comptes entre époux: quelques propositions de clauses” in M. GREGOIRE, J.-F. TAYMANS, J.-L. RENCHON en J. BEAULNE, *Le service notarial: réflexions critiques et prospectives: colloque en hommage à Michel Grégoire*, Brussel, Bruylant, 2000, 64.

²⁵⁰ www.notaris.be en <https://www.notaris.be/faq/huwen-samenwonen/wat-zijn-de-lasten-van-het-huwelijk-en-wie-betaalt-ze-welke-echtgenoot-betaalt-welke-schulden> specifiek met betrekking tot de bijdrageverplichting.

198. Niet alleen voor koppels, die al dan niet reeds gehuwd zijn, is dit een interessant werkstuk maar ook op wetenschappelijk niveau, nl. voor het werkveld, is dit onderzoek van belang. Zo zal de rechter bijvoorbeeld minder lang moeten zoeken naar voorgaande uitspraken of standpunten in de rechtsleer om een bepaalde zaak te beslechten. Ook hierdoor wordt de werklast verminderd waardoor sneller uitspraak kan gedaan worden over een zaak. Op lange termijn kan dit het vertrouwen in justitie terug verhogen. Niet alleen rechters maar ook andere juridische beroepen, zoals advocaten, notarissen, bemiddelaars ... zijn gebaat bij de uitkomst van dit onderzoek.

199. Uit alles wat hieraan voorafging blijkt duidelijk dat de verplichting tot bijdrage in de lasten van het huwelijk een verplichting is die nog steeds aan evolutie onderhevig is. Naarmate de tijd vordert, raken meer en meer vragen opgelost. Toch bestaan er op sommige punten nog vragen en onduidelijkheden, zoals over de vraag of persoonlijk kapitaal al dan niet moet aangewend worden om de bijdrageverplichting te voldoen of over de vraag of de Belgische rechter in de toekomst de twee arresten van het Franse Hof van Cassatie zal volgen of naast zich neer zal leggen. Het is dus van belang deze evoluties in de toekomst te blijven opvolgen.

9. BIBLIOGRAFIE

9.1. Wetgeving

9.1.1. België

- Burgerlijk Wetboek van 21 maart 1804, *BS* 3 september 1807.
- Wet van 25 Ventôse jaar XI op het notarisambt, *BS* 16 maart 1803 (Ventôsewet).
- Deontologische Code Notariaat 22 juni 2004, *BS* 3 november 2005.

9.1.2. Frankrijk

- Code Civil des Français van 21 maart 1804, *JO* 3 september 1807

9.2. Rechtspraak

9.2.1. België

- Cass. 28 maart 1969, *RW* 1969-70, 421.
- Cass. 29 november 1968, *Arr.Cass.* 1969, 338.
- Cass. 14 januari 1971, *RW* 1971-72, 1708.
- Cass. 22 april 1976, *RW* 1976-77, 993, noot H. CASMAN.
- Cass. 20 oktober 1978, *RW* 1978-79, 2369, noot H. CASMAN.
- Cass. 29 februari 1980, *RW* 1980-81, 1655.
- Cass. 27 maart 1980, *Rev.trim.dr.fam.* 1980, 387.
- Cass. 15 november 1990, *JT* 1991, 518, noot L. VOGEL.
- Cass. 25 november 2005, *RW* 2006-07, 1.
- Cass. 25 januari 2007, *AR* C.06.0384.F.
- Cass. 17 september 2007, *Rev.trim.dr.fam.* 2008, 1300.
- Cass. 5 september 2013, *TBBR* 2014, 202, noot N. TORFS.
- Cass. 30 januari 2014, *AR* C.12.0134.N.
- Cass. 5 juni 2014, *C.12.0373.N.*

- Antwerpen 16 december 1987, *T.Not.* 1988, 255.
- Antwerpen 4 november 2009, *T.Fam.* 2010, 190, noot C. DECLERCK.
- Brussel 16 december 1959, *JT* 1960, 170.
- Brussel 23 februari 1971, *Rev.not.b.* 1971, 541.
- Brussel 2 februari 1999, *JLMB* 2001, 542.
- Brussel 9 februari 2005, *RW* 2007-08, 27.
- Brussel 9 juni 2011, *Rev.trim.dr.fam.* 2013, 969.
- Brussel 15 april 2013, *Rev.trim.dr.fam.* 2014, 853.
- Gent 27 mei 2004, *TBBR* 2006, 372.
- Gent 12 januari 2006, *TGR* 2006, 167.
- Gent 25 februari 2016, *TEP* 2016, 481.
- Luik 22 februari 1993, *Rev.trim.dr.fam.* 1993, 487.
- Luik 7 maart 2000, *Rec.gén.enr.not.* 2000, 431, noot B. GOFFAUX.
- Luik 16 januari 2002, *TBBR* 2004, 324, noot N. TORFS.
- Luik 2 februari 2005, *Rev.trim.dr.fam.* 2007, 816.
- Luik 16 december 2009, *Rev.trim.dr.fam.* 2011, 968.
- Luik 2 oktober 2012, *Rev.not.b.* 2013, 430, noot L. STERCKX.
- Rb. Brussel 18 juni 1964, *RCJB* 1971, 193, noot G. BAETEMAN.
- Rb. Antwerpen 8 maart 1990, *RW* 1991-92, 545.
- Rb. Brussel 31 maart 1972, *Rev.not.b.* 1972, 259.
- Rb. Luik 23 maart 1987, *TBBR* 1988, 132.
- Vred. Gent 6 april 1999, *T.Vred.* 200, 299.
- Vred. Kontich 9 mei 1972, *RW* 1971-1972, 423.
- Vred. Lokeren 14 oktober 1959, *T.Vred.* 1960, 20.

- Vred. Lokeren 4 december 1968, *RW* 1969-70, 187.
- Rb. Namen 26 maart 2014, *Rev.trim.dr.fam.* 2016, 328.
- Rb. Nijvel 20 juni 2013, *Rev.trim.dr.fam.* 2013, 996, noot J. RENCHON.

9.2.2. Frankrijk

- Cass. (FR) 4 december 1936, *D.* 1964, 159, noot P. VOIRIN
- Cass. (FR) 17 december 1965, *D.* 1966, 465, noot SAVATIER.
- Cass. (FR) 1 maart 1972, n° 69-13.650.
- Cass. (FR) 22 februari 1978, *Dalloz* 1978, 602, noot D. MARTIN.
- Cass. (FR) 20 mei 1981, n° 79-17.171.
- Cass. (FR) 6 maart 1990, n° 88-17.555.
- Cass. (FR) 31 maart 1992, n° 90-18.760.
- Cass. (FR) 27 oktober 1992, n° 91-12.793.
- Cass. (FR) 26 januari 2012, n°10-24.697
- Cass. (FR) 18 december 2013, *Rev.not.b.* 2014, 739, noot Y.-H. LELEU.
- Cass. (FR) 1 april 2015, n°14-12.938.
- Cass. (FR) 5 oktober 2016, n° 15-259.44.
- Bastia (FR) 18 januari 2017, 15/00604.
- Versailles (FR) 15 mei 2011, 09/08564.

9.3. Rechtsleer

9.3.1. België

- BAEL, J., “Huwelijkscontract scheiding van goederen”.
- BAETEMAN, G., “Le statut juridique des immeubles acquis conjointement par deux époux séparés des biens” (noot onder Rb. Brussel 18 juni 1964), *RCJB* 1971, 202-215.
- BARBAIX, R., *Familiaal vermogensrecht in essentie*, Antwerpen, Intersentia, 2015, xvii + 422 p.

- BARBAIX, R. en VERBEKE, A.-L., *Kernbegrippen Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2014, xxiv + 317 p.
- BAUGNIET, N. en VAN DEN EYNDE, P., “Les comptes relatifs aux investissements pour l’acquisition, la conservation, la rénovation ou l’amélioration du logement familial” in X., *Le contrat de séparation des biens. Risques actuels et perspectives nouvelles*, Limal, Anthemis, 2012, 127-141.
- BUYSENS, F., “Scheiding van goederen: een goed of slecht huwelijksvermogensstelsel?”, *T.Fam* 2015, 45-52.
- CARTUYVELS, B. en ROUSSEAU, L., “A la recherche d’un contrat harmonieux pour les comptes entre époux: quelques propositions de clauses” in GREGOIRE, M., TAYMANS, J.-F., RENCHON, J.-L. en BEAULNE, J., *Le service notarial: réflexions critiques et prospectives: colloque en hommage à Michel Grégoire*, Brussel, Bruylant, 2000, 55-93.
- CASMAN, H., “Actualia huwelijksvermogensrecht”, *Not.Fisc.M.* 2015, 238-270.
- CASMAN, H., “Bijdrage in de lasten van het huwelijk” in CASMAN, H. en VAN LOOCK, M. (eds.), *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 1996, I.10 – 1-20.
- CASMAN, H., “Huwelijkscontracten” in CASMAN, H. en VAN LOOCK, M. (eds.), *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, losbl, z.p.
- CASMAN, H., noot onder Cass. 24 april 1976, *RW* 1976-77, 997-1003.
- CASMAN, H., noot onder Cass. 20 oktober 1978, *RW* 1978-79, 2371-2374.
- CASMAN, H., “Scheiding van goederen” in CASMAN, H. en VAN LOOCK, M. (eds.), *Huwelijksvermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 1997, V.1-1 – V.2-20.
- DECLERCK, C., PINTENS, W. en VANWINCKELEN, K., *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2015, xxxviii + 466 p.
- DE CORTE, R. en DE GROOTE, B., *Privaatrecht in hoofdlijnen*, Antwerpen, Intersentia, 2012, xxix + 860 p.
- DEKKERS, R. en WYLLEMAN, A., *Handboek Burgerlijk Recht. I. Personen- en familierecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, xvi + 420 p.
- DE PAGE, P., *Le régime matrimonial*, Brussel, Bruylant, 2008, x + 395 p.

- DE SMET, J.M., *Beginselen van Burgerlijk Recht. Beginselen van Gemeen Recht*, Brussel, Grandvan, 1977, 621 p.
- DE WULF, C., BAEL, J. en DEVOS, S., *Het opstellen van notariële akten. Notarieel familierecht en familiaal vermogensrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, 1326 p.
- DU MONGH, J., “Het Hof van Cassatie redt de klussende echtgenoot, familie en vrienden. Pleidooi voor gezond verstand.” (noot onder Cass. 5 september 2013 en Cass. 30 januari 2014), *T.Fam.* 2016, 60-65.
- GERLO, J., *Hanboek voor familierecht 2. Huwelijksvermogensrecht*, Brugge, Die Keure, 2001, xvi + 340 p.
- GERLO, J. en VERSCHULDEN, G., *Handboek voor familierecht*, Brugge, Die Keure, 2008, vi + 663 p.
- GOEMAERE, J., “Les comptes entre époux: les clauses de présomption” in X., *La liquidation de régimes de separation de biens*, Luik, Jeune Barreau, 2002, 33-43.
- LELEU, Y.-H., “Un arrêt français important également pour le droit belge en matière de séparations de biens, charges du mariage, enrichissement sans cause, immeubles indivis et de rapport” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *Rev.not.b.* 2014, 744-747.
- LELEU, Y.-H. en RAUCENT, L., *Les régimes matrimoniaux. 4. Les régimes conventionnels, le droit transitoire*, Brussel, Larcier, 2002, 208 p.
- MICHIELS, D., “Huwelijkscontracten als instrumenten van vermogensplanning”, *Not.Fisc.M.* 2005, 267-291.
- PIGNOLET, D., “Kan het beding van dag tot dag uitsluitend als een weerlegbaar vermoeden worden geredigeerd/begrepen” in W. PINTENS en C. DECLERCK (eds.), *Patrimonium 2012*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 181-192.
- PINTENS, W. en DECLERCK, C. (eds.), *Patrimonium 2015*, Brugge, Die Keure, 2015, 3-4, nr. 1.
- PINTENS, W., DECLERCK, C. en VANWINCKELEN, K., *Schets van het familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, xxxviii + 439 p.
- PINTENS, W., DECLERCK, C., DU MONGH, J. en VANWINCKELEN, K., *Familiaal vermogensrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2010, liv + 1345 p.

- PUELINCKX-COENE, M., *Erfrecht I. Openvallen en toewijzing van de nalatenschap, erfovereenkomsten, reserve en inbreng in Beginselen van Belgisch Privaatrecht*, Mechelen, Kluwer, 2011, xxix + 926 p.
- RENCHON, J.-L., “Et encore la clause-type de règlement de comptes insérée dans les contrats de mariage de séparation de biens pure et simple!” (noot onder Rb. Nijvel 20 juni 2013), *Rev.trim.dr.fam.* 2013, 1003-1012.
- RENCHON, J.-L., “Les comptes entre époux séparés de biens relatifs à leurs immeubles indivis et propres” in X., *La liquidation de régimes de separation de biens*, Luik, Jeune Barreau, 2002, 45-99.
- SENA EVE, P., “Enkele beschouwingen over de verplichting tot bijdrage in de lasten van de huishouding en de over de inkomstendelatie” (noot onder Cass. 19 september 1975), *RW* 1975-76, 1497-1504.
- TAINMONT, F., “La portée juridique du devoir de contribution aux charges du mariage”, *Rev.trim.dr.fam.* 1998, 565-590.
- TORFS, N., “Gratis werken toch niet gratis?” (noot onder Luik 16 januari 2002), *TBBR* 2004, 327-333.
- TORFS, N., “Zijn werken uitgevoerd door een van de echtgenoten aan een eigen onroerend goed te beschouwen als “bijdrage in de lasten van het huwelijk”?” (noot onder Cass. 5 september 2013), *TBBR* 2014, 204-208.
- VAN THIENEN, A., “Is de klussende echtgenoot vergoeding verschuldigd aan het gemeenschappelijk vermogen voor werken die hij uitvoert aan een eigen onroerend goed?” (noot onder Cass. 5 september 2013 en Cass. 30 januari 2014), *Not.Fisc.M.* 2014, 142-147.
- VANWINCKELEN, K., “Art.1392 BW” in CASHMAN, H., PAUWELS, J., SENA EVE, P. en HEYVAERT, A., *Personen- en familierecht: artikelsgewijze commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, 2002, losbl.

9.3.2. Frankrijk

- BÉNABENT, A., *Droit Civil. La Famille*, Parijs, Litec, 1984, 498 p.
- BERLAUD, C., “La contribution aux charges du mariage et la prétendue donation révocable” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *Gaz.Pal.* 2014, 4.
- CABRILLAC, R., *Droit des régimes matrimoniaux*, Parijs, Montchrestien, 2011, 360 p.

- CASEY, J., “L’objet de la contribution aux charges du mariage inclut la résidence secondaire” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *Gaz.Pal.* 2014, 30.
- CHAMPENOIS, G. et COUZIGOU-SUHAS, N., “Contrat de mariage, charges du mariage et acquisitions indivises”, *Defrénois* 2015, 367.
- CLAUX, P.-J., en DAVID, S., *Conflits préliminaires à la liquidation in Droit et pratique du divorce*, Parijs, Dalloz, 2015, nr. 232.21-232.25.
- FENET, P.A., *Recueil complet des travaux préparatoires du Code Civil*, t.IX, 140.
- GHIGLINO, M., “Le financement d’un investissement locatif n’est pas une charge du mariage” (noot onder Cass. (FR) 5 oktober 2016), *L’Essentiel Droit de l’immobilier et urbanisme* 2016, 5.
- LAMARCHE, M. en LEMOULAND, J.-J., *Mariage, 4° Effets in Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2014, nrs. 111-162.
- LAMBERT, S., “Financement du logement conjugal indivis, contribution aux charges du mariage et attribution de l’indemnité d’assurance du logement incendié” (noot onder Cass. (FR) 1 april 2015), *RGA* 2015, 239.
- MALAURIE, P. et AYNÈS, L., *Les régimes matrimoniaux*, Parijs, Defrénois, 2010, x + 396 p.
- MULON, E., “Le financement par un époux d’un investissement destiné à se constituer une épargne ne relève pas de la contribution aux charges du mariage” (noot onder Cass. (FR) 5 oktober 2016 en Cass. (FR) 21 september 2016), *Gaz.Pal.* 2017, 62.
- PETERKA, N., “Qualification des versements entre époux: contribution aux charges du mariage et donation rémunératoire versus donation révocable” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *L’Essentiel Droit de la famille et des personnes* 2014, 5.
- PIEDELIEVRE, S., “Contribution aux charges du mariage et investissement locatif” (noot onder Cass. (FR) 5 oktober 2016), *Gaz.Pal.* 2016, 18.
- SFENDLA, D., “Acquérir une résidence secondaire, une contribution aux charges du mariage” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *PA* 2014, 10.
- VAREILLE, B., “Contribution des époux aux charges du mariage” in M. GRIMALDI (ed.), *Droit patrimonial de famille*, Parijs, Dalloz, 2011, 28-34.
- VOIRIN, P. et GOUBEAUX, G., *Manuel de Droit Civil. Personnes, Famille, Incapacité, Biens, Obligations, Sûretés*, Parijs, L.G.D.J., 1999, 727 p.

- YILDIRIM, G., *Séparations des biens* in *Répertoire de droit civil*, Parijs, Dalloz, 2012, nr. 272-287.
- X., “Contribution aux charges du mariage et investissements de loisirs” (noot onder Cass. (FR) 18 december 2013), *Flash Defrénois* 2014, 1.

9.4. Andere

- Website Koninklijke Federatie van het Belgisch Notariaat, www.notaris.be